

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**ORHAN KEMAL'İN BABA EVİ VE
AVARE YILLAR ADLI ESERLERİNDEKİ
KÜLTÜREL UNSURLARIN İNGİLİZCEYE
ÇEVİRİSİNİN İNCELENMESİ**

MERVE ÖZTÜRK

**MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

HAZİRAN 2019

**ORHAN KEMAL'İN BABA EVİ VE AVARE YILLAR ADLI ESERLERİNDEKİ KÜLTÜREL
UNSURLARIN İNGİLİZCEYE ÇEVİRİSİNİN İNCELENMESİ**

Merve ÖZTÜRK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

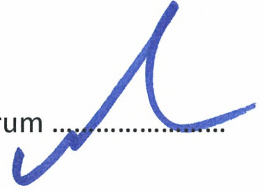
**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2019

Merve ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Orhan Kemal’in Baba Evi ve Avare Yıllar Adlı Eserlerindeki Kültürel Unsurların İngilizceye Çevirisinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalında Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mustafa KURT

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

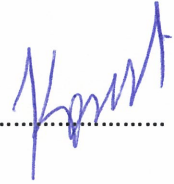
Başkan: Doç. Dr. Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

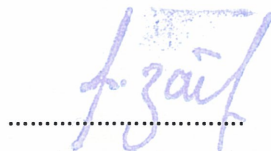
Üye: Dr. Öğretim Üyesi Korkut Uluç İŞİSAĞ

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 27/06/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

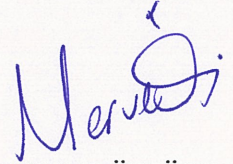

Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

MERVE ÖZTÜRK

27.06.2019

ORHAN KEMAL'İN BABA EVİ VE AVARE YILLAR ADLI ESERLERİNDEKİ KÜLTÜREL
UNSURLARIN İNGİLİZCEYE ÇEVİRİSİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Merve ÖZTÜRK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Haziran 2019

ÖZET

Edebî eserler, bir toplumun kültürel özelliklerini yansıtmada önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle, edebî çeviri iki farklı kültür arasında bir etkileşim aracıdır ve köprü görevi görür. Edebî metinlerin çevirisinde, kültürel unsurların önemi büyüktür. İki ayrı kültür arasındaki mesafe nedeniyle kaynak metindeki kültürel unsurlar erek metin okuyucusu tarafından tam olarak anlaşılmayabilir ya da erek edebiyat dizgesinde kabul görmeyebilir. Bu çalışmanın amacı Orhan Kemal'in Baba Evi ve Avare Yıllar adlı eserlerindeki kültürel unsurların İngilizce çevirilerini Peter Newmark'ın (1988) çeviri yöntemleri ve Lawrence Venuti'nin (1995) çeviri stratejilerine göre incelemektir. Bu amaçla, *Baba Evi-Avare Yıllar, Küçük Adamın Romanı 1-2 (2013)* ve Cengiz Lugal tarafından *My Father's House-The Idle Years, The Story of Little Man, 1-2 (2013)* adıyla çevrilen eserler kaynak olarak seçilmiştir. Romandan seçilen örnekler öncelikle Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırmasına göre incelenmiştir. Daha sonra, çevirmenin Newmark'ın çeviri yöntemlerinden hangilerini ağırlıklı olarak kullandığı belirlenmiştir. Bu tercihlerden yola çıkarak romanda Venuti'nin hangi stratejisinin daha baskın olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda, çevirmenin erek metin odaklı bir çeviri stratejisi benimsediği görülmüştür. Çevirmen, ağırlık olarak işlevsel çeviri, uyarlama ve çıkarma yöntemlerini kullandığı ve buna bağlı olarak da erek metinde baskın olan stratejinin yerleştirme olduğu görülmüştür.

Bilim Kodu : 30501
Anahtar Kelimeler : Edebî çeviri, kültürel unsurlar, Newmark, Venuti
Sayfa Adedi : 95
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa KURT

ANALYSIS OF CULTURAL ELEMENTS IN THE ENGLISH TRANSLATIONS OF MY
FATHER’S HOUSE AND THE IDLE YEARS BY ORHAN KEMAL

(M.S Thesis)

Merve ÖZTÜRK

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

June 2019

ABSTRACT

Literary pieces play a key role in reflecting the cultural aspects of a society. Hence, literary translation ensures the interaction and lays a bridge between two different cultures. Cultural elements have a vital role in the translation of literary pieces. Due to the distance between two cultures, the cultural elements in the source text may not be fully comprehended by the target reader or appreciated in the target literary system. The aim of this study is to analyze the English translations of cultural elements in *My Father’s House* and *The Idle Years* by Orhan Kemal in accordance with the translation methods proposed by Peter Newmark (1988) and translation strategies of Lawrence Venuti (1995).

To this end, *My Father’s House-The Idle Years, The Story of Little Man, 1-2 (2013)* translated by Cengiz Lugal are analyzed comparatively. The examples extracted from the source text are analyzed in accordance with the categorization of cultural elements, which was proposed by Newmark. Then, the translation methods of Newmark, which are preferred by the translator and dominate the target text, are identified. Based on these findings, which one of Venuti’s strategies dominate the entire target text is determined. As a result, it is found that the translator adopts a target-focused translation strategy. He mostly adopts three translation methods: functional equivalent, adaptation and deletion. Accordingly, the dominating strategy in target text is domestication.

Science Code : 3051

Key Words : Literary translation, cultural elements, Newmark, Venuti

Page Number : 95

Supervisor : Prof. Dr. Mustafa KURT

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında göstermiş olduğu hoşgörü ve sabır için saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Kurt'a, çalışmanın ortaya çıkış sürecinde her zaman destek olan ve sonuçlanmasını heyecanla bekleyen çekirdek aileme ve yıllardır her koşulda yanımda olan, inancımı diri tutmamı sağlayan ve birlikte geçirdiğimiz her anı daha da değerli kılan sevgili dostum Gözde Kara'ya teşekkür ederim.

Hayatıma ışık katan yeğenim,
Alper'e...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. ÇEVİRİ VE ÇEVİRİBİLİM	7
1.1. Çağdaş Çeviri Kuramları	10
1.1.1. Skopos Kuramı	11
1.1.2. Gideon Toury ve Betimleyici Çeviri Çalışmaları	13
1.1.3. Çoğuldizge Kuramı	15
1.2. Edebî Çeviri	17
2. KAYNAK METİN ANALİZİ	21
2.1. Kaynak Dil Yazarı Orhan Kemal	21
2.1.1. Orhan Kemal'in Hayatı	21
2.1.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri	21
2.2. Kaynak Metinler: Baba Evi ve Avare Yıllar	23
3. ÇEVİRİ VE KÜLTÜR	29
3.1. Dil, Çeviri ve Kültür İlişkisi	29
3.2. Çeviride Kültürel Unsurlar	31
3.3. Peter Newmark'ın Kültürel Unsurlar Sınıflandırması	34
3.4. Lawrence Venuti'nin Yerileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri	38
4. KÜLTÜREL UNSURLAR VE ÇEVİRİ YÖNTEMLERİ AÇISINDAN ESERLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	43

	Sayfa
4.1. İşlevsel Çeviri (Functional Equivalent).....	43
4.2. Uyarlama (Adaptation).....	57
4.3. Çıkarma (Omission)	70
4.4. Aktarım (Transference)	78
4.5. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Literal Translation).....	81
4.6. Açıklama (Explanation).....	83
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	89
ÖZGEÇMİŞ	95

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Newmark'ın ve Venuti'nin Çeviri Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	41
Çizelge 3.2. Newmark'ın Kültürel Unsurlar Sınıflandırması	42

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgi alışverişi hızlanmış ve kültürler arası iletişim de ivme kazanmıştır. Disiplinler arası bilgi alışverişi hem yazılı hem de sözlü çeviri ile sağlanmaktadır. Tarih boyunca toplumlar ve kültürler arasında sağlanan iletişim hem yazılı hem de sözlü çevirinin önemini gözler önüne sermiştir. Çeviri, bilgi alışverişinin en iyi şekilde sağlanmasını ve aktarılan bilginin ve mesajın erek kitle tarafından doğru ve eksiksiz bir şekilde anlaşılmasını amaçlamaktadır. Böylelikle, farklı kültürler arasında bir etkileşim sağlanacak ve çeviri yoluyla farklı toplumlara ve kültürlere ait olan bireyler birbirine yaklaşacak ve aralarında bir etkileşim sağlanacaktır.

Çevirinin bir bilim olarak kabul edilmesiyle birlikte diğer disiplinlerle ve kültürle olan ilişkisi, türleri ve yöntemleri ile ilgili çok fazla görüş ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan çok sayıda görüş zorlukları da beraberinde getirmiştir. Ne var ki görüşlerin fazlalığı zorluklarla başa çıkma konusunda da çeşitlilik yaratmış ve bu çeşitlilik çeviribilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Çeviri vasıtasıyla aktarılan ve kültürler arası iletişimi en çok hızlandıran metinler edebî metinlerdir. Farklı ve birbirine yabancı kültürler arasındaki iletişimi ve etkileşimi kolaylaştırmak, ait olduğu kültürün ve toplumun özelliklerini ve değerlerini başka toplumlara ve kültürlere aktarmak ancak bu metinlerin çevirisi ile mümkündür. Edebî metinlerin çevirisi ile farklı kültürler arasında kültürel, ekonomik ve dinî açılardan bir bilgi alışverişi ve etkileşim sağlanmaktadır.

Kültürel unsurlar çeviri sürecinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu unsurların farklı ve birbirine yabancı kültürlerin iletişimi ve etkileşiminde ne ölçüde önemli olduğu ve çevirmenin bu unsurların aktarılmasında bulduğu çözümler ve izlediği yöntemler çeviribilimin konuları arasında yer almaktadır. Çeviri eleştirisi de çeviribilimin bir alt dalı olarak yerini almaktadır. Bir çevirinin çok sayıda eleştirisinin olması değişik fikirlerin ortaya çıkmasına ve daha sağlıklı bir çevirinin oluşmasına ortam hazırlamaktadır.

Berke Vardar'a göre çeviri farklı kültürler arasında yaşanan bir bilgi aktarma faaliyetidir ve yüzyıllar boyunca karşımıza çıkan bu faaliyet, farklı kültürler ve toplumlar arasında bir köprü görevini üstlenmiş, birbirine yabancı ve farklı kültürlere ait bireyler arasındaki mesafeyi kısaltmış ve onları birbirine yaklaştırmıştır (Vardar, 1982: 18). Edebî çeviri, ise bir eserin anlam, mesaj, biçim ve üslup düzeylerinde bir dilden ve kültürden başka bir dile ve kültüre aktarılmasıdır. Edebî metinler zaman, yazar kişi ve metin türü bakımından kendilerine has bir yazım tarzına sahiptir.

Her toplumun kendine ait bir dili ve gelenek, görenek, kılık-kıyafet, inanış ve diğer değerlerini kapsayan bir kültürü vardır ve tüm bu değerler dil vasıtasıyla başka kültürlere ve toplumlara yayılmaktadır. Sözcükler, ait olduğu kültürün ayrılmaz bir parçasıdır ve sözü geçen değerlerin ve kavramların başka bir dile anlam kaybına uğramadan ve aynı şekilde aktarılmasını zorlaştırır. Diğer bir deyişle, kaynak metinde yer alan kültürel unsurlar ait oldukları kültüre özgüdürler ve bu unsurların ait oldukları kültürde yarattığı etkinin, düşüncenin ve duygunun erek kültüre aynı şekilde aktarılması ve bunların aynı etkiyi yaratması kolay değildir.

Edebî metinler ait oldukları kültürü yansıtır ve dolayısıyla, kültürün aynası hâline gelmiştir. Bundan hareketle, edebî çeviri tam anlamıyla kültürel bir faaliyettir. Çevirmen iki farklı ve birbirine yabancı kültür arasında sağlanan aktarımda en belirleyici roledir. Çeviribilimci Peter Newmark, çeviri ve kültür arasındaki ilişkiyi vurgular ve kaynak ve erek diller arasındaki uzaklıktan dolayı kültürel unsurların çeviri sürecinde sorunlara yol açtığını belirtir (Newmark, 1988: 94). Kaynak metinde yer alan kültürel unsurların ve bunlara ait kavramların erek dil ve kültürde tam karşılığı bulunamayabilir ve bu, çevirmenin çeviri sürecinde karşılaştığı en temel problemdir. Bu süreçte, ilk aşama kaynak metin analizidir ve toplumdan topluma değişen kültürel unsurların analizi kaynak metnin anlaşılmasını oldukça zorlaştırmaktadır.

Birbirinden uzak olan kültürler arasında yaşanan çeviri sorunu erek okuyucu göz önüne alındığında çevirmen açısından aşılması gereken büyük bir güçluktur (Aksoy, 2002; 90). Kaynak metindeki unsurlar erek kültürde bulunmayabilir ve erek kültür okuru kaynak kültürdeki unsurları anlamakta ve kabul etmekte zorluk çekebilir. Ayrıca, bu unsurlar erek

kültüre yabancı gelebilir. Newmark, kültürel unsurların nasıl çevrileceği konusunda bazı yöntemler öne sürmüştür. Kültürel unsurların çevirisinde hangi yöntemlerin kullanılacağı yapılan çevirinin amacı ile doğru orantılıdır.

Çeviri ve çeviriyi yapan arasındaki ilişki, çeviri sürecinde çevirmenin kullandığı yöntemlere bağlıdır (Gürçağlar, 2011: 38). Çeviribilimci Lawrence Venuti, *The Translator's Invisibility* (1995) adlı eserinde çevirmen ve çeviri metin arasındaki ilişkiyi “görünebilirlik (visibility)” ve “görünmezlik (invisibility)” kavramları temelinde açıklamaktadır. Venuti’ye göre çeviri ne kadar akıcı ise çevirmen o kadar görünmez olur (Venuti, 1995:1). Buna bağlı olarak da Venuti, “yerleştirme” ve “yabancılaştırma” olarak iki strateji ortaya koymaktadır (Venuti, 1998: 240).

“Yerleştirme” stratejisi, erek okurun beklentilerini ön planda tutmayı ve erek dilin ve kültürün özelliklerini taşımayı amaçlamaktadır. Çevirmen, ideolojik ve ekonomik nedenlerden dolayı yerleştirme stratejisini seçmiş olabilir. Anlaşılır olma isteğinden dolayı yerleştirme yapan çevirmen yazar ve okuru birbirine yaklaştırır. Diğer yandan bu tercihi yapması yaşadığı dönemin politik, siyasi ve kültürel özellikleri ile de bağlantılı olabilir (Venuti, 1998: 240-241).

“Yabancılaştırma” ise, erek dil ve kültür özelliklerinin ikinci planda tutulması, kaynak kültürün dil ve kültür özelliklerinin korunması ve bu şekilde erek kültüre aktarılmasıdır (Venuti, 1998: 242). Venuti’nin öne sürdüğü “yabancılaştırma” stratejisi erek kültürün okurlarını kaynak kültür ile yakınlaştırmayı amaçlamaktadır. Yabancılaştırma stratejisini benimseyen çevirmen, kaynak metnin yazıldığı dilin ve ait olduğu kültürün özelliklerini ve normlarını ön planda tutar ve hâkimiyetini korur. Bunun sonucunda da kaynak metnin kültürünü erek metne taşımış olur

Bu çalışma için Türk Edebiyatı’nın önemli isimlerinden Orhan Kemal’in “Küçük Adamın Romanı” serisinin ilk iki kitabı olan *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* seçilmiştir. Söz konusu romanlar TEDA projesi kapsamında Cengiz Lugal tarafından İngilizceye çevrilmiştir. “Küçük Adamın Romanı” serisi “Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Dünya Evi ve Arkadaş Isıkları” romanlarını içermektedir. TEDA projesi Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığınca

yürütölmektedir ve 2005 yılında başlamıştır. Projeyle, Türkiye'nin kültürel ve edebî zenginliğinin yabancılar tarafından da tanınması amaçlanmaktadır. Böylelikle Türk yazarların eserleri uluslararası bilinirlik kazanır.

Orhan Kemal'in *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* adlı romanlarında, sınıflara sahip olan toplum yapısı ve bu toplumun sorunları vurgulanmıştır. Bu eserlerde, toplum belli başlı şekillerde sınıflandırılmış ve bu sınıfların birbirleri ile olan ilişkileri irdelenmiştir. Farklı konumlarda olan bireyler hem aile hem de iş hayatlarında belli özelliklere göre sınıflandırılmakta ve bunlara göre değerlendirilmektedir. Anadolu'yu, "küçük adam" sıfatı ile gezmiş, gözlemlemiş ve bu gözlemleri anlatmış olan Orhan Kemal'in eserleri ile tanımak, dönemin sahip olduğu koşulları öğrenmek ve bireylerin etiketlendiği ve sınıflara sahip toplum yapısının bireylerin üzerinde yarattığı etkiyi ve bu etkinin sonuçlarını daha iyi kavramak konusunda önemli bir role sahiptir.

"Küçük Adamın Romanı" serisi "Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Dünya Evi ve Arkadaş ıslıkları" romanlarını içermektedir. Çalışmaya serinin ilk iki kitabı dâhil edilmiştir. Serinin diğer kitapları kapsamı genişleteceğinden dolayı çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu çalışmanın amacı, Türk toplumsal yapısını en sade ve açık şekilde anlatan ve özellikle dinî unsurlar başta olmak üzere kaynak kültüre ait çokça unsuru barındıran, Orhan Kemal'in *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* adlı romanlarının İngilizce çevirisinde, kültürlerarası farklılıklardan dolayı karşılaşılabilecek, kaynak dilden erek dile aktarım sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümünde benimsenen çeviri yöntemlerini çağdaş çeviribilim kuramları açısından incelemektir. Bu amaçla, öncelikle romanlarda geçen kültürel unsurlar belirlenecek ve İngilizce çevirileri analiz edilecektir. Bu romanlardaki kültürel unsurlar incelenirken Peter Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırmasından faydalanılacak ve çevirmenin bu sınıflandırmaya göre seçebileceği ve Peter Newmark tarafından önerilen çeviri yöntemlerinden hangilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı belirlenecektir. Diğer yandan, bu yöntemler Lawrence Venuti'nin öne sürdüğü "yerleştirme" veya "yabancılaştırma" stratejileri ile ilişkilendirilecektir. Böylece, çevirmenin görünürlüğü ve görünmezliği hakkında bir çıkarım yapılacaktır.

Bu çalışmanın amacı kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar bulunmaya çalışılacaktır:

- Kaynak metinlerdeki kültürel unsurlar kaynak metinde yarattıkları etki korunarak İngilizceye aktarılmış mıdır?
- Çevirmen, kaynak metinlerdeki kültürel unsurların çevirisinde Newmark'ın (1988) çeviri yöntemlerinden ve Venuti'nin (1995) çeviri stratejilerinden hangilerini ağırlıklı olarak tercih etmiştir?
- Türk kültürünün farklılığı kaynak metinlerin çevirisinde ne ölçüde korunmuştur?

Çalışmanın birinci bölümünde çeviri ve çeviribilim kavramları detaylıca irdelenecek ve çeviribilimin tarihi kısaca anlatılacaktır. Diğer yandan çağdaş çeviri kuramları ve edebî çeviri ile ilgili bilgi verilecektir. İkinci bölümde, kaynak metin yazarı Orhan Kemal'in hayatı, kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgiler genel hatları ile verilecek ve çalışmanın kaynak metinleri olan *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* kısaca tanıtılacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın temelini oluşturan çeviri ve kültür ilişkisi irdelenecektir. Kültürel unsurların tanımları sunulacak ve özellikle de Newmark'ın yöntemleri ve Venuti'nin stratejileri ve önerileri detaylıca açıklanacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise kaynak metin analizi yapılacaktır. Önce metinlerde geçen kültürel unsurlar tespit edilecek, Newmark'ın sınıflandırılmasına göre incelenecek ve İngilizce çevirileri Newmark'ın önerdiği çeviri yöntemlerine göre analiz edilecek ve Venuti'nin stratejileri ile bağdaştırılacaktır. Böylece, çevirmenin görünür mü yoksa görünmez mi kalmayı tercih ettiği ve yerileştirme ve yabancılaştırma stratejilerinden hangisini benimsediği ortaya konulacaktır. Kaynak metinlerde yer alan ve Türk kültürünü yansıtan unsurların ne ölçüde erek metne aktarıldığı ve Türk kültürünün ne ölçüde yansıtıldığı hakkında bir çıkarımda bulunacaktır.

1. ÇEVİRİ VE ÇEVİRİBİLİM

Çeviri, günümüze kadar ulaşan kültürler arası bağlantıyı sağlayan ve bu bağlar sayesinde farklı kültürlerin birbirlerini anlayabilmesini sağlayan bir araçtır. Çeviri, kaynak dilden aldığı veriyi en doğru ve en yakın şekilde erek dile iletmeyi amaçlar. Bu bağlamda çeşitli strateji ve yöntemler geliştiren bir eylemdir. Akşit Göktürk'e göre çeviri yalnızca dilbilimsel bir işlem değildir. Her dilin kendine ait kültürel göstergeler, anlamları olduğu için başka kültürlerin başka dünyaların tanıtılmasıdır. Dolayısıyla değişik kültürlerin gerek bilim gerek sanat ve düşünceyi geliştirme çabalarını paylaşma yoludur (Göktürk, 2014:15). Çeviri bir başka deyişle bir dilden diğerine varlıkların, dillerin ve kültürlerin altında yatan özel kodlamaların aktarılması işlemidir (Shiyab, 2017:23).

Çevirinin insanlık tarihi için önemini açıklamadan önce kültür tarihinden bahsetmek gerekir. Barınma ve beslenme arayışında olan insan göçebe yaşamın da etkisiyle gittiği her yerde kendine ait izler bırakmış ve böylece kültürel paylaşımların ilk temelleri de atılmıştır. İletişim ihtiyaçlarını karşılamak için bugün dahi kullanılan ışık, duman, ses veya ısıklık gibi yöntemler kullanmışlardır (Azertürk, 2014:71). İlk insanlar yazı yazmayı bilmiyorlar ve kendilerini ifade etmek için yalnızca dil ile yetiniyorlardı. Yazıya dair en eski kayıtlar bundan altı bin yıl öncesine ait Ortadoğu'da var olan Sümerlerdi (Başaran, 2000:129). Sümerlerin yazıyı icat etmelerine neden olan temel unsur ekonomik ihtiyaçlardı (Özkara, 2015:371). Yerleşik hayata geçen toplumlar da tıpkı Sümerler gibi öncelikle temel ihtiyaçlarını gidermek için çeviriye ihtiyaç duymuşlardır. Var olduğu ilk günden beri insanoğlunun bireysel ve temel ihtiyaçlarının olduğu gibi daha geniş bir perspektifte değerlendirme yapılacak olursa her bir milletin de dünya sahnesinde bir birey olarak temel ihtiyaçları bulunmaktadır. Kendisini geliştirecek ve ilerletecek iç dinamiklerin yanında dış etmenler de oldukça gereklidir (Kayaoğlu, 1998:19). Çeviri etkinliği de tam da bu noktada önem kazanmaktadır.

Çeviri etkinliği ele alındığında insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip olan bir etkinlik olduğu gözden kaçmamaktadır. Çeviri, kültürel ve toplumsal unsurları her çağda karşımıza çıkaran ve bu edinimleri karşılıklı yapan bir bildirim aracıdır (Odacioğlu ve Barut, 2018:1345). Çeviri ediminin tarihiyle ilgili Faruk Yücel, insanın sosyokültürel varlık

olmasından dolayı dünyayı keşfedebilmek için kendi kültür ve düşünce yapısını kendinden farklı olanlarla gereksinimi ile ilişkilendirir. Bu ilişkinin çıkış nedenini de insanın dil nedeniyle doğa tarafından sınırlandırılmış olmasından kaynaklı engellere karşı bir özgürlüğe attığı bir adım olarak tanımlar (Yücel, 2007:9). Bu “özgürlüğe” adım insanlık için o kadar önemli bir yer tutar ki Tevrat’ta dahi kendisine yer bulur. Hikâyeye göre insanlar sapkınlıkları nedeniyle Tanrı tarafından büyük tufan ile cezalandırılırlar. Sonrasında Tanrı’nın kendilerine gösterdiği yoldan tekrar sapan insanlar gökyüzüne ulaşma tutkusuyla Babil Kulesi’ni inşa etmeye başlarlar. Kuleyi inşa eden insanlar aynı dili konuşmaktadır. Tanrı, insanları bir daha cezalandırmak için insanların her birine ayrı bir dil vererek onları birbirlerinden ayırmıştır. Yanındakini anlayamayan insanoğlu kulenin inşasını tamamlayamaz ve herkes birbirine yabancılaşır (Göktürk, 2014:15). İnsanlık tarihi de yaşadığı dünyayı keşfedebilmek için kendi sosyal ve kültürel karmaşasını aşmak ve ortak bir dil yaratabilmek için çaba sarf etmektedir (Kızıltan, 2000:71).

Çeviri tarihi İsa’dan üç bin yıl önceye kadar dayanmaktadır (Boztaş, 1993:55). Eski Mısır’da M.Ö. 3000 yıllarında çevirmenler ticari görüşmeleri yürüten uzman kişiler olarak görev almaktaydı. M.Ö. 2000 yıllara gelindiğinde aynı toprakların üzerinde kurulan Babil İmparatorluğu’nda ayrı diller konuşulur, birçok ticarî merkez bulunduğu için de önemli bir çeviri faaliyeti merkezi bulunurdu (Eruz, 2003: 23).

Batı’da ise durum biraz daha farklıydı. Anadolu’da ve Mezopotamya’da iki dilli anlaşmalar, birden fazla dilin sözcüklerini kullanarak gerçekleştirilen iletişime zıt olarak Antik Yunan İmparatorluğu gelişmiş felsefi alt yapısı ve bilgi birikimi sayesinde kendi dilinde eserler vermekte, kendi dilini konuşmaktaydı (Eruz, 2010:34). Çeviri alanında ilk sistematik çalışmalara ise Roma’da rastlanmış olup kendinden daha üstün bir uygarlık olan Yunanlıların edebiyatını kendi dillerine çevirip uyarlamışlardı (Kızıltan, 2000:72).

Çeviri yöntemlerine ilişkin fikir farklılıkları ilk dönem çevirmenlere kadar uzanır. Örneğin Hieronymus (M.Ö. 348-420) çeviri yapılırken karşılaşılan soruna metin türü açısından bakan ve gerektiğinde anlamın çevirisi, gerektiğinde ise metne sadık bir çeviriyi savunan ilk kişiyken, Cicero (M.Ö. 106-43) anlamın özgürleştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Göktürk, 2014:18). Cicero yerileştirme eğiliminin önde gelen temsilcisi

olmuş, söz sanatlarını aktarırken bir hatiplerin yaptığı gibi davranmıştır (Kızıltan, 2000:76). Cicero'dan sonra gelen Hieronymus gibi dönemin çevirmenleri bu kuramı yeni kavramlar ve yönelimler neticesinde geliştirmiştir.

Orta Çağ'da ise Avrupa toplumsal yapı sebebiyle Avrupa'da görülen çeviri faaliyeti eğitilmiş insanların genelde manastırlarda eğitim görmesi sebebiyle belli alanlarla sınırlı kalmıştır. Orta Çağ'ın ilk döneminde genellikle uhrevi konulara ait eserlerin çevirileri ele alınmıştır. Kutsal metinlerin çevirilerinde de tam bir sadâkat söz konusudur. Ancak Orta Çağ'ın son dönemlerine doğru ortaya çıkan hümanizma ve Rönesans gibi akımlar neticesinde kilisenin dayatmacı ve baskıcı tutumu azalmaya başlamıştır. Martin Luther King (1483-1546) çeviri anlamında bir devrim sayılabilecek bir işe girişmiş ve Kutsal Kitap çevirisini Almanca olarak yapmış, okuyucu odaklı bir tutum sergilemiştir (Yücel, 2007:34-46). Martin Luther King halkın dilini kullanarak Kutsal Kitap'a ait kavramları halkın anlayabileceği şekilde çevirdiğini ifade etmesi (Yazıcı, 2005:37) çeviri ve toplum açısından oldukça önemlidir. Avrupa'da başlayan yenilik hareketleri neticesinde Doğu toplumuna ait yazarlar ve eserler İspanyolca, İngilizce, Fransızca, Almanca gibi dillere çevrilmiş ve yeni bir çeviri faaliyeti yoğun bir şekilde başlamıştır.

17. yüzyılda özellikle klasik eserlere ait çevirilerin sayısında bir artış söz konusudur. Cicero'nun serbest çeviri yaklaşımındaki gelişmeler neticesinde bu döneme ait çevirmenler de dillerin birbirlerini tam anlamıyla yansıtamayacağı fikrinde birleşmiş ve serbest bir çeviri yöntemini benimsemişlerdir (Yalçın, 2015:23).

18. yüzyılda çeviri faaliyetleri devam etmiş ve çevirinin nasıl yapılması gerektiğine dair fikirler ortaya atılmıştır. Çeviri yaparken her dilin kendi özelliğine saygı duyularak yapılması gerektiği fikri öne çıkmıştır (Yalçın, 2015:23-24). Bu dönemde çeviri faaliyetlerinin hız kazanmasının sebeplerinden birisi romantik dünya anlayışıdır. Rönesans ile birlikte başlayan yararcılık ve akılcılık eğilimi bu döneme ait düşünürlerin tepkisini çekmiştir. Romantik dönem düşünürlerine göre bu eğilimler insanı sahip olması gereken değerlerden uzaklaştırdığı için bir çıkış yolu aranmalıdır. Bu arayış düşünürleri yakın geçmişteki mistik dünyaya yöneltmiştir (Yücel, 2007:59-63).

19. yüzyılın başlarından itibaren çeviri yöntemleri ile ilgili olarak ilginç teoriler ortaya atılmıştır. Çevirinin yorumlama sanatı olduğu fikri üzerinde duran Alman Fredrich Schleiermacher (1768-1834) yazın için ayrı bir alt dilin kullanılması gerektiğini vurgulamıştır (Yalçın, 2015:24). Kızıltan, Schleiermacher'ın bu dönemdeki çeviri faaliyetlerine etkisinden bahsederken “Çevirideki Değişik Yöntemler Üzerine” başlığını taşıyan ve 24 Haziran 1813 tarihinde Berlin Kraliyet Bilimler Akademisi'ne sunduğu bildiriye dikkat çeker. Bu bildiride Schleiermacher çevirinin bir aktarma ve anlama süreci olduğunu bu sürecin ise sadece farklı diller arasında değil aynı dil içindeki farklı dil grupları ve ağızları içeren dillerde yazılmış metinleri de kapsayan bir iş olduğunu vurgular (Kızıltan, 2001: 61-62). Çevirinin nasıl yapılması gerektiğine dair farklı fikirlerin ortaya çıktığı bu dönemde İngiliz Mathew Arnold (1822-1868) kaynak dil metin okuru üzerinde nasıl bir etki bırakıyorsa erek dile aktarılırken bu dilin okuyucusunda da aynı etkiyi sağlayacak bir çevirinin yapılması gerektiğini savunur. Francis Newman (1805 – 1897) ise buna karşı çıkarak metne sadık ve bire bir çeviriyi savunmaktadır (Yalçın, 2015:25).

20. yüzyıla gelindiğinde ise artık bu alanda ciddi gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Dilbilim ve çeviribilim ayrı ayrı değerlendirilene kadar kuramsal temellere dayandırılmayan çeviri olgusu bilimsel bir kimlik kazanamamıştı. Yeni kuramlar ve teorilerin ortaya çıkmasıyla birlikte çeviribilim tarihsel ve biçimsel olarak ele alınmaya başlanmıştır (Yalçın, 2015:26-27).

1.1. Çağdaş Çeviri Kuramları

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli alanlarda gelişmeler yaşanmıştır. Bilgi ve birikim arttıkça konular derinleşmiş araştırma konuları da buna bağlı olarak çeşitlenmiştir. Kültür ve bilgi paylaşımı ihtiyacından doğan çeviri hareketleri de bundan etkilenmiş ve disiplinler arası bir bağ kuran çeviri de bilimsel bir kimlik kazanmıştır. Çeviribilim de dilbilimsel çalışmalar ile birlikte çevirinin yöntemi, süreçlerini araştıran yeni bir disiplindir.

Daha önce de belirtilen aşamalar göz önüne alındığında 20. yüzyıla kadar çeviribilimin ortaya çıkış sürecinin de tıpkı diğer bilimler gibi bir birikim sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Dilbilim çalışmalarının ayrı bir boyut kazanması ve yine bu yüzyılda çeviri ile

ilgili yeni teorilerin doğması sebebiyle başka ve özerk bir kimlik kazanmıştır. Henüz yeni doğmuş bir disiplin olması sebebiyle de bu alandaki çalışmalar azdır.

Çağdaş çeviribilim çalışmaları ve buna bağlı yaklaşımlar 1980'li yıllarda şekillenerek kaynak metnin erek metin için şekillenebileceği fikri savunulmuştur. Bu bağlamda öne çıkan kuramlar Skopos, betimleyici ve çoğuldizge kuramlarıdır (Zeytinkaya, 2016: 37).

1.1.1. Skopos Kuramı

Çeviribilimde önemli bir yer tutan ve erek odaklı yaklaşımı ön plana çıkaran Skopos kuramı çeviride *amacı* ön plana çıkarmaktadır. Hans J. Vermeer tarafından uygulamalı alan üzerinde çeviri eğitimi çağdaş bir bakış açısıyla değerlendiren bu kuram, çeviriyi bir eylem olarak tanımlamaktadır.

Vermeer, Skopos kuramını savunarak dilbilimsel, kaynak metin odaklı yaklaşımları temelden sarsmış, kaynak metnin kaynak kültüre, erek metnin ise erek kültüre bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Vermeer'e göre çeviri metin ve kaynak metin gerekirse birbirlerinden ayrılabilirler (Şevik, Gündoğdu, Tosun, 2015: 190-191). Faruk Yücel'e göre Skopos kuramı ile kaynak kültür ve metinden ayrılan çeviri artık erek kültüre aittir. Çeviri artık tek düzlemli ve metnin yüzeysel yapısını yansıtan dilsel değil, çok düzlemli olan kültürel bir aktarımdır (Yücel, 2007: 129). Eruz'a göre Skopos erek metin, erek ülke ve kültürde göreceği işleme göre oluşturulan bir kuramdır. Bir diğer deyişle bu kuram tüm metinlere uygulanabilen ve bir çeviri edinci olmuş bir çevirmen tarafından erek kültüre yeniden uyarlanabilen özelliğe sahiptir (Eruz, 2003: 54).

Metnin alıcılarına göre değişiklik gösterebileceği için kaynak ile erek arasında amaç/işlev farkı olması doğaldır. Skopos'a göre kaynağa sadakat amaçlardan biri olabilir ancak tek amaç olarak kabul edilemez. Bu kurama göre çevirinin başarısını doğrudan etkileyen unsur uygunluk ve amaca yönelik çeviri olduğu için kaynak metnin öngördüğü ve kaynak dil/kültür özellikleri değil, aktarılan kültür ve dil özellikleri öne çıkar (Gürçağlar, 2011:125). Çevirmen iyi bir gözlemci ve konunun uzmanı olarak kabul edildiğinden,

çevirmenin sorumluluğunu aldığı çeviri sürecinde kaynak metni yeniden şekillendirebilmesi, çevirinin gerekliliklerinin yerine getirilmesi gerekmektedir (Yalçın, 2015:69).

Çeviriye yeni bir soluk kazandıran, özellikle edebiyat dışı metinlerin çevirileriyle ilgili incelemelerde kuramsal çerçeve olarak benimsenen bu kuram, her çevirinin ve her eylemin bir amacının olamayacağını savunanlar ve kaynak metni yok sayarak ortaya çıkan sonucun bir çeviri faaliyeti değil, bir uyarlamayla bir tutulduğunu belirtenler tarafından eleştirilmiştir (Gürçağlar, 2011:126). Bunların yanında çeviriye bilimsel bir yöneme dayandırmak isteyen ve metinbilimsel çözümlemelerden yola çıkanlar tarafından da çevirinin çok değişken bir kurallara dayandırılmasının somut verilerle hareket edilmesini güçleştirdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir. (Yücel, 2016: 233). Bu eleştirilerin bazılarına yanıt veren Christiane Nord, Skopos kuramının kimi zaman fazlaca esnek bir tutum sergilediği kaynak ve erek metin ilişkilerini farklı bir düzlemde değerlendirerek işlev artı bağlılık adını verdiği yeni bir model ile temellendirmiştir. Bu yeni modele göre çevirmen hem kaynaktaki metine hem de erek kültüre eşit mesafede durarak ve işlevci modele bağlılık kavramını ekleyerek kaynak dildeki metnin yazarı ve erek dile aktaran çevirmenin arasında güven oluşturma'nın çevirmenlerin toplumsal statülerini güçlendireceğini savunmuştur (Gürçağlar, 2011:126). Nord ayrıca çevirmen için tek olan bir kaynak metni birden fazla alıcının olacağı ve kaynak kültürden uzak başka bir dile çevirmenin zor olacağını savunmaktadır. Bu yüzden erek kitlenin kimler olduğunu belirlemenin, ortaya çıkan ürünleri değerlendirecek kitlenin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir ürün çıkarmaya yardımcı olacağını belirtir (Şulha, 2015:47-48).

Genel olarak ele alındığında erek odaklı bir kuram olan Skopos, çevirmenle başlayan ve kaynak metni işleve uygun şekillendirme ile devam eden ve erek kültür/dile uygun bir dönüşüm ile erek kitlede son bulan bir süreçtir. Bütün kuramlar gibi Skopos kuramı da çeviri faaliyetine belli bir çerçeveden yaklaşmıştır. Dolayısıyla diğer kuramlar gibi Skopos kuramının da çeviribilime kazandırdığı yeni bakış açılarının değerlendirilerek geliştirilmesi gerekmektedir (Yücel, 2016: 236).

1.1.2. Gideon Toury ve Betimleyici Çeviri Çalışmaları

Betimleyici çeviri kuramı 1970’li yıllarda Gideon Toury tarafından bir kültür kuramı olan çoğuldizge kuramı üzerinde temellendirilen ve bugün hala geçerliliği olan bir yaklaşımdır (Gürçağlar, 2011:128). Gideon Toury, bütüncül bir yaklaşım kurmayı amaçladığını ifade eder. Bu bağlamda James S. Holmes tarafından 1988 yılında yayınlanan ve bu yaklaşımın temelini atan makaleden esinlenerek Holmes’un betimleyici, kuramsal ve uygulamalı alan modellerini geliştirir. Ona göre bu üç alan birbirleriyle sürekli etkileşim halindedir (Ece, 2007: 53). Toury’ye göre “Bir bilim dalının özerk olabilmesinin ön koşullarından biri de betimleyici alanının oluşturulmasıdır.” (aktaran Yalçın, 2015:54). Toury, bu alanda betimlenecek olguları da bilim dalının nesneleri olarak yani çevrilerin kendisi olarak tanımlayarak metinlerin gözlemlenebilir olgular olması sebebiyle metin betimlemelerinin öncelikli olduğunu vurgulamaktadır. Toury betimleyici çalışmalarına erek metinden başlayarak kaynak metinden kaynaklı sorunlardan çok aktarılabilecek dilin üreteceği çözümlere vurgu yapar. Toury’e göre metin ve çeviri arasında üzerinde durulması gereken bir eşdeğerlik ilişkisi bulunmaktadır (Demez, 2014:85).

Toury, kuramının temelinde erek odaklı bir bakış açısı bulunduğu için çevirileri kaynak kültürün değil, erek kültürün bir gerçeği olarak görür. Bu kuram çerçevesinde erek kültürün çevirinin üretilişi ve bağlamlarını nasıl oluşturduğunu, nasıl meydana geldiğini ve evrilerek nasıl değiştiğini çoğuldizge kuramına dayanarak açıklamaktadır (Gürçağlar, 2011:129).

Faruk Yücel, Toury’nin çeviri yapıtları erek yazındaki başka metinler gibi farklı düzlemlerde erek yazın ve kültür dizgesinin bir parçası olarak değerlendirdiğini belirtir. Dolayısıyla çevirinin ortaya çıkış serüveninde erek kültür normlarının birincil derecede ön plana çıkması kaçınılmazdır. Sosyokültürel koşulları yansıtan ve zaman zaman kısıtlayıcı olabilen ve zaman zaman da yönlendirici olabilen bu normlar çeviriyi daha nesnel olarak ele alınmasını sağlamaktadır (Yücel, 2007:154-155).

Gideon Toury’nin öne sürdüğü bu kuramda öne çıkardığı iki kavram olan “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik”tir. Eğer metinler kaynak kültüre ve kaynak kültür normlarına yakınsa

“yeterli”, erek kültür normlarına yakınsa “kabul edilebilir” olarak değerlendirmektedir (Zeytinkaya, 2016: 37). Betimleyici kuramda değişmeyen ve değişen arasındaki denge bu kuramın son aşaması olan eşdeğerlilik aşaması olup bu noktada erek metindeki değişiklikler, kaymalar, sapmalar ve diğer değişkenler göz önünde bulundurularak erek metnin kabul edilebilir veya yeterli olup olmadığı sonucuna varılır (Işık, 2016:309).

Yukarıda söz edilen değerlendirmelere ek olarak bu yaklaşım için mevcut değişkenler çerçevesinde yapılan çeviri işinin erek okurlar tarafından okunmasını ve çevirmenin de toplumsal bir görevinin olduğu söylenebilir. Bu açıdan da Vermeer’in Skopos kuramıyla örtüştüğü dikkatten kaçmamaktadır. Çünkü Vermeer de çevirinin erek okurda olumsuz bir tepkiye yer vermeden ulaşması gerektiğini savunmuştur (Yücel, 2007: 155). Faruk Yücel, çevirmene yüklenen ve toplumsal normlarla uzlaşmak zorunda bırakan bu faydacı yaklaşımı ele alırken, baskıcı yönetimler döneminde çevirmenin kişisel kararlar doğrultusunda toplumun beklentilerine yanıt vermeye çalışmasının ve normlara fazla bağlı kalmasını savunan bu yaklaşımın her zaman doğru olamayacağına dikkat çeker (Yücel, 2007: 156-157).

Bunların yanı sıra Toury’nin çeviribilime sağladığı katkılar ise şöyle özetlenmektedir:

- “Bire bir benzerlik ve yazınsal/dilbilimsel eşdeğerlik olasılığı ile ilgili düşüncelerin terk edilmesi
- Herhangi bir çeviri metin üretiminde erek kültürel dizgedeki yazınsal eğilimlerin etkisinin tanınması
- Sabit bir kimliği olan özgün ileti kavramından vazgeçilmesi
- Kesişen kültürel dizgelerin göstergesel ağında yer alan özgün metnin ve çeviri metnin bütünleşmesi” (Yalçın, 2015:60).

Bütün bu veriler ışığında Gideon Toury’nin betimleyici yaklaşımı için bir değerlendirme yapılacak olursa daha önce de belirtmiş olduğumuz “bütünlüklü” yaklaşımı sayesinde farklı bir kimlik kazanan çalışma diğer yaklaşımlardan da etkilenecek ve gelişerek çeviribilim alanında yapılan çalışmalara yeni bir soluk getirdiği söylenebilir.

1.1.3. oğuldizge Kuramı

Genel anlamda “dizgeci” kuramlar olarak adlandırılan ve kùltür içerisinde çevirinin konumunu yapısalcı bir yaklaşımla ele alan bu kuram 1970’li yıllarda Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilmiştir (Gürçağlar, 2011:129). Bu kuram, edebî çeviriyi kùltürel bağlamda incelemekte ve erek dizgedeki önemini saptamaktadır (Tanrıkulu, 2018:29). Bu kuram eviri çalışmalarına yepyeni bir boyut kazandırarak, eviri metinlerin seçilmesi bu metinlerin çevrilmesi ve toplumsal bağlamların ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur (Gürçağlar, 2011:129).

Berrin Aksoy oğuldizge kuramını açıklarken betimleyici eviri araştırmalarının eviri süreçleri ve metinlerin değeriendirilme aşamalarına karşı Itamar Even-Zohar’ın yazdığı kitapta ilk kez şiir gibi saygın bir tür ve popüler yazın gibi saygın olmayan bir türün tüm dizgelerini içeren çoğuldizge (polysystem) terimini kullandığına dikkat çeker (Aksoy, 2002: 41-42). Even-Zohar irdelemiş olduğu çoğuldizge bağlamında, kaynak ve erek ürünlerin devingen yapısından bahsetmiş, bu kapsamda evre ve merkez ilişkisine dikkat çekmiştir (Karadağ, Bozkurt, Alimen, 2015: 95). Merkezde saygın bir konumda bulunan eserler bulunurken, çevrede bulunan ve saygın görülmeyen eserler de merkez konumuna geçebileceği için bu durum edebiyatta durağanlaşmanın da önüne geçebilecektir (Karadağ, Bozkurt, Alimen, 2015: 95). Çünkü yazın artık kuralcılarının durağan nesnesi değil tam tersine değışken bir olgudur (Bıçkıcı, 2016: 376).

Even-Zohar sanat değeri olmadığına inanılan eserlerle ilgili olarak geleneksel tutumu yıkmak ve bu ön yargıdan kaynaklanan sıkıntıları gidermek için bu çaba içine girmiştir. (Even-Zohar, 2004:193) Even-Zohar oğuldizgenin yapısı ve çevirideki konumu ile ilgili olarak da bu bağlamın özgül işleyiş kurallarına bağlı olduğunu belirterek merkez veya evre konumunda bulunan eserlerin değışiklik gösterebileceğini ancak bunun sürekli değışim gösteren bir yapıda olduğu anlamına gelmediğini ekler (Even-Zohar, 2004:194). Even-Zohar’a göre çevirilerin durumu ve nasıl bir yere sahip olacağı dizgenin koşullarına bağlıdır. Öyle ki yazın tarihi içinde eviri yazının birincil (yeni eserler ve örnekler yaratan) ve ikincil (var olan örnekleri destekleyen) bir önemi vardır (Aksoy, 2002: 42). Yine Berrin Aksoy’un da belirttiği gibi Even-Zohar’a göre çevirilerin çoğu ikincil bir öneme sahip olup

birincil durumların gerçekleşebilmesi için bir yazının genç olması ve tam anlamıyla belirginleşmemesi, bir yazının daha büyük yazınların içinde kenarda kalmış olması ve bir yazının boşluk içinde olması veya bir dönüm noktasında sarsıntıya uğraması gerekmektedir (Aksoy, 2002: 42).

Çeviri metinler çeviri yazın dizgesi içinde farklı konumlarda yer alabilirler. Bazen bu yapıtlar birincil öneme sahipken bazıları ikincil konumdadır. Bu durum da çevirmenlerin stratejilerini belirler (Gürçağlar, 2011:131). Merkezde bulunan bir ürün, diğer türler üstünde etkisi baskın olduğu için yeterli kabul edilir. Çevre konumda bulunan bir tür ise daha çok etkilenmekte olduğu için bu konumdaki bir çeviri ürün de kabul edilebilir durumdadır. (Gürçağlar, 2011:131-132).

Itamar Even-Zohar çoğuldizge kuramını özetlerken çevirinin toplumsal ve yazınsal durumunun çoğuldizge içindeki konumuna bağımlı olmakla kalmayacağını aynı zamanda çeviri uygulamasının da bizzat kendisinin de buna bağımlı olduğunu belirtir. Ayrıca çeviri eserin durumunu izah ederken önceden belirlenmiş tarih dışı, bağlam dışı duruma göre değil çoğuldizgenin işleyişine göre belirlenmesi gerektiğini savunur. Dolayısıyla çevirinin yapısı ve sınırları net olarak belirlenmiş olmayıp kültürel ilişkilerle bağlantılı bir etkinliktir (Even-Zohar, 2004:200).

1.2. Edebî Çeviri

Hayatımızın her anında yer alan çeviri, düşünceleri ve duyguları sözcüklere çeviren önemli bir iletişim aracıdır. Yazılı, sözlü ve düşünsel kavramları somutlaştıran bu önemli etkinlik dilden ayrılamaz. Dolayısıyla dilin olduğu yerde çeviri, çevirinin olduğu yerde ise dil vardır (Ece, 2010:9). Çevirinin olduğu yerde anlam ve aktarım işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve mesajın hedefe doğru olarak iletilmesi iletişimin ve aktarımın sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlardandır. Çevirmen yazılı veya sözlü aktarım sürecinde erek dile aktarımı hususunda bazı risklerle ve sorunlarla karşı karşıyadır.

Çeviri işlemi yapılırken çevirmenlerin genellikle karşılaştığı sorunlardan birisi çeviri süreci devam ederken erek dildeki karşılığı aramaktır. Çevirmen üstlendiği bu kilit rolü oynarken metne sadık kalıp kalmayacağını, erek kitlenin verilmek istenen mesajı doğru bir şekilde alıp alamayacağını, seçilen biçimin metne uygun olup olmadığını belirlemek zorundadır (Kuşmaul, aktaran Yücel, 2013:115). Kaynak dilden çevrilen edebî metinlerde de benzer sıkıntılar görülmektedir.

Roman, şiir, hukuk, tıp konulu metinler, dinî metinler gibi edebî ve dinî türlerdeki ürünler kaynak dilden edebî dile çevrilirken çevirmen tarafından belirlenen ve erek dil/kültür ekseninde kavram ve değerler doğrultusunda çevrilerek yeniden doğar. Çevirmenin görevi hangi türde ürün olursa olsun erek dilin okuyucularına kaynak dildeki edebî veya diğer alanlardaki ürünün maksadına uygun olarak erek kültürde bir eşdeğerliği yakalamaktır.

N. Berrin Aksoy, edebî çevirinin özelliklerini tanımlarken yazın sahibinin olağan dışı ve ifadelerle ortaya çıkan ve yazarın kendi iç dünyasındaki duyguları ifade etmek için kullandığı bir tür olarak tanımlar (Aksoy, 2002:53). Dolayısıyla yazın türündeki herhangi bir metin içinde birçok sanatsal ifadeyi içinde bulundurduğundan tanımlanması ve çevrilmesi oldukça güçtür. Ancak kaynak dildeki metnin ses ve biçimleri erek dilde yeniden ortaya çıkarılmalıdır. Metnin türü ne olursa olsun çevirme süreci başlarken kaynak dildeki metnin konumu belirlenmeli ve biçimleri de bu düzlemde ele alınarak hem kaynak hem de erek dilde ilişkilendirilmelidir (Aksoy, 2002: 54-55). Bu konuda Faruk Gürbüz, çeviri sürecindeki

bir çevirmenin durumunu ifade ederken metne sadakat konusuna vurgu yapar ve bir çevirmenin sanıldığı kadar hür olmadığını, çevirmenin işini yaparken diğer sanatkârlardan daha fazla sorumluluk sahibi olduğunu vurgular. Ancak bu işi yaparken çevirinin metnin maksadını aşmaması veya maksadının gerisinde kalmaması gerektiğine dikkat çeker. Aksi takdirde çevirmenin *traditore* yani “hain çevirmen” olma riskine dikkat çeker (Gürbüz, 2017:13). Çünkü özellikle şiir gibi mecaz ve yoğun anlamların bulunduğu türlerde kaynak dildeki sözcük ve ifade gruplarının erek kültürde de benzer etki göstermesi veya en azından o etkiye yakın bir yerde olması başarılı bir çevirinin olmazsa olmazlarındandır.

Şiir konusunda Işın Bengi Öner, şiirde kullanılan dilin bir dildeki en yoğun ve en zengin dil olduğunu ifade eder (Öner, 2001:13). Bunların yanı sıra şiirde kullanılan dilin ve şiir içindeki ses benzerliklerinin, noktalama işaretlerinin, söz dizimlerinin, şiire ve kültüre ait özel kullanımların önemine dikkat çekerek şiire ait çevirinin güçlüğünü ifade ederken aktarılan dildeki imkânların en uç noktada zorlandığı en yaratıcı bir dil olduğu tanımını yapar (Öner, 2001:14-15).

Edebî çeviride yaklaşık 250 farklı söz sanatı olduğundan bu sürecin ne kadar zorlu olabileceği erek kültüre aktarırken çevirmenin yaşayabileceği sıkıntıları anlamak daha kolay olacaktır. Şiir türünde, kullanılan sanatsal dil, kullanılan dil özelliklerinin yanı sıra ayrıntılı teknik özellikler de içerebilir (Aksoy, 2002: 83). Ayrıca edebî çeviride özellikle şiir gibi duyguların ön plana çıktığı bir alanda erek kültürdeki alıcı kitlenin iletilmesi gereken mesajı alması sözlü çeviriden daha zordur. Yazı ile bazı duyguları tonlamalardan, jest ve mimiklerden yoksun olarak vurucu ve uygun sözcükleri seçerek kaynak dildeki ürün erek dile doğru bir biçimde yansıtılmalıdır.

Roman, hikâye, düzyazı çevirileri şiir türünün içerdiği yoğun sanat ve anlamlardan dolayı bu konuda yapılan yoğun tartışmaların gölgesinde kalmıştır. Düzyazı çevirmenleri, şiir çevirmenlerinin aksine çeviri süreçlerini niteleyici açıklamalara ve tanımlamalara girmekten kaçınmışlardır (Aksoy, 2002:101). Düzyazı çevirilerinde şiirin tersine estetik konu, düşünceler ve kişiler üzerinden dil aracılığıyla anlatılmaktadır. Bu bağlamda düzyazının türü ne ise (öykü, roman vb.) onun özelliklerine uygun olarak yazarın vermek

istediği bilgileri ve düşünceleri dil içi ve dil dışı unsurlarıyla birlikte bir bütün olarak çevrilmelidir (Aksoy, 2002:101).

Tiyatro alanındaki çeviriler ise hem yazın hem de sözlü çeviri türünde olduğu için çevirmenin karşılaştığı güçlükler de buna bağlı olarak diğer türlerden daha farklıdır. Oyun içinde verilmek istenen duygu ve düşünceler, kelime oyunları, kafiyeli konuşmalar gerek şiirsel anlatım gerekse günlük konuşmalar ve bu konuşmaların bedensel ifadelerle pekiştirilmesi veya bedensel ifadelere uygunluğu konuları ele alındığında çevirmenin bu değişken durumlar karşısında izleyeceği çeviri süreci karmaşık bir hal alabilir. Bütün bunların yanında çevrilmiş olan eser erek kitle tarafından da kabul görmeli, onların hislerine yönelik olmalıdır. Tiyatro çevirisinde her kişiyi kendi sosyal statüsünde konuşturmak en önemli unsurlardan birisidir. Oyun çevirmeninden beklenenler yalnızca sözcüklerin çevirisi değil, aynı zamanda yazılı ve sözlü olarak sergilenebilen bir çeviri üretmektir (Zeytinkaya, 2018:291).

Yazın türündeki bir ürünü bir başka dile aktarmak bahse konu eseri yeniden yazmak gibi değerlendirilebilir. Jose Samargo'nun da belirttiği gibi "Bir şeyi yazmak aslında çevirmek işleminin kendisidir. Yani bir başka deyişle yazar kendine ait hisleri *yazı* türüne çevirmektedir." (aktaran Ece, 2010:13).

Sonuç olarak çevirmenin bir yazın türünü çevirirken karşılaştığı güçlükler hangi türde yazılacaksa o türün özelliklerine göre değişmektedir. Bir ürün erek kültüre aktarılırken kaynak kültürdeki söz sanatlarından o kültürdeki unsurlara kadar bütün detaylar çevirmen tarafından dikkatle ele alınmalı ve çeviribilim esaslarına göre erek kültüre aktarılmalıdır. Aynı zamanda erek kültüre ve dile ait unsurlarda da kaynak kültürdeki unsurlar kadar özen gösterilmesi sağlıklı bir çeviri sürecinin olmazsa olmazlarından.

2. KAYNAK METİN ANALİZİ

2.1. Kaynak Dil Yazarı Orhan Kemal

2.1.1. Orhan Kemal'in Hayatı

Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğar. Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü'dür (Bezirci, 1984: 5). Eserlerinde, Orhan Kemal takma adını kullanır. Babası Abdulkadir Kemali Bey, Osmaniye'de dünyaya gelmiş, 1920-1923 yılları arasında Kastamonu milletvekilliği yapmış, sonrasında siyasi çekişmeler esnasında Adana'da Ahali Fırkasını kurmuştur (Bezirci, 1984: 5; Alangu, 1965: 375). Abdulkadir Kemali Bey kurduğu parti kapatılınca ailesiyle birlikte Beyrut'a yerleşir ve Orhan Kemal bu dönemde eğitimini yarıda bırakır (Kemal, 2016). Babasının siyasi sebeplerden dolayı göç etmesi üzerine maddi sıkıntılar çekmeye başlarlar. Sürgün hayatının ardından on sekiz yaşında Adana'ya geri döner (Alangu, 1965:375). 1932 yılında Adana'da babaannesinin yanına yerleşen Orhan Kemal kendini futbola verir. Sık sık kahveye uğrar (Bezirci, 1984:11). Daha sonra çeşitli işlerde çalışan Orhan Kemal 1937 yılında evlenir, 1938 yılında Niğde'de askerlik görevini yaparken yargılanarak beş yıl hüküm giyer (Kemal, 2016).

Hapishaneden çıktıktan sonra ailesini Malatya'ya götürür. Ancak iş için başvurduğu yerler tezkeresini ister. Büyük sıkıntılar ile tekrar Adana'ya dönerler ve Orhan Kemal kalan kırk gününü tamamlamak için yeniden askere çağrılır (Bezirci, 1984: 24). 1951 yılında İstanbul'a göç eden Orhan Kemal, geçimini yazarlıkla sağlamıştır. Yazar, 1970 yılında Sofya'da hayatını kaybetmiştir (Kemal, 2016).

2.1.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Türk edebiyatında toplumsal olayları birey ve toplum çerçevesinde ele alarak gözlemleyen Orhan Kemal sade ve yalın bir anlatımla okuyucunun karşısında çıkmıştır. Orhan Kemal'in değindiği konular, edebî eserlerine verdiği şekil kendisini Türkiye'nin sosyal durumunu yansıtan biri olarak göstermektedir (Bezirci, 1984:51). Orhan Kemal yapıtlarını toplumsal gerçekçilik doğrultusunda yazmıştır (Turhan, Ak Başoğlu, 2013:39).

Toplumcu gerçeklik, Mark ve Engels'in temellendirdikleri; başta tarih, toplum, ekonomi gibi çeşitli konular üzerinden hareket ederek her türlü toplumsal durumu bu bakış açısı ile değerlendiren bir sosyal teoridir (Kacıroğlu, 2016:28). Bu anlayış, sosyal hayattaki toplumsal olayları irdelerken olayların sonuçlarını da duygu ve düşüncelerin arka planındaki nedenlerle inceleyip ele alır (Alver, 2014:130). Toplumcu gerçekçi roman konusu, işleyişi, işleniş şekli, algılanışı bakımından ele alındığında kendine özgü özellikleri olan bir roman türüdür (Uslucan, 2006:103).

Türk edebiyatında toplumcu gerçeklik tartışmaları 1921'de ilk sayısı çıkan *Aydınlık* dergisiyle başlamıştır (Kacıroğlu, 2016:38). Türk edebiyatında toplumcu gerçekçiliğin ilk temsilcileri Nâzım Hikmet Ran, Hikmet Kıvılcımlı, Kerim Sadi, Suat Derviş, Behice Boran ve Sabiha Sertel'dir (Özçelebi, 2007: 1251). Berna Moran, özellikle 1950'li yıllarda yükselen Anadolu romanlarının, genel itibarıyla toplumsal düzenden kaynaklanan haksızlıkları ele aldıklarını belirtir (Moran, 2001:7). Moran, Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* adlı eserindeki toplumsal düzene isyan ile başlayan süreç sonrasına Yaşar Kemal ve Orhan Kemal'in Anadolu romancılığında öncü olduklarını vurgular (Moran, 2001:22).

Orhan Kemal romanlarında ve hikâyelerinde çeşitli konular ele almış, bireylerin sıkıntılarını dile getirmiştir. Bu sıkıntıların temelinde ekonomik sebeplerden ötürü hayatta kalmaya çalışan insanların *küçük hayatlarını* gözler önüne getirmektedir (Bezirci, 1984: 51-52). Orhan Kemal'den öncekiler gerçeği gözlem olarak ele alırken Orhan Kemal gerçeğin içinden gelen ve doğrudan hayatın gerçeklerinden beslenen bir yazar olmuştur (Alangu, 1965: 378-379). Hikâyelerinin büyük bir çoğunluğu hapisane hayatını anlatır. Hayatlarını yakından tanıdığı suçlular, kadın suçlular, çocuklar, gardiyanlar genelde ele aldığı karakterlerdir (Alangu, 1965: 379). Orhan Kemal romanlarında karakterlerin eksikliklerinden değil, toplumun eksikliklerinden kaynaklanan kendine has örnekleri sunar. Bunlara ek olarak okuyucuyu haksızlıklar karşısında ağlatabileceği gibi güldürebileceği sahneleri de yazarak hayatın gerçeklerini kaleme alır (Bezirci, 1984:53). Tahir Alangu, Orhan Kemal'in hikâye ve romanlarını değerlendirirken, yazarın kullandığı malzemenin çok geniş bir alandan derlenmiş olmasına, sınırlı alanlardan ziyade kalabalıktan çıkarmaya çalışmasına dikkat çeker (Alangu, 1965: 380). Yazarın eserlerinin adları ise şunlardır:

72. *Koşuş, Eskici ve Oğulları, Abdülkadir Kemali Bey'in Anıları, Arkadaş Islıkları, Avare Yıllar, Baba Evi, Bereketli Topraklar Üzerinde, Bir Filiz Vardı, Cemile, Çamaşırcının Kızı /Küçücük, Devlet Kuşu, Ekmek Kavgası, El Kızı, Evlerden Biri, Grev, Gurbet Kuşları, Hanımın Çiftliği, İstanbul'dan Çizgiler, Kaçak, Kanlı Topraklar, Kardeş Payı, Kırmızı Küpeler / Babil Kulesi, Kötü Yol, Murtaza, Müfettişler Müfettişi, Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl, Oyuncu Kadın / Gâvurun Kızı, Oyunlar, Önce Ekmek, Önemli Not! (Düzyazılar), Sarhoşlar, Senaryo Tekniği ve Senaryolar, Serseri Milyoner / İki Damla Gözyaşı, Sokaklardan Bir Kız, Sokakların Çocuğu, Suçlu, Dünya Evi, Tersine Dünya, Üçkâğıtçı, Vukuat Var, Yağmur Yüklü Bulutlar, Yalancı Dünya, Yazmak Doludizgin (Günlükler/Şiirler), Yüz Karası, Zamana Karşı Orhan Kemal (Eleştiriler ve Röportajlar).*

2.2. Kaynak Metinler: Baba Evi ve Avare Yıllar

*Baba Evi'*nde kahramanın adı verilmez. Romanda olaylar Konya, Ankara, Beyrut ve Adana'da geçmektedir. Roman, bir bireyin çocukluk ve gençlik yıllarını konu alır. Kahramanın başından geçen tüm olaylar silsilesi son derece samimi bir üslupla ele alınır. Kahraman dünyaya geldiğinde babası Çanakkale'de topçu teğmenidir. Küçük bir çocukken kimi zamanlar haylazlık ettiği için babasına şikâyet edilir. Kahramanın babası, oğlunun okumasını ve başarılı olmasını ister. Babası çocuğunun okumasını istediği için kimi zaman onu döverek terbiye etmeye çalışır. Ancak kahraman babasının istediği gibi başarılı birisi değildir. Kalabalık bir aile ortamında yaşar. Babası oldukça sert mizaçlı, otoriter birisidir. Annesi ise tam tersi bir karakterdedir.

Bu sıralarda Osmanlı Devleti işgalci güçlerle mücadeleye girişmiştir. Aile İç Anadolu'ya kaçarak Konya'ya yerleşir. Bu sırada babası kurtuluş mücadelesine katılmak için Ankara'ya gider. Konya'da isyancılar kurulmak istenen yeni hükümete ciddi bir biçimde karşı çıkarlar. İç karışıklık her geçen gün şiddetini arttırmaktadır. İnsanlar birbirlerini öldürür. Kahraman, büyükleri tarafından kendisine bir şeyler soranlara cevap vermemesi konusunda tembihlenir. Kuva-yı Milliye müdahale edene kadar bu durum sürer. İsyan bastırılır ve isyana sebep olanlar cezalandırılır.

Savaş sonrası aile güneye yerleşerek mutlu günlerine geri döner. Romanın kahramanı en güzel yıllarını bu dönemde geçirir. Kardeşi ile oynamaları, annesi ile mutlu günleri vardır. Sert baba figürü burada da kendisini belli eder. Zaman zaman aile içi şiddet vakaları olur. Bu sırada bazı ailevi sorunlar yaşanır. Bu olaylara sebep olan şey ise annesinin komşuları tarafından kandırılıp evlerinin köylüler tarafından yağmalanmasına sebep

olmasıdır. Baba, babaannenin de dolduruşuna gelerek anneyi döver ve sonrasında boşanırlar. Ancak bir süre sonra babaannenin tüm itirazlarına rağmen tekrar nikâh kıyılır.

Savaş bitmiş, Cumhuriyet'in ilanından sonra yeni bir düzen kurulmaya başlanmıştır. Yeni siyasi fikirler ortaya çıkmış ve babası da bu fikirler neticesinde Ankara ile zıt düşer. Baba siyasete atılmasının ardından parti kurmaya çalışmış ve yaşananlar sonrasında ülkeden kaçarak Beyrut'a yerleşir. Ailenin rahat hayatı babanın kaçışından sonra tam tersine döner. Aile de babayı takip ederek Beyrut'a göçer. Baba avukatlık mesleğini yerleştiği ülke olan Lübnan'da icra etmek ister ancak gerekli izni alamaz. Elleriindeki altınları satarak Beyrut'ta bir lokanta açarlar. Maddi imkânsızlıklar sebebiyle baba başkalarına para ödememek için kahramandan ve kardeşinden lokantanın işlerini ister. Bulaşıkçılık ve garsonluk işleri kardeşlerden sorulmaktadır. Bir süre lokanta, babasının yeteri kadar önem vermeyip lokantaya uğramaması sebebiyle iflas eder. Lokantanın iflası sebebiyle umduğunu bulamayan aile zor günler geçirmeye başlar. Maddi imkânsızlıklar baş gösterir. Baba hastalanır. Kahraman balık tutmaya başlarken kardeşi de geçimlerini sağlayabilmek için işportacılığa başlar. Yaşı itibarıyla artık çevresindeki kızlara ilgi duymaya başlayan kahraman tuttuğu balığı bir Ermeni kızına vermesi ev ahalisinin duyması sonucu büyük bir probleme dönüşür. Genelde evden balık tutmak için çıkar.

Babasının eski bir arkadaşı kahramana basımevinde iş bulur. Tüm aile bu duruma çok sevinir. Eve "ekmek" getirdiği için babası ile arasındaki buzlar yavaş yavaş erimeye başlar. Artık bir işi olduğu için sevinen genç adam çalıştığı basımevinde bir Rus kızla tanışır. Yavaş yavaş birbirlerine yakınlaşırlar. Ancak Rus kız bir gün ortadan kaybolur. Sürgün edildiği söylenir. Çok kısa bir süre sonra kendi işine de son verilince aile tekrar darboğaza düşer. Artık kahramanın kafasında tek bir şey vardır. O da memleketine geri dönmektir. Bu kuvvetli his sebebiyle çok çekindiği babasına bile karşı çıkmayı göze almış ve kurtuluşun bir şekilde buralardan kaçmak olduğunu kafasına koymuştur. Bu konu üstüne kafa yorarak ülkesine dönüş planlarını yapar. Babası bu duruma asla izin vermeyecektir. Dolayısıyla kahraman bu "gizli" göç için gözünü karartır. Ailenin Beyrut'taki sefaleti devam ederken kahramanın memleketine dönme arzusu aynen devam eder. Çünkü kahramana göre o, eve dönmeyince babası polise ihbar edecek ve sınırı geçmeye çalışırken yakalanacaktır. Dolayısıyla en makul şey babasından gelecek tüm itirazlara rağmen isteğini dillendirmektir.

Başka çaresi yoktur. Bir gün limanda Türk bayraklı bir gemi görür. Konsolosluga giderek ülkesine geri dönmek istediğini anlatır. En sonunda babası başka çaresinin kalmadığını düşünerek bu durumu kabul etmek zorunda kalır ve gidişine izin verir. Genç adam büyük bir heyecanla Adana'ya varır. Babaannesinin yanına yerleşir. Gittikten sonra umduğunu bulamaz. Yaşadığı şehir, sevdiği ortamlar değişmiştir. Çocukluk arkadaşları da artık yoktur. Büyük bir üzüntü içinde “Buraya neden geldim?” diye sorar.

Bu olaylardan kısa bir süre sonra babası ailesini Adana'ya gönderdiğini söyleyen bir mektup yazar. Burada yeni bir çevre edinen kahraman artık tüm ilgisini futbola vermiştir. Yeni arkadaşlarıyla kâh kahvede kâh futbol sahalarında. Gazoz veya para karşılığı maçlar yapar.

Bir önceki roman olan *Baba Evi*'nde olduğu gibi *Avare Yıllar*'da da kahramanın isminden bahsedilmez. Olaylar Adana ve İstanbul'da geçer. Ailesi Beyrut'tan sonra Kudüs'e yerleşir. *Baba Evi* adlı romanda da geçtiği gibi babası ve ailesi sürgün sebebiyle sefalet içinde yaşar. Kahraman, geçim sıkıntısı çeker. Hasan Hüseyin ve Gazi adında arkadaşları vardır. Futbol oynayan gençler farklı takımlarda oynamaya başlar. Arkadaşları sayesinde kahraman sigara içmeye başlar.

Gençler okul yerine sürekli kahveye gitmektedir. Futbol oynamak ve kahvede vakit geçirmekten büyük keyif alırlar. Gençler futboldan ufak paralar kazanarak harçlıklarını çıkarmak niyetindedir. Sürekli Giritli kahvesinde vakit geçiren gençler artık çalışarak para kazanmanın zamanının geldiğini düşünerek iş aramaya başlarlar. İş için başvuru yaparak çalışmak istedikleri iş kolları için hazırlık yaparlar. Para kazanarak İstanbul'a gitmeyi hayal ederler. Bu amaçla bir dokuma fabrikasına işe girmek isterler. İşe girdikten sonra bir kazaya tanıklık ederek işçilerin nasıl bir tehlike altında olduklarını, birçok işçinin bu yüzden öldüğünü öğrenirler. Bu durum onların işte ayrılmalara ve tekrar eski yaşantılarına dönmelerine sebep olur. Kahramanın babaannesi halasının yanına gitmesinin kendisi için çok uygun olacağını söyler. Halasını kahramanı yanına alması için ikna eder. Hala kahramanın yanına gelebilmesi için para gönderir ancak arkadaşı Gazi kahramanı bu parayla hayalini kurdukları İstanbul yolculuğunu yapabileceklerine ve hayallerini gerçekleştirebileceklerine inandırır. Halasından gelen parayla İstanbul'a giderler.

Sevdikleriyle vedalaşan gençler İstanbul vapuruna atlayarak yolculuğa çıkarlar. Ancak bu durumdan diğer arkadaşları Hasan Hüseyin'in haberi yoktur. Vapurda iki kızı olan bir kadın ile tanışır.

İstanbul'da paraları bittikten sonra yük gemilerinde çalışmaya başlarlar. Yeni arkadaşlar edinirler. Arkadaşları onlara destek olur, yardımcı olur. Giritli kahvesinden arkadaşlarına rastlayan ikili ondan kendilerine iş bulmalarını ister ancak arkadaşı bu konuda farklı düşünür ve onlara yardım etmeyi istemez. Çalışmak için iş arayan gençler bir türlü istedikleri işi bulamaz ve Adana'nın yolunu tutarlar. Adana'ya dönüşün ardından gencin annesi de gelir. Oğlunun okuması gerektiğini söyler. Anne ekonomik olarak zor günler geçirdikleri için para bulma derdine düşer. Eski dostlarına uğrayan kadın elleri boş döner ve eski dostlarının kendilerine olan tutumu nedeniyle de büyük bir üzüntüye boğulur. Yaşanılan sıkıntıların artması sebebiyle kahraman artık bir çıkış yolu aramaktadır. İş aramaya devam eder. Nihayetinde bir fabrikada muhasebeci olarak işe başlar ve burada çalışan bir kıza âşık olur. Kızı evine kadar takip eder. Ancak kahraman kıza âşıktır ve vazgeçmek gibi bir niyeti yoktur. Babaannesinin itirazlarına rağmen evlenmeye karar verirler.

Baba Evi ve *Avare Yıllar* adlı romanlarda okuyucu romanla arasında bir bağ kurarak romanda geçen karakterlerle aralarında bağ kurar (Moran, 2001:77). *Baba Evi* adlı romanın teması sert bir baba ile haylaz bir çocuğun çatışması, *Avare Yıllar* adlı romanda ise sefillik sebebiyle oradan oraya sürüklenen bir gencin hayata tutunma çabaları anlatılmaktadır (Bezirci, 1984:60-65). Orhan Kemal köyden kente akımı ilk konu alan yazarlardandır (Turhan ve Ak Başoğlu, 2013:44). Orhan Kemal, *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* adlı romanlarında aslında kendi hayatını anlatmış, otobiyografik bir anlatım kullanmıştır. Hayatıyla, romanlar yer yer örtüşmektedir. Örneğin Konya'da yaşadığı isyan hareketi *Baba Evi* adlı romanda ele alınmış, ailesinin durumu babasının mesleği de aynı şekilde işlenmiştir. Yine aynı şekilde babasının milletvekilliği sonrası Ankara'ya muhalif olması sebebiyle Lübnan'a gidişi eserlerinde işlenmiştir.

Eserlerden ve Orhan Kemal'in hikâyeciliğinden de anlaşılacağı üzere konusunu doğrudan doğruya hayattan alması, küçük insanların dünyasına ayna tutması sebebiyle

romanlarına toplum tarafından ilgi gösterilmiş ve toplumcu gerçekçi türde verdiği eserler kabul görmüştür. Hem *Baba Evi* hem de *Avare Yıllar* incelendiğinde birçok gencin yaşadığı buhranlar, arayışlar, avarelikler ve özlemlerin edebiyat düzlemine taşındığı görülmektedir.

3. ÇEVİRİ VE KÜLTÜR

3.1. Dil, Çeviri ve Kültür İlişkisi

Çeviri, dil vasıtasıyla farklı kültürleri birbirine bağlayan önemli bir etkinliktir. Dil ve kültür kavramları çevirinin karmaşık bir zihinsel etkinlikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeviri, farklı dillerde ve kültürlerdeki insanların birbirlerine ulaşmalarındaki engelleri aşma hususundaki etkin rolü sebebiyle diller arası iletişimi olanaklı kılar. (Komissarov, 1991:41) Türk Dil Kurumuna göre kültür; “tarihsel, toplumsal gelişme sürecinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür”. Günümüze kadar ise kültürün farklı disiplinlerden birçok tanımı yapılmıştır. Örneğin, antropolog Edward Tylor’a göre kültür “toplumun üyesi olan bireyin o toplumda edindiği bilgiler, inanç, sanat, kurallar, yasalar, gelenek ve görenekler ve bunlara ek olarak kazandığı bütün alışkanlıklardır” (aktaran Katan, 2014: 25). Philip Riley açısından kültür, bir topluluğun geleneklerini, tarihini, inançlarını, değerlerini, davranışlarını ve dilini kapsamaktadır (Riley, 2007: 36).

Davies’e göre kültür, “bir grup tarafından paylaşılan ve öğrenme yoluyla aktarılan değerler ve davranışlar” olarak tanımlamıştır (Davies, 2003: 68). Yine benzer şekilde, Axielá, her bir topluluğun diğerlerine benzemeyen birçok değere, sınıflandırma sistemine ve yargıya sahip olduğunu ifade etmektedir (Axielá, 1996; 53).

Kültürün dil üzerinde yansımaları ve etkileri ise her zaman araştırma konusu olmuştur. Dil ve kültür arasında oldukça yakın ve karmaşık bir bağ bulunmaktadır. Edward Sapir, kültür olmadan dilin varlığını sürdüremeyeceğini ifade etmektedir (Sapir, 1921; 207). Diller ait oldukları kültür içince varlığını sürdürür ve insanlar da o kültürü yansıtmak için o kültürün varlığını sürdürdüğü dili kullanır. Diğer bir deyişle dil ve kültür birbirinin aynasıdır.

Dilin ve kültür birbirini tamamlayan olgulardır çünkü iletişim gibi dilin yer aldığı her bir eylem diğer kültürlere ve dolayısıyla dillere ait olan topluluklar tarafından paylaşılamaz,

fakat çeviri yoluyla başkalarına ulaştırılabilir. Çeviride farklı dillere ve kültürlere ait olan kişiler belli bir amaç için iletişim kurmaya çalışırlar (Nord, 1997; 1-2).

Mehmet Kaplan'a göre dil, duygu ve düşüncelerin kabıdır ve bir kültürün, bir milletin tüm duyguları ve düşünceleri bu kaba dökülerek nesilden nesle aktarır. Dil ayrıca kültürün temelidir (Kaplan, 1982: 186). Bu tanımlar doğrultusunda çeviri, kaynak kültürün ait olduğu bütün unsurları dikkate alarak erek kültürün bütün unsurlarını bir araya getirme, bu unsurları denkleştirme uğraşıdır denilebilir. Ancak bu denkleştirme uğraşını olması gerektiği gibi yapabilmek için iki kültür arasındaki farkı kavrayabilmek, bu farklılıkları aktarırken kayıpları en aza indirmek çevirmenin görevidir (Baykan, 2005:184).

Bir çevirmen hem kaynak hem de erek kültürün özelliklerini dil ve sözcükler üzerinden tamamlayarak ve tanımlayarak çeviri sürecini başlatır. Aksi takdirde sözler ve metinler aracılığı ile kurulmak istenen iletişim sağlanamaz (Komissarov, 1991:35). Çevirmenin yaptığı işin amacına uygunluğu da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Ahmed Hamdi Tanpınar, çevirmenin kültür aktarımı açısından önemini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Bir kültür seviyesini yapanlar büyük sanatkârlar, âlimler ve filozoflardan ziyade, onlarla asıl kütle ve hayat arasında mutavassıt rolü oynayanlardır. Çünkü nazariyeyi, bilgiyi, dehanın hamlesini hayata bunlar nakleder, hayatı bunlar zenginleştirirler. İşte bu mutavassıt sınıfı beslemek ancak geniş bir tercüme faaliyetiyle kabildir. Kayseri'deki öğretmenin, Sivas'taki adliye memurunun, Mersin'deki ziraat mütehassısının sadece bir meslek veya talihin kendine çizdiği rolde kalmaması, etrafında bir fikir muhiti yapabilmesi, ancak onun en kolay surette ve her istediği zaman fikir dünyasıyla münasebet temin edebilmesiyle kabildir (Rıfat, 2008: 76).”

Kültürler arası iletişim için önemli bir araç olan çeviri kaynak dildeki olguları ve fikirleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin Berrin Aksoy'un da belirttiği gibi Avrupa'nın etkisiyle batılılaşma hızlanmış, kültürel aktarımlar nedeniyle de yeni Türk edebiyatı doğmuştur. Bu etkinlikler ile birlikte özellikle Fransız edebiyatından dilimize yapılan çeviriler sayesinde dilimize, kültürümüze ve edebiyatımıza yeni kavramlar, biçimler girmiş ve bunların dilbilimsel ve kültürel eş değerliliklerini bulma çabası başlamıştır. Bu dönemde

başlayan çeviri etkinlikleri bizim kültürümüze de katkıda bulunmuş, edebî üretimlerin artmasını sağlamıştır (Aksoy, 2000: 51).

Gökhan Şefik Erkurt ise çevirinin kültür ile ilişkisi ve kültüre olan etkilerini ifade ederken Steiner ve Stolze'nin yaklaşımlarını örnek gösterir. Erek kültür toplumunda çeviriyi bir nevi ele geçirmek için kullanılan araca benzetirler. Hatta Steiner'in çeviriyi bir işgal hamlesi olarak gördüğünü, çevirmenin ise bir fatih olarak tanımlandığına dikkat çekerler. Çevirinin erek kültürdeki etkisi öncelikle erek yazın üzerinde etkin olacak bu sayede ise erek toplumu kültürel olarak etkileyecektir (Erkurt 2014: 26).

Çevirinin, aktarılan yani erek kültür ve toplum üzerinde etkisi olduğu açıktır. Dinî konulardan askerî ve bilimsel konulara kadar toplumlar arası etkileşimlerin tamamında çeviri faaliyetlerinin sonuçları açıkça görülmektedir (Erkurt, 2014: 43-44). Toplumların kültürel anlamda şekillenerek yeni bakış açısı kazanmasının yanı sıra yeni ürünler vermesi, yaşayış biçimlerini değiştirmesi çeviri faaliyetlerinin insanlık tarihine etkisinin önemini göstermektedir. Bunlara bağlı olarak erek kültür ve dilin de bu durumdan etkilenecek şekilde gelişmesi de kaçınılmazdır. Çevirmenin erek dile aktardığı kavramlar için uygun bir kavram arayışına girmesinin doğal sonucu olarak insanlığın ortak mirası olan kültür de zenginleşmiştir.

3.2. Çeviride Kültürel Unsurlar

Çeviri sürecinde kültürel aktarım oldukça önemlidir ve bu aktarımın önemi çeviri ile ilgili kaynakların birçoğunun ana konusu olmuştur. Farklı dillere ait iki toplum arasındaki kültürel farklılıklar o kültürlere ait bireyler arasında iletişimi ve etkileşimi zorlaştıracak ve erek kültürde eşdeğerlik sorununu ortaya çıkaracaktır. Çevirmen bu aktarım sürecinde çeşitli fikirler ve amaçlar ışığında belli başlı yöntemler belirlemektedir ve çeviri süreci bu yöntemlere göre şekillenmektedir. İki dil ve kültür arasında kültürel farklılıklar olduğunda çevirmenin görevi erek metni nasıl aktaracağına yani çevireceğine karar vermektir (Tymoczko, 2006: 453).

Lefevere'e göre çevirmen "kaynak metin ve erek metin arasındaki aktarımı sağlarken sadece kültürel ve ideolojik unsurları aktarmaz, aynı zamanda o eserin ait olduğu dönemin ve türün bütün imgelerini yeniden var etmektedir" (Lefevere,1992: 5).

Gideon Toury, çeviri sürecini yönlendiren belli başlı normların olduğunu söylemektedir. Bu normlar çevirmenin stratejisini belirler ve bu aşamada aldığı tüm yol gösterici kararlardır (Toury, 1995:199). Bu normlar betimleyici çeviri kuramlarına temel oluşturmuştur ve "çeviri öncesi normlar" ve "çeviri süreci normları" olarak ikiye ayrılmaktadır. Çeviri öncesi normlar, çeviriye başlamadan önce çevirmenin aldığı dil, yazar ve eser seçimi gibi kararları kapsamaktadır. Çeviri süreci normlar ise çevirmenin bütün bir çeviri süreci boyunca dilin kullanımına dair aldığı kararlardır. Tüm bunların dışında, Toury bir de "öncül normlar" öne sürmektedir. Bu öncül normlar, çevirmenin kaynak ve erek metinler arasındaki konumudur. Diğer bir deyişle, çevirmenin çeviriyi yaparken kaynak dizgeyi mi yoksa erek dizgeyi mi ön planda tutarak çeviri yapacağını belirleyen normlardır. Toury, eşdeğerliğin yakalanması açısından eğer çevirmen erek metni, erek metnin kültürel normlarını ön planda tutarak çeviri yaparsa bu çevirinin "kabul edilebilir" olduğunu, eğer kaynak metne ve kaynak metnin kültürel normlarına bağlı kalırsa "yeterli" bir çeviri ortaya çıkacağını öne sürmektedir (Toury, 1995: 201-203).

Kültür odaklı ifadelerde çevirmen için sorun yaratan nokta özel isimler dışında kalan isimler, kavramlar, deyimler ve terimlerdir. Birbirinden uzak olan kültürler arasında yaşanan çeviri sorunu erek okuyucu göz önüne alındığında çevirmen açısından aşılması gereken büyük bir güçluktur (Aksoy, 2002; 90). Örneğin, İncil'de yer alan "kuzu" kavramı Eskimolar için çeviri sorunu yaratacaktır (Aksoy, 2002; 89).

Yine benzer şekilde, Asalet Erten "Çeviride Kültürel Etkenler" başlıklı makalesinde şu örnekleri vermektedir;

"'Kahvaltı' kelimesi evrenseldir fakat içerdiği kültürel anlam farklıdır. Türkler için kahvaltı denilince öncelikle peynir, ekmek, zeytin ve çay gelir ama bir İngiliz için 'bacon and eggs' kahvaltıda anlam taşır. Kültürel objeler de uluslara göre değişik anlam çağrıştırırlar. Örneğin çay dendiği zaman bu beraberinde 'süt', 'limon', 'bisküvi', 'kek', 'kurabiye' gibi kavramları ya da günün değişik saatlerinde içilmeyi hatırlatır." (Erten, 1992; 69-70).

Eğer toplumda bir kültürel odak oluşursa, söz konusu bu odak ile ilgili kavramlar da ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İspanyollarda boğa güreşleri, Eskimolarda kar ve Avustralyalılarda kangurular ile ilgili kültürel ifadeler oldukça önemlidir (Erten, 1992; 70).

Kültürel unsurlara ilişkin çok çeşitli tanımlar ve sınıflandırmalar öne sürülmüştür. Newmark, kültürel unsurları “cultural words (kültürel kelimeler)” olarak tanımlar ve bu ifadelerin “metin içinde kolayca tespit edilebildiğini, çünkü o kültürün dili ile ilişkili olduğunu ve bu yüzden bire bir çevrilemeyeceğini” ifade eder (Newmark, 1988: 95). Mona Baker ise bu tür kelimeleri “culture-specific concepts (kültüre özgü kavramlar)” olarak tanımlar ve “dinî inanç, toplumsal gelenek ve yemek gibi erek kültürde bilinmeyen bir kavramı ifade eden, kaynak dildeki somut ya da soyut kelimeler” olarak açıklar (Baker, 1992: 21).

Axielá ise kültürel unsurları “culture-specific items (CSIs) (kültüre özgü öğeler)” olarak adlandırmıştır. Axielá’ya göre, kültüre özgü öğeler “kaynak metinde bulunan ancak erek metinde yer almayan veya iki kültürün de sahip olduğu, ancak farklı bir metinlerarası konumda bulunan ya da aynı anlama ya da değere karşılık gelmeyen ve çevirmen için çeviri sürecinde problem yaratan öğelerdir” (Axielá, 1996: 57). Axielá çalışmasında, T. S. Eliot’un *The Wast Land* adlı şiirinden örnekler vermiştir. Şiirde geçen *April is the crullest month [...]* dizesinde yer alan *april (nisan)* ayı lirik şiirde genellikle çiçekleri ve baharı çağrıştırır, ancak nisan ayının sert ve soğuk geçtiği ülkelerde okuyucular için nisan aynı anlama gelemeyecektir. Kültürler arasındaki mesafeden ve boşluktan kaynaklanan farklılıklar çeviride büyük bir sorun yaratacaktır (Axielá, 1996: 58).

Newmark, erek dilde karşılığı ve çevirisi olmayan özel isimlerin (coğrafi yerler, tarihî kavramlar, kurum ve kuruluş isimleri, gazete, kitap ve dergi isimleri ve unvanlar) de birer kültürel unsur olarak ele alınabileceğini ifade etmektedir (Newmark, 1988: 82). Theo Hermans ise özel isimleri “geleneksel isimler” ve “yükü isimler” olarak iki ayrı kategoriye ayırmaktadır. Geleneksel isimler bir anlamı ve çağrışımı olmayan, metiniçi ve metindışı unsurlara etki etmeyen olduğu gibi aktarılan isimlerdir (Charles, John, Ayşe, Paris, Londra vb.). Yükü isimler ise bir kültür bağlamında kültürel ve biçimsel çağrışımlar oluşturan isimlerdir. Bu isimler sözcük karşılıklarıyla ya da çağrıştırdığı anlamlara göre erek kültürde

bulunan eşdeğerliğine göre çevrilmektedir (Aksoy, 2002: 89-90). Kültür odaklı terimlerde çevirmeni asıl zora sokan özel isimler değil, deyimler ve bir anlamı, çağrışımı olan kavramlar ve ifadelerdir. Birbirine uzak olan kültürler arasında erek okuyucu göz önüne alındığında ve çevirinin dil aktarımı dışında bu kültürel unsurların da aktarımı olduğu düşünüldüğünde çevirmen için oldukça büyük güçlükler ortaya çıkmaktadır.

3.3. Peter Newmark'ın Kültürel Unsurlar Sınıflandırması

Çeviri sürecinde en temel sorunlardan biri kültürel unsurlardır. Kültürel unsurlar, her bir toplumun dili başta olmak üzere, kendine has geleneklerini ve göreneklerini, giyim kuşam şekillerini, inançlarını ve başka değerlerini kapsamaktadır. Her toplum bu değerleri dil aracılığı ile yaymaktadır.

Bir toplumu var eden her bir değer, o topluma ait olan kültürel unsurların bir parçasıdır. Sahip olduğu dil de bu değerlerin en başında gelmektedir ve bu dile ait olan sözcükler de ait oldukları kültürün özelliklerini taşıdığından başka bir dile aktarımı zorlaştırmaktadır. Çünkü sadece sözcükler aktarılmayacak aynı zaman da kaynak metnin ait olduğu kültür de bu sözcüklerle birlikte aktarılacaktır.

Kültürel unsurların aktarım zorlukları en çok edebî çeviride karşımıza çıkmaktadır. Kaynak metin, üretildiği kültüre özgü unsurları içermektedir ve bunların sahip olduğu etkinin, iletilmek istenen mesajın, duygunun ve düşüncenin bir kayba uğramadan erek kültüre aktarılması çevirmenin önündeki en büyük engellerden biridir.

Edebî eserler, ait oldukları kültürü ve o kültürün değerlerini yansıtır ve bu yönüyle o kültürün aynası olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, edebî eserlerin çevirisi aynı zamanda iki ayrı kültür arasında gerçekleşen bir süreçtir. Edebî eserleri çeviren çevirmen, iki farklı ve birbirine yabancı kültür arasında yaşanan etkileşimi sağlayan kişidir.

Peter Newmark, kültür ve çeviri arasındaki bağlantıyı *A Textbook of Translation* adlı kitabında anlatmıştır. Kültürel unsurların çeviri sürecinde sorun yarattığını, çünkü kaynak dil ve kültür ile erek dil ve kültür arasında mesafe bulunduğunu belirtir (Newmark, 1988:

94). Newmark, kültür ve çeviri ilişkisini, kaynak metin analizini ve çeviri aşamasında çevirmenlerin başvurabileceği çeviri yöntemlerini ele almış ve detaylıca incelemiştir.

Newmark, çeviri sürecine kaynak dili ön planda tutarak yaklaşır. Yani, Newmark'ın çeviri anlayışı kaynak dil odaklıdır. Newmark'a göre çeviri, kaynak metindeki düşüncenin ve anlamın yazarın kaynak dilde yaptığı şekilde erek dile aktarılmasıdır (Newmark, 1988: 5). Newmark için çeviri sürecinde belirleyici olan unsurlar kaynak kültür ve kaynak metindir. Bu nedenle, erek kültürü ve erek metni ikinci planda tuttuğu, yani belirleyici bir unsur olarak görmediği sonucuna varılabilir.

Newmark için iyi çeviri yapmanın öncelikli yolu kaynak metni iyice analiz etmek ve ardından çıkarımlarda bulunarak kaynak metin ve erek metin arasında iletişimi sağlamaktır. Newmark, Vermeer ve Toury gibi çeviride belirleyici rolü erek metne ve kültüre değil kaynak metne ve kültüre vermiştir (Yazıcı, 2005: 97-98). Bu nedenle, kültürel unsurların çeviride oluşturduğu problemleri ele almış ve bir kültürel unsurlar sınıflandırması öne sürmüştür. Newmark'a göre, kaynak metnin ait olduğu kültüre ait olan unsurların erek kültürde ve dilde bire bir karşılığı bulunmayabilir ve bu problem çevirmenin çeviri sürecinde karşılaşılabileceği en ciddi problemdir.

Çeviri sürecinde ilk aşamanın kaynak metin analizi olduğunu vurgulayan Newmark, her toplumda farklılık gösteren kültürel unsurların çevirisinin kaynak metnin analiz edilip anlaşılması için oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.

Newmark'a göre "kültür, belirli sosyal grupların maddesel ve ideolojik yaşam biçimi ve bunun dildeki yansımasıdır" (aktaran Yıldırım, 2015: 190) ve Newmark, kültürel unsurlar sınıflandırmasını altı başlık olarak vermiştir:

- 1) Çevresel unsurlar (iklimler, mevsimler, ekolojik unsurlar)
- 2) Maddi kültür (yiyecekler, kıyafetler, şehirler, köyler, ulaşım araçları)
- 3) Sosyal kültür (iş hayatı ve özel hayat ile ilgili unsurlar)
- 4) Kuruluşlar, dinî, siyasi, sanatsal ve idari kavramlar, işleyişler ve faaliyetler
- 5) Gelenek görenekler, jestler ve davranışlar
- 6) Deyimler ve ifadeler, söylemler ve kalıplar (Aksoy, 2002: 90).

Edebî çeviride, kültürel unsurların kaynak metinde ve kültürde yarattığı etkinin çevirmen aracılığıyla erek metne ve kültüre yansması beklenmektedir. Kültürel unsurların kaynak metinden erek metne aynı etki yaratacak şekilde aktarılması çevirmenin kaynak kültür hâkimiyetine, metin analizine bağlıdır ve çevirinin başarısı erek okurda aynı etkinin oluşması ile doğru orantılıdır. Eğer, çevirmen kaynak kültüre hâkim değilse ve kaynak metni yeterince analiz edemediyse aktarım işlemi başarılı olamayacak ve kültürel unsurlar kaynak metinde ve kaynak okurda yarattığı etkiyi erek metinde ve erek okurda yaratamayacaktır.

Bir kültüre ait unsurların başka bir dilde aktarılması iki kültür ve dil arasındaki farklılıklardan dolayı çeşitli sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Söz konusu iki ayrı kültürde aynı etkiyi ve bağlamı yaratabilmek ve eşdeğerliği yakalamak çok mümkün olmamaktadır. Diğer çeviribilimcilerin aksine Newmark kültürü ve kültür içindeki unsurları çevirmenin önündeki en büyük engel olarak görmektedir. Kültürel unsurların çeviride sorun yaratmasını Newmark şu şekilde açıklamaktadır: “Öncelikli olarak, kaynak metindeki unsur erek kültürde bulunmayabilir. Kaynak kültüre özgü unsurları erek kültür okuru kabul edemeyebilir. Son olarak kaynak metindeki unsurlar erek metin okuruna yabancı gelebilir” (aktaran Yıldırım, 2015: 190).

Newmark tanımladığı bu kültürel unsurların çevirisi için bazı yöntemler öne sürmüştür. Kültürel unsurların çevirisinde hangi yöntemlerin kullanılacağı öncelikle çevirinin amacına bağlıdır ve çevirmen çeviri sürecinde çevirinin bütünlüğünü, erek kültürde sahip olduğu işlevi ve kaynak metinde bulunan özellikleri mümkün olduğunca korumaya çalışmalıdır (Aksoy, 2002: 91).

Newmark’ın kültürel unsurların çevirisinde yardımcı olacak çeviri yöntemleri aşağıdaki gibidir:

- **Sözcüğü sözcüğüne çeviri (literal translation):** Çevirisi yapılacak olan kültürel unsurlar, isimler, cümleler ve yan cümleler erek kültürdeki eşdeğerlikleri ile aktarma yöntemidir. Örneğin, “stove”, “ocak, fırın” olarak değil sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılarak “soba” olarak aktarılır (Aksoy, 2002: 91).

- **Aktarım (transference):** Erek kültürde tam bir karşılığı ve çevirisi olmayan kavramların (coğrafi isimler, tarihî isimler, unvanlar, kurum ve kuruluş isimleri, gazete, dergi ve kitap isimleri v.b.) olduğu gibi erek metne aktarılması yöntemidir. Bu yöntemde kaynak kültüre sadakat ön plandadır.
- **Uyarlama (adaptation):** Kaynak kültürdeki kavramın erek kültürde bulunan bir benzeri ile karşılanması yöntemidir. Vinay ve Darbelnet'e göre bu yöntem, kaynak kültürdeki bir durum erek kültürde bulunmadığında kültürel kavramın değiştirilmesini içermektedir (Munday, 2001: 89).
- **İşlevsel çeviri (neutralization, functional equivalent):** Kaynak kültürdeki kavramın okuyucuya sorun oluşturmayacak bir şekilde erek kültüre evrensel bir kavram ile aktarılması yöntemidir. Buna örnek olarak, Ben Okri'nin "Aç Yol" adlı eserinde yer alan "eba" yerine ekmek ve "yam" yerine lapa kullanılması verilebilir (Aksoy, 2002: 92).
- **Açıklama (explanation):** Kaynak kültürdeki kavramı daha iyi anlatabilmek ve erek kültür okuyucusunun daha iyi anlayabilmesi için başka sözcükler ve kavramlar eklenmesi yöntemidir.
- **Çıkarma/silme (deletion):** Kültürel kavramın çevirmen tarafından erek metinden çıkarılması yöntemidir. Metin bütünlüğü içinde önemli olup olmamasına bakılmaksızın bu yöntemin zorunlu olmadıkça çevirmenler tarafından kullanılması önerilmemektedir. Çünkü yazara saygı konusunda şüphelere neden olmaktadır. Ancak, hiçbir şekilde eşdeğer kavramın bulunamaması ya da eksik karşılanması durumunda başvurulabilmektedir (Aksoy, 2002: 92).

Kültürel unsurlar için yapılan bütün açıklamalar ve verilen tanımlar çevirinin iki ana amacını işaret etmektedir. İlk amaç, erek okurda aynı etkiyi yaratmasa da kaynak metnin özelliklerine sadık kalmak ve bu özellikleri korumaktır. İkinci amaç, kaynak metnin sahip olduğu özellikleri erek metne uyarlayarak aktarmak ve erek kültürde özgür bir eser izlenimi veren çevrilmiş bir metin ortaya çıkarmaktır (Davies, 2003: 69). Davies'in öne sürdüğü bu iki amaç Venuti'nin "yerlileştirme" ve "yabancılaştırma" stratejileri ile bağdaştırılabilir.

Kaynak metnin özellikleri ve bu metinde geçen kültürel unsurlar korunduğunda “yabancılaştırma”; bu kavramlar ve özellikler uyarlanarak erek metne aktarıldığında “yerlileştirme” olarak değerlendirilmektedir.

3.4. Lawrence Venuti’nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri

Çeviri sürecinde kaynak metnin aktarılması konusunda bir yöntem ya da strateji belirlemek çevirmenlere bağlıdır. Bazı çevirmenler erek metin okuyucuları için kendilerini görünür kılmayı tercih ederken diğerleri kendilerini gizlemeyi tercih edebilir. Çeviri süreci farklı kültürlerle ait iki metin arasında gerçekleştiği için söz konusu metinler arasında bir kültürel boşluk bulunur ve çevirmenler belirledikleri stratejiye göre ya bu boşluğu doldururlar ya da olduğu gibi bırakırlar.

Çeviribilimci Venuti, Schleiermacher’ın stratejilerine dayanarak şekillendirdiği görüşlerini ve çevirmen ve çeviri arasındaki ilişkiyi ve çevirmenin konumunu anlattığı *The Translator’s Invisibility* (1995) adlı eserinde “görünebilirlik (visibility)” ve “görünmezlik (invisibility)” kavramları temelinde açıklamaktadır. Venuti’ye göre çeviri ne kadar akıcı ise çevirmen o kadar görünmez olur. Çevirmen, iki metin metin arasındaki farkı dikkate almadan akıcı bir çeviri yöntemi belirlediğinde erek metnin okuyucusu sanki kendi dilinde yazılmış ve kültürüne ait bir metin okuyormuş hissine kapılır (Venuti, 1995:1). Çeviri ve içinde olduğu toplum ve kültür bir bütün olduğuna göre çevirmenin kararlarını etkileyen ekonomik, toplumsal ve ideolojik etmenler söz konusudur.

Schleiermacher’ın savunduğu kaynak metnin özelliklerinin korunması ve erek okura bu şekilde aktarılması görüşü “yazarı okura götürmek” ve “okuru yazara götürmek” şeklinde iki farklı çeviri yöntemi ortaya çıkarmaktadır (Venuti, 1995: 15). Venuti de bu görüşten hareketle kendi “yerlileştirme (domestication)” ve “yabancılaştırma (foreignization)” stratejilerini öne sürmüştür. Yazarın okura götürüldüğü yerlileştirme stratejisinde çevirmen erek okuru ve erek kültürü ön planda tutarak akıcı bir çeviri metin ortaya çıkarır ve okur çeviri metin değil sanki kendi dillerinde yazılan yeni bir metin okuyormuş hissine kapılır ve çevirmen görünmez olur. Bu durumda çevirinin akıcılığı çevirmenin okur ve yazar arasından çekilmesiyle, yani görünmez hale gelmesiyle ve yazarın

okura yakınlaştırılmasıyla sağlanır. Fakat okurun yazara götürüldüğü yabancılaştırma yönteminde erek metin okurları çeviri metinde kendi dillerine ve kültürlerine yabancı olan kavramlarla karşılaşır ve okuduğu metnin çeviri bir ürün olduğunu fark eder. Yerleştirme ile kaynak metnin erek okur karşısındaki yabancılığı ortadan kaldırılıp daha akıcı ve şeffaf bir metin oluşturulurken, yabancılaştırma ile kaynak metin ve erek metin arasındaki kültürel farklılıklar dikkat çeker ve kültürel boşluk ortaya çıkar (Venuti, 1995: 15-16).

Venuti'ye göre, çevirmenin yerleştirmeyi seçmesinin bazı ideolojik nedenleri olabilir. Çevirmen metnin daha anlaşılır ve akıcı olması için yazarı okura getirebilir, ama diğer yandan da dönemin siyasi ve kültürel şartları ve yayınevlerinin beklentileri çevirmeni bu stratejiye yönlendirebilir (Venuti, 1998: 240-241). Günümüzde yayınevlerinin ekonomik politikaları ve kâr amacı güdülmesi nedeniyle erek metnin dil özellikleri ve toplumun kültürel özelliklerinin ön planda olduğu akıcı metinler tercih edilmektedir. Bu ekonomik koşullar ve yayınevlerinin beklentileri akıcı çevirilerin daha doğru ve daha iyi çeviriler olduğu konusunda tartışmalı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu durum etik konusunda sıkıntılar doğurmakta ve çeviri işleminin saygınlığı konusunda soru işaretleri oluşturmaktadır. Çevirmenin dış unsurların etkisinde kalmasını ve bu şekilde bir strateji seçmelerini Gürçağlar aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

“Kullanılacak stratejiler erek kültürün beklentileri doğrultusunda, bu kültürün yaygın normlarına uygun olarak ortaya çıkar ve kimi zaman bu stratejiler çevirmenlerin bilinçli tercihi değil, dış koşulların şekillendirmesi (sayfa sayısı kısıtlamaları, çeviri süreci için verilen sürenin yeterli olmaması, yayınevinin dil kullanımına ve sözcük seçimine ilişkin getirdiği öneri ve uyarılar vb.) sonucunda ortaya çıkar.” (Gürçağlar, 2011: 42).

Erek metinle kıyaslandığında daha farklı özelliklere sahip olan kaynak metnin erek okuyucu tarafından kabul edilmesi, anlaşılması ve akıcı olmasıyla erek kültürde bir yer edilebilmesi yerleştirme stratejisi ile mümkün olabilmektedir. Bu stratejide çevirmen kaynak metni değil erek metni ön planda tutarak çeviri sürecini yönlendirir. Erek okurun akıcılık ve anlaşılabilirlik beklentileri karşılanmış olur.

Venuti'nin “yerleştirme” ile birlikte öne sürdüğü diğer bir strateji olan “yabancılaştırma” ise erek dil özelliklerinin ve normlarının ikinci plana atılıp kaynak kültürün

sahip olduğu kültürel özelliklerin ve dil özelliklerinin korunduğu ve ön planda tutulduğu ve erek metne aktarıldığı bir çeviri yöntemidir (Venuti, 1998: 241). Çevirmen yabancılaştırma stratejisini seçerek kaynak metnin kültürel ve dil özelliklerini korur ve böylece erek okurda yabancılık ve farklılık hissi uyandırır. Yabancılaştırma stratejisi erek kültüre bir “direnç” olarak da kabul edilmektedir (Munday, 2001; 220). Akıcılığın sağlanmadığı ve erek okur için yabancı kavramlar barındıran metinler erek kültürün normlarına karşı adeta direnç göstererek var olabilir.

Çevirisinde yabancılaştırma stratejisini benimseyen çevirmen kaynak metnin kültürel ve dil özelliklerini erek metne aktarır. Diğer bir deyişle, çeviri sürecinde erek metni ve erek kültürü ve bunların özelliklerini ikinci plana atar. Kaynak metnin dil ve kültürel özellikleri erek kültür karşısında baskınlığını korur ve çevirmen bu dil ve kültürel özellikleri yabancılaştırarak erek metne aktarır (Venuti, 1995: 19). Bu durumda, erek metin okurunun erek metindeki yabancı kavramları ve ifadeleri ne ölçüde kabul edeceği de büyük önem taşımaktadır. Çeviri sürecinde alınan kararlarda erek okur da belirleyici olabilmektedir.

Yerlileştirme stratejisini benimseyen çeviribilimciler kadar yabancılaştırmayı da destekleyen çeviribilimciler vardır. Çevirmenler arasında da bu ayrım görülebilmektedir. Akıcı ve şeffaf bir çeviri metin üretmek isteyen çevirmenler çeviri sürecinde yerlileştirme stratejisini benimser ve bu şekilde erek okuyucu çeviri metin okuduğunun farkına varmaz. Kendi dillerine ve kültürlerine ait bir metin algısı oluşur. Bunun nedeni de kaynak metindeki “yabancı” kavramların erek metne taşınmaması, yani yerlileştirerek aktarılmasıdır ve çevirmenin görünmezliğidir. Diğer yandan, yabancılaştırma stratejisini benimseyen çevirmenler kaynak metinde yer alan yabancı kavramları erek metne aktarmaktadır. Böylece erek metin okuyucusu yabancı kavramlar nedeniyle metnin başka bir dile ve kültüre ait olduğunu anlayacak ve çevirmen kendini görünür kılacaktır.

Çalışmamızda yer alan ve çevirmen için sorun oluşturabilecek kültürel unsurların çevirisinde Newmark’ın sunduğu çeviri yöntemlerinden hangisinin ağırlıklı olarak kullanıldığı belirlenecek ve bu yöntemler Venuti’nin “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” kavramları ile ilişkilendirilecektir. Bu bağlantının daha kolay anlaşılabilmesi için her iki çeviribilimcinin öne sürdüğu yöntemler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Çizelge 3. 1. Newmark'ın ve Venuti'nin Çeviri Yöntemlerinin Karşılaştırılması

	<i>Newmark (1988)</i>	<i>Venuti (1995)</i>
1	Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri	Yabancılaştırma
2	Aktarım	
3	Açıklama	
4	Uyarlama	Yerlileştirme
5	İşlevsel Çeviri	
6	Çıkarma	

Çalışmada, çeviri yöntemlerinin analizine geçilmeden önce kaynak metinlerde yer alan kültürel unsurların Newmark'ın öne sürdüğü kültürel unsurlar sınıflandırmasında hangi maddenin kapmasına girdiği ve metinlerde yer alan kültürel unsurların ağırlıklı olarak hangi madde kapsamına girdiği belirlenecektir. Bu sınıflandırmanın daha kolay kavranabilmesi amacıyla aşağıda tablo olarak detaylıca verilmiştir.

Çizelge 3. 2. Newmark'ın Kültürel Unsurlar Sınıflandırması

1	Çevresel Unsurlar	Jeolojik ve coğrafi özelliklere ile ilgili kavramlar	İklimler, mevsimler, dağ, tepe, akarsu vb.
2	Maddi kültür	Bireysel hayata özel olan tüm kavramlar	Yiyecekler, içecekler, kıyafetler, ev eşyaları, ulaşım araçları, eğlence yerleri vb.
3	Sosyal Kültür	İş hayatı ve sosyal yaşam ile ilgili tüm kavramlar	Siyasi, dinî ve idari görevler dışındaki işler, kişinin etkinlikleri ve alışkanlıkları, hobileri, gelenek ve görenekler vb.
4	Kurumlar ve Kuruluşlar, Faaliyetler, Süreçler	-Siyasi ve idari kavramlar -Dinî kavramlar -Sanatsal kavramlar	Siyasi ve idari görevler, konumlar ve görev yerleri, din ve sanat ile ilgili usul ve tarzlar, örf ve adetler vb.
5	Deyimler ve İfadeler	Günlük dil kullanımına ait kavramlar	Atasözleri, argo söylemler ve hitaplar vb.

4. KÜLTÜREL UNSURLAR VE ÇEVİRİ YÖNTEMLERİ AÇISINDAN ESERLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde Orhan Kemal'in 1949 yılında yazdığı *Baba Evi* ve 1950 yılında yazdığı *Avare Yıllar* adlı kitaplarında yer alan Türk kültürüne ait olan ve çevirmenlere çeviri sürecinde sorun yaratabilecek kültürel unsurlar belirlenecek ve bu unsurlar Peter Newmark'ın sunduğu sınıflandırmaya göre analiz edilecektir. Kitap incelemelerinden ortaya çıkan kültürel unsurlar ise yine Newmark'ın kültürel unsurların çevirisi için öne sürdüğü yöntemler ışığında incelenecek ve Lawrence Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma stratejileri ile ilişkilendirilecektir.

Çevirmen, Newmark'ın öne sürdüğü “aktarım (transference)”, “sözcüğü sözcüğüne çeviri (literal translation)” ve “açıklama (explanation)” yöntemlerini kullandıysa kaynak metnin kültürünü ve kaynak metnin normlarını ön planda tutup kültürel unsurları erek metinde korumayı tercih etmiştir. Bu nedenle, çevirmenin çeviri sürecinde daha görünür olma ve “yabancılaştırma” stratejisini benimsediği söylenebilir. Diğer yandan, işlevsel çeviri (functional equivalent)”, “uyarlama (adaptation)” ve “çıkarma (deletion)” yöntemlerini kullanan çevirmenin erek metin okuyucusunu düşünerek çeviri sürecini yönlendirdiği, görünmez olmayı tercih ettiği ve “yerileştirme” stratejisini ön planda tuttuğu söylenebilir.

4.1. İşlevsel Çeviri (Functional Equivalent)

İşlevsel çeviri yönteminde, kaynak kültüre ait olan ifade erek metne, erek metin okuyucusuna odaklanarak aktarılır. Newmark'a göre bu yöntem bir kültürel bileşen çözümlemesidir. Kültürel kavram evrensel bir sözcük kullanılarak aktarılır ve kültürden bağımsız olarak erek okuyucunun anlayacağı şekilde ifade edilir (Newmark, 1988: 83). Davies ise bu yöntemi “küreselleştirme (globalization)” olarak adlandırır ve kültüre özgü kavramların daha yansız ve genel kavramlarla değiştirildiğini ve böylece daha farklı farklı kültürel geçmişe sahip olan okuyucuların da anlayabileceği şekilde çevrildiğini belirtir (Davies, 2003: 83). İşlevsel çeviride amacın, erek metin okuyucusunun çeviri metinde geçen kültürel unsurları daha net anlamasını sağlamak olduğu söylenebilir.

Aşağıda, kaynak metinde geçen en önemli işlevsel çeviri örnekleri verilmiş ve bu örneklerin çevirileri analiz edilmiştir.

1. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Çok zaman, ‘Aman yarabbi’ derdi, ‘aman yarabbi! Böyle mi olacaktı benim oğlum?’ O, Kuran’ı beş yaşında hatmetmiş!” (s. 5)

Erek Metin: “He would often say, ‘Oh Lord! Oh God! That my son should be like this!’ It seems he had already learned the whole of the Koran off by heart by the time he was five.” (S. 5)

TDK’ye göre *hatmetmek* “Kur’an’ın tamamını baştan sona tekrar tekrar okuyup bitirmek” anlamına gelmektedir. İslam dini ve kültürü ile ilgili bir referans olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir. Çeviride, İslam kültürüne yabancı erek metin okuyucu göz önüne alınarak kültürel kavram daha evrensel ve kültürden bağımsız bir şekilde aktarılmıştır. Erek metin okuyucusu Kur’an’ın tamamının öğrenildiğini zorluk çekmeden anlayabilecektir. Çevirmen bu tercihinde görünmez olmayı tercih etmiş ve Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini benimsemiştir. Diğer yandan, İslam dininde *hatmetmek* sadece öğrenmek değil, aynı zamanda defalarca okuyup bitirmek anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ifadenin erek metin okuyucusunda bıraktığı etki ile kaynak metin okuyucusunda bıraktığı etki tam olarak eşdeğer değildir.

2. ÖRNEK

Kaynak Metin: “İlk verildiğim okul bir ‘Aralık Mektebi’ydi, yahut medrese...” (s. 5)

Erek Metin: “I was first placed in what was an old-fashioned religious school.” (s. 5)

Medrese, Osmanlı Dönemi’nde İslâmiyet’in kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu eğitim kurumlarıdır. Cumhuriyet’in ilanından sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile 1924 yılında kapatılmıştır. Günümüzde medreseler, sadece tarihî ve turistik amaçla kullanılmaktadır. Çeviride, dinî özelliği vurgulanmış ve daha evrensel bir ifade seçilerek aktarma yolu tercih edilmiştir. Çevirmen bu tercihinde de Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini benimseyerek görünmez olmayı tercih etmiş ve erek metin okuyucusunun İslam

ve Osmanlı kültürüne ait olan bir ifadeyi anlamasını kolaylaştırmıştır. Diğer yandan, *medrese* yine dinî kurum ve kuruluşlar ile ilgili bir ifade olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir.

3. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Diz çöküp oturduk. Önlerimizde cüzlerimiz. Hoca içimizden rasgele birini okuturken biz sinek avlar, kıcına kâğıt takıp bırakırdık.” (s. 5)

Erek Metin: “We would file in and kneel down on the floor. Each of us would have a bound section of the Koran in front of us, and the teacher would choose someone at random to start reading.” (s. 5)

Arapçadan dilimize geçen *cüz*, TDK'ye göre “Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri” anlamına gelmektedir. Arapçada ise “bölüm, parça vs.” anlamındadır. Kur'an'da her biri eşit uzunlukta olan ve 20 sayfadan oluşan toplam 30 adet cüz bulunmaktadır. İslam dini ile ilgili bir referans olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir. Çevirmen bu ifadenin aktarılmasında dinî bağlamdan bağımsız olarak evrensel sözcükler seçerek açıklayıcı bir strateji benimsemiştir. Erek okuyucu altı çizili ifade ile Kur'an'da birden fazla bölüm olduğunu ve bunlardan birinin anlatılmak istendiğini zorlanmadan anlayacaktır. Dolayısıyla, bu kültürel unsurun çevirisinde çevirmen olabildiğince açıklayıcı olmak ve erek okuyucunun metni anlamasını kolaylaştırmak için görünmez olmayı tercih etmiş ve Venuti'nin “yerileştirme” stratejisini benimsemiştir.

4. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Babaannemin titreyen dudaklarında Elham, Kulhüvallahü, Allahüla... Annemle halalarım kireç kesilmişlerdi.” (s. 9)

Erek Metin: “My grandmother, through trembling lips, uttered one prayer after another. My mother and aunts blanched.” (s. 10)

Kaynak metinde geçen altı çizili sözcük grubu Kur'an'da yer alan Fatiha ve İhlas surelerinin ve Ayetel Kürsi duasının halk dilinde yaygın olarak kullanılan isimleridir. Söz

konusu sureler ve dua genelde cenazelerde, mezarlık ziyaretleri esnasında okunur ya da insanlar korktuklarında Allah'tan yardım istemek, dilek dilemek veya içtenliklerini sunmak istedikleri zaman akıllara gelen en bilinen dua ve surelerdir. Erek metne ise söz konusu duaların ve isimlerin adına yer verilmemiş, sadece dua olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan kaynak metindeki anlam ve kaynak metin okuyucusunun zihninde yaratılan imge eşdeğer bir şekilde hedef metinde yaratılamamıştır. Sadece işlevsel eşdeğerlik sağlanabilmiştir. Erek metin okuyucusu bir duanın okunduğunu anlayabilecek, fakat dinî bağlam tam olarak kavranamayacaktır. Bu açılardan ele alındığında, çevirmenin “yerileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilmektedir. Yine, altı çizili sözcükler Newmark'ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir.

5. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Ankara denince ben, yanık çürük, paslı tahtalar ve kerpiç kalabalığından ibaret, alt alta, üst üste evler, bozuk dar sokaklarda sipersiz kabalaklarıyla askerler, kalpaklı subaylar, Hâkimiyeti Milliye gazetesi satan çocuklar ve suyu akşamdan sabaha donmuş, çatlak bir testi hatırlarım.” (s. 9-10)

Erek Metin: “Ankara! When I think of this city I always remember its houses of burnt, rotten, rust-stained wood or sun-dried bricks, all crowded together. They overlooked the narrow, uneven streets full of soldiers in their military hats, police in their brimless fur caps and children selling nationalist newspapers.” (s. 11)

Hâkimiyet-i Milliye, 10 Ocak 1920'de yayın hayatına başlayan, millî mücadele döneminin ikinci resmî gazetesidir (Yılmaz, 2016: 25). Millî Mücadele'nin resmî yayın organı olan gazetenin amacı, halka ve dünyaya mücadele ile ilgili bilgiler vermek ve propaganda yapmaktır. İçerik olarak milliyetçi söylemlere sahip olması erek metne aktarılmış, erek okuyucunun özel ismi ve tarihî geçmişi bilmediği varsayılarak özel isim atılmış ve sadece gazete olduğu vurgulanmıştır. Çocukların sokakta gazete sattığı kolay bir şekilde anlaşılacak, içerik bakımından ne tür bir gazete olduğu erek okuyucuya hissettirilecektir. Kavramlar erek okuyucu göz önünde bulundurularak kültürden bağımsız bir şekilde evrensel ifadelerle aktarılmıştır. Çevirmenin burada “yerileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

Kaynak metinde geçen altı çizili ifade siyasi bir kavram olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “kurum ve kuruluşlar” kapsamına girmektedir.

6. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Hayvanı ilkönce kısacık bir muhakemeden geçirirdik... Babamdan öğrendiğimiz kurusıkları, hayvanın cam gibi parlak ve sert gözlerine tehditler savururduk.” (s. 13)

Erek Metin: “We would first conduct a short trial. Employing phrases our father used to frighten us we would threaten the animal, staring into its hard, beady little eyes.” (s. 14)

Kurusıkı, karşıdaki kişiyi korkutmak ya da yıldırmaq için söylenen, aslı olmayan sözlerdir. Blöf anlamı taşıyan bu ifade erek metin okuyucusu açısından herhangi bir anlam karmaşası olmayacak şekilde erek metne aktarılmıştır. Erek odaklı bir çeviri tercih edildiği için çevirmenin burada Venuti'nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği ve erek okurun bu argo ifadeyi daha kolay anlamasını hedeflediği görülmektedir. *Kurusıkı* sözcüğü, günlük dil kullanımına ait kavramlardan biri olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir.

7. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Günler ve günler geçti... İstemezük, istemezük, istemezük!’ sesleri sokaklarda çınladı durdu ve bir gün, çığlık, silah sesi, istemezük’lerle yüklü hava içinde ‘Kuvayı Milliye’ geliyormuş haberi şimşek gibi çaktı.” (s. 10-11)

Erek Metin: “The days went by. ‘We don’t want it! We don’t want them!’ echoed down the streets. Then one day, amid all the screams, gunfire and don’t wants, news of the imminent arrival of the National Independence Army spread like a wildfire.” (s. 12)

Kuvayı Milliye, “millî kuvvetler ya da millî güçler” anlamına gelmektedir. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasından sonra Osmanlı Devleti ordusunun silahlarına el konulduğu ve düzenli ordunun terhis edildiği dönemde düşman kuvvetlerine karşı savaşmak üzere halk düzenli ordu şeklinde teşkilatlanmamış bir direniş hareketi başlatmıştır. *Kuvayı Milliye*, halkın oluşturduğu bu direniş güçlerine verilen isimdir. Çeviride, bu teşkilatlanmamış güçlerin “ulusal bağımsızlık ordusu” şeklinde aktarıldığı ve

kaynak metindeki ifadenin tarihsel arka planının ve içeriğinin göz ardı edilerek erek odaklı bir çeviri yönteminin, yani “yerlileştirme” stratejisinin benimsendiği görülmektedir. Kaynak metinde geçen altı çizili ifade siyasi bir kavram olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “kurum ve kuruluşlar” kapsamına girmektedir.

8. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Sokaklarda dolaşma, terbiyesiz çocuklarla oynama, küfretme,’ gibi nasihatlerden usanmıştım. Öyle ki, kaç sefer, ah, keşke bir eskicinin çocuğu olsaydım diye düşünmüştüm. Lokanta ne iyiydi... ‘Git, dört ışkembe al gel!’” (s. 24)

Erek Metin: “I was sick of being told not to walk around the streets, not to talk to rude children, to talk nicely. I had often fantasized about being the son of a rag-and-bone man or refuse picker. The restaurant was so good... ‘Four soups!’” (s. 26)

İşkembe çorbası, Türk ve Balkan mutfaklarında yaygın olarak bilinen bir sakatat çorbasıdır. Günümüzde, genellikle esnaf lokantalarında servis edilen bu çorbanın tarihinin 1600’lü yıllara kadar uzandığı tahmin edilirken Evliya Çelebi’nin *Seyahatname*’sinde de “zerâfet ü kabâhat çorbası” olarak geçtiği görülmektedir (aktaran Gülsevin, 2012: 105). Kaynak metinde geçen altı çizili sözcük Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Çevirmen, sözcüğü erek metne aktarırken Türk mutfağında yaygın olarak bilinen bu çorbanın erek kültürde karşılık bulamayacağı ya da erek metin okuyucusunun söz konusu çorbayı daha önce hiç bilmediğini ya da tüketmediğini varsayarak sadece işlevsel eşdeğerliği sağlamak amacıyla evrensel bir kavramla aktarmayı tercih etmiş ve kaynak kültür bağlamını göz ardı ederek erek odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu açıklamalar ışığında çevirmenin görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği açık bir şekilde görülmektedir.

9. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Bu arada babam bir yolunu bulup bahsi dine getirir, kara kaplı cep defterini çıkarır, not ettiği ayet ve hadislerden parçalar okur, onları yeni baştan ayrıntılı açıklarken heyecanlanırdı.” (s. 36)

Erek Metin: “My father would find a way to steer the conversation to religion, to bring out his dark notebook, read extracts from the Koran he had copied out and get all excited at the opportunity to explore their meaning in front of a new audience.” (s. 39)

Türkçede *ayet*, Kur'an'da yer alan surelerin parçalarından her biri anlamına gelmektedir ve *hadis* de Hz. Muhammed'in sözlerini ve davranışlarını ifade eden bir sözcüktür. Dinî bağlamından dolayı Newmark'ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir. Erek metne aktarılırken dinî bağlam da göz önünde bulundurularak evrensel kavramlarla karşılık bulunmuştur. Erek metindeki altı çizili ifade “Kur'an'dan alıntılar” anlamına gelmekte ve erek metin okuyucusunun hem dinî bağlamı hem de kaynak metinde anlatılmak isteneni sorunsuz bir şekilde anlaması sağlanmıştır. Bu açıdan ele alındığında çevirmenin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

10. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Haftalardan beri, annemin bütün tesellisine rağmen bayram yaklaştıkça babamın üzüntüsü artıyor, ‘çocuklarına bayramlık alamadığı için’ kendi kendini yiyordu.” (s. 37)

Erek Metin: “For weeks now, as the festival approached, he had been growing more and more depressed, despite my mother’s attempts to cheer him up. He has been very hard on himself for not getting the children new clothes for Eid.” (s. 41)

Türk kültüründe, bayramlardan önce özellikle çocuklara yeni kıyafetler, ayakkabılar vs. alınması ve hediyeler verilmesi oldukça eski bir alışkanlıktır. Eskilerden kalmış, kuşaktan kuşağa aktarılmış bir kültürel alışkanlık olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “sosyal kültür” kapsamında ele alınabilir. Çevirmen erek metne aktarırken kültürel bağlamı göz önünde bulundurarak açıklama yolunu tercih etmiş ve erek metin okuyucusunun söz konusu kültürel alışkanlığı anlamasını amaçlamıştır. Bu nedenle, kaynak metindeki sözcüğün evrensel sözcüklerle anlam karmaşası yaşanmadan aktarıldığı ve çevirmenin Venuti'nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilmektedir.

11. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Karşı sarraflara el öpmeye gidecektik...” (s. 38)

Erek Metin: “We children had thought we might go over to the moneychanger’s mansion to pay our respects.” (s. 42)

Türk toplumunda el öpme, genellikle bayramlar başta olmak üzere özel günlerde gerçekleştirilen ve geçmişten günümüze varlığını korumuş bir gelenektir. Özellikle küçükler bayramlarda büyüklerinin ellerini öper ve alınlarına götürür. Bu, bir çeşit saygı, sevgi ve hürmet göstergesidir. Geçmişten günümüze varlığını korumuş ve bayramlarda sıklıkla gerçekleştirilen bir eylem ve gelenek olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “sosyal kültür” kapsamında ele alınabilir. Erek metne aktarım sürecinde çevirmen kültürel bağlamı ve içeriğini evrensel kavramlarla açıklama ve eylemin altında yatan saygı amacını vurgulamayı tercih etmiştir. Böylelikle erek metin okuyucusu bayramda saygı göstermek amaçlı bir eylemin gerçekleştirildiğini anlam kargaşası yaşamadan anlayabilecektir. Bu nedenle, çevirmenin erek odaklı bir çeviri yöntemi olan “yerileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

12. ÖRNEK

Kaynak Metin: “(...) İbrahim Efendi, güler yüzlü, kabarık saçlı bir adamdı ki, ayakta durduğu zaman koca bir horozu hatırlatır, Türkçeyi Arapçada olduğu gibi, ayınları çatlatarak, gürültüyle konuşurdu.” (s. 43)

Erek Metin: “Yet, Ibrahim effendi, was a smiling, pleasant enough man with thick hair that stood on end, who reminded me of a large cockerel when he stood up straight. When he spoke Turkish he would make guttural ‘N’ sounds as one would when speaking Arabic.” (s. 47)

Ayin, Arap alfabesinde on sekizinci harftir. *Ayınları çatlatmak* deyimini ise, Arapçadaki bu ünsüz harfe özgü sesi gırtlakta boğumlamaya çalışmak anlamına gelmektedir. Kaynak metinde geçen ifade, Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir. Türkçede yer alan bu deyimın erek metne aktarılmasında çevirmen aynı anlama geren erek kültüre özgü bir deyim bulmak yerine içeriğini genel kavramlarla ve

sözcüklerle açıklama yöntemini tercih etmiştir. Erek okuyucunun deyimi kültürel bağlamdan bağımsız olarak kavraması amaçlanmış ve çevirmen Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir.

13. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Ben çoğu kez sabahları onun evden çıkışına rastlardım: Trahomlu gözlerini yumruklarıyla ovalaya ovalaya ve besmeleyle kapının eşliğini atlardı." (s. 84)

Erek Metin: "I usually met him as he left the house later in the morning. He would step through the doorway with a prayer, rubbing his eyes – also inflamed by trachoma – with his fists." (s. 91)

TDK'ye göre *besmele*, "esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile" anlamına gelmektedir ve "Bismillâhirrahmânirrahîm" ayetinin adıdır. İslâm kültüründe, bir işe başlarken söylenir ve başlanan işin güzel bir şekilde sonlanması için Allah'ın yardımını istemek amaçlanır. Diğer bir deyişle, bir dua ya da istektir. Dinî bağlamda kullanılan bir sözcük olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında "dinî kavramlar" kapsamına girmektedir. Erek metinde çevirmen *prayer (dua)* karşılığını kullanmayı tercih etmiştir. Bu nedenle, erek okuyucu bu istek durumunu evrensel bir kavramdan yola çıkarak anlayabilecek, fakat kaynak metindeki sözcüğün orijinal anlamı erek metinde yakalanamayacaktır. İşlevsel eşdeğerlik sağlanabildiğinden dolayı çevirmenin Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini kullandığı görülmektedir.

14. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Uzatmayalım, beşinci pirzola porsiyonundan sonra, iki porsiyon karnıyarık, iki porsiyon pilav, iki porsiyon kuru fasulye yedi, türlü, taskebabi filan, sıra geldi kompostoya." (s. 89)

Erek Metin: "To cut a long story short, after five portions of lamb chops he had aubergine stuffed with lamb, a double portion of rice, a double portion of beans, a portion of ratatouille and a plate of stew before moving on to the compote." (s. 96)

Karniyarik Osmanlı mutfağının en önemli patlıcan yemeklerinden biri olmuş ve tüketilmiştir. Günümüzde ise patlıcan, et ya da kıyma ve soğan ile yapılan bu yemek Türk mutfağında da yaygın olarak bilinmektedir. *Pilav* ise ana malzemesi pirinç olan bir yemektir. 15. yüzyılda Osmanlı saray mutfağında yer aldığı ve çok fazla çeşidinin olduğu tahmin edilmektedir. *Kuru fasulye* de yine “Türklerin millî yemeği” olarak da adlandırılabilen Türk mutfağının en bilinen ve yaygın olarak tüketilen bir yemeğidir. Kaynak metinde yer alan bu kavramlar, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamında ele alınmaktadır. Türk kültürüne özgü yemekler oldukları için çevirmen erek metinde kültürden bağımsız olarak yansız sözcüklerle karşılamayı tercih etmiş ve erek odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Erek okuyucu, yemeklerin isimleri olmasa da içerik ve anlam olarak eşdeğerliği yakalayacaktır. Çevirmenin de bu yemeklerin karşılıklarının bulunmasında Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini benimsediği ve evrenselliği ön planda tuttuğu söylenebilmektedir.

15. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Yorgi, ‘Şerefsizim,’ dedi, ‘30 tabak yiyeceğim!’

Hasan Hüseyin:

‘Ya ben? Ya ben?’

‘Ben kaymaklı kayısı kompostosu...’

‘Ben revani...’ (s. 93)

Erek Metin: “‘I’m going to get through thirty platefuls,’ announced Yorgi. ‘I kid you not.’

‘I’m going to have a cream on my apricot compote,’ said Hasan.

‘Baked semolina pudding...’” (s. 100)

Revani, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Erivan ve Ermenistan fethedildikten sonra saray aşçılarının zaferi kutlamak için yaptıkları bir tatlıdır. Farsçada “tereyağlı yemek” anlamına gelmektedir ve dilimize Farsçadan geçmiştir. Yumurta ve irmik ana malzemeleridir ve fırında piştikten sonra üzerine şerbet dökülerek hazırlanmaktadır. Türk mutfağına özgü bir tatlı olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Çevirmen erek metne aktarırken kültürden bağımsız evrensel ifadelerle tatlıyı açıklamayı tercih etmiş ve ana maddesi olan irmiği vurgulamıştır. Bu tercihe

göre çevirmen, erek odaklı bir yaklaşımı benimsemiş ve Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini kullanmıştır.

16. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Gazi, 'Acıktım', demeye kalmıyor, kızdan çok anası, derhal sofra bezini yayıyordu." (s. 122)

Erek Metin: "As soon as Gazi mentioned he was getting hungry the mother and the daughter immediately spread out the sheet to put food down for him." (s. 134)

Sofra bezi, özellikle Anadolu'da yerde yemek yenileceği zaman yerdeki sofra ve sini gibi eşyaların altına serilen, kırıntıların ya da artıkların yere dökülmesini engelleyen bez ya da yaygıdır. Söz konusu kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir. Erek metin okuyucusunun bu kavrama yabancı olabileceği varsayılarak söz konusu eşyanın ne amaçla kullanıldığı evrensel ve kültürden bağımsız bir şekilde aktarılmıştır. Böylece, erek metin okuyucusu kültür farklılığından kaynaklanan yabancılık nedeniyle metinde geçen sözcükle ilgili bir anlam karmaşası yaşamayacak ve eşyanın kullanım amacını bağlamdan çıkarabilecektir. Erek odaklı bir yaklaşım sergilendiğinden dolayı çevirmen Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir.

17. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Gazi, 'Yoo' dedi, sonra işi şakaya vurdu. 'Hangi otel Allahsız? Bodrum palasta misafiriz...'

'Hangi bodrum palas?'

'Nevzat diye biriyle tanıştık, onun odasında.'

'Kömür ameleşi.'" (s. 137)

Erek Metin: "'Not really,' said Gazi and burst out laughing. 'What hotel, mate? How would we be in a hotel? We've been lucky to have a floor to crash on!'

'Whose floor have you been crashing on?'

'We met this guy called Nevzat. We're on the floor in his room.'

'He shovels coal for a living.'" (s. 150)

Amele, Türkçede “gündelik olarak çalışan işçi” anlamına gelmektedir. Kaynak metinde geçen *kömür amelesi*, kömür taşıyarak hayatını kazanan kişiyi ifade etmektedir. Kaynak kültüre ait olan bu söylem iş hayatı ile ilgili bir kullanım olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “sosyal kültür” kapsamına girmektedir. Kaynak metindeki anlam erek metne kültürden bağımsız ve daha genel karşılıklarla aktarılmış ve anlamın ve içeriğin erek metin okuyucusu tarafından kültür farkı hissetmeden kavranması amaçlanmıştır. Bu açıdan ele alındığında, çevirmenin erek odaklı bir yaklaşım içinde olduğu ve “yerileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

18. ÖRNEK

Kaynak Metin: “(...) Bu dua köpek duasıdır. Köpeklerin ağızlarını, dillerini bağlar diye öğretilmişti.” (s. 165)

Erek Metin: “When we were children, that was our spell against dogs. I’d learned it off by heart as an infant in the belief that it would stop dogs in their tracks and bind their jaws.” (s. 182)

Köpek duası, Müslümanlar tarafından köpek korkusuna karşı okunan bir duadır. Okunduğunda köpek korkusunun geçeceği ya da köpeklerin saldırmasını engelleyeceğine inanılmaktadır. Kaynak metinde geçen söz konusu kültürel ifade Newmark’ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir. Erek metinde, ifadenin “köpeklere karşı büyü” olarak çevrildiği görülmektedir. Ardından gelen cümlede ise köpeklerin saldırısını engelleyeceğinden bahsedilmektedir. İçerik olarak eşdeğerliğin sağlandığı görülsede dinî bağlamın erek metinde sağlanamadığı görülmektedir. Çevirmen kültürden bağımsız daha genel bir karşılık kullanmayı tercih etmiş ve Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini benimsemiştir.

19. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Evde annem kuru çamaşır verdi, ıhlamur kaynattı, arkama şişe çekti.” (s. 167)

Erek Metin: “When I got home my mother gave me dry clothes, made me a glass of herbal tea and put a hot-water bottle down my back.” (s. 184)

Şişe çekmek ya da *bardak çekmek*, Anadolu’da eskiden gelen ve günümüzde de kullanılan alternatif bir tedavi yöntemidir. Üşüyen kişileri, bel ve sırt ağrılarını tedavi etmek için başvurulmuş eski bir yöntemdir. Hasta olan kişi sırt üstü yatar, bardak ya da şişe iyice ısıtılır ya da içinde pamuk ya da başka bir nesne yardımıyla kibrit yakılır ve bu şişe ya da bardak sırtta oturtulur. Böylece ağrıyan noktalarda akupunktur benzeri bir etki yaratılmış olur. Çok eski bir alışkanlık olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “sosyal kültür” kapsamında ele alınabilir. Erek metinde çevirmenin, “Sırtıma sıcak bir su şişesi koydu.” şeklinde bir karşılık kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Erek odaklı bir yaklaşım sergilenmiş ve Anadolu’da yaygın olarak kullanılan bu geleneksel yöntemin erek metin okuyucusu tarafından evrensel kavramlarla anlaması amaçlanmıştır. Bu nedenle, çevirmenin Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisi benimsediği söylenebilmektedir.

20. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Gene o günkü gibi yanıma sokuldu, ‘Ağabey,’ dedi, ‘ablam diyor ki, bu gece babam teraviye gidecek, ağabeyim de işte.” (s. 194)

Erek Metin: “She came straight up to me again, just like she had done on that occasion. ‘Mister,’ she said, ‘my sister said to tell you that her father is off to evening prayers tonight and that her brother will be working.” (s. 215)

İslamiyet’te *teravih*, sadece Ramazan ayı boyunca yatsı namazının hemen ardından kılınan namazdır. Dinî bağlamda kullanılan ve bir eylemi ve süreci ifade eden bir sözcük olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamında ele alınabilir. Erek metinde dinî bağlamdan bağımsız bir karşılığın kullanıldığı görülmektedir. *Evening prayer* (*akşam duası*) şeklinde aktarıldığından dolayı gerçekleştirilme zamanı açısından eşdeğerlik sağlanmış olmaktadır ve erek metin okuyucusu akşam gerçekleştirilen bir dua ya da ibadet olduğunu kavram kargaşası yaşamadan anlayacaktır. Bununla birlikte, dinî bağlam göz önünde bulundurulmadığı için kaynak metindeki mesaj ve erek metindeki mesaj arasında farklılığın olması kaçınılmazdır. Çevirmenin erek odaklı bir yaklaşım benimsediği ve Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini kullandığı görülmektedir.

21. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Az sonra dışarıda ihtiyar kadının sesi, kuvvetle duyuluyor:

‘Ala, bir altın burma... Oğlanın babasindaaan... Hayırlı olsun!” (s. 217)

Erek Metin: “A little later an old woman’s voice came through the door, loud and clear.

‘One beautiful gold bracelet from the boy’s father. Wear it in good times!” (s. 241)

Türk kültüründe *burma*, düğünde takı töreninde geline aileler tarafından takılan ya da hediye olarak verilen bir bilezik türüdür. İki ya da üç altın bileziğin birbirine geçmesi ile yapıldığı için adına *burma* denilmektedir. Kaynak metinde yer alan bu kültürel kavram Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Erek metinde çevirmenin kültürel bağlamdan bağımsız olarak sadece evrensel bir kavram olan *bracelet* (*bilezik*) şeklinde aktardığı, bileziğin şeklini göz ardı ettiği görülmektedir. Erek odaklı bir yaklaşımla çevirmenin Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

22. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Açlığı iliklerimizde duymaya başladığımız günlerden bir gün, Aksaray’da muhallebicinin önünde Kasafan Cemal’e rastlamayalım mı? Hani şu, pul parasıyla ayran içen Kasafan Cemal’e?” (s. 125)

Erek Metin: “One day, when we were wandering aimlessly, once more in the grip of hunger pangs, who should we come across in Aksaray but old Cemal. He was the one who had bought himself a cold drink with our stamp Money instead of posting our letter.” (s. 137)

Ayran, yoğurda su eklenerek yapılan ve soğuk içilen bir içecektir. Türk mutfağının vazgeçilmez içeceklerindendir, yemeklerin yanında içilir ve “millî içeceğimiz” olarak da bilinmektedir. *Ayran*, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Erek kültür okuyucusunun yabancı olabileceği bu kavram, erek metne sadece *cold drink* (*soğuk içecek*) olarak aktarılmıştır. Çevirmen, erek okuyucunun metne yabancılık hissetmemesi için sadece işlevsel eşdeğerliği göz önünde bulundurarak bir karşılık bulmuştur. Bu açıdan ele alındığında çevirmenin bu tercihinde Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

4.2. Uyarlama (Adaptation)

Bu yöntemde, kaynak kültürdeki kavram erek kültürde bulunan bir benzeri ile karşılanmaktadır. Vinay ve Darbelnet'e göre bu yöntem, kaynak kültürdeki bir durum erek kültürde bulunmadığında kültürel kavramın değiştirilmesini içermektedir (Munday, 2001: 89). Uyarlama yönteminde çevirmen, kaynak metindeki kültürel unsurun etkisini benzer şekilde erek metinde yaratmaya çalışır.

Perihan Yalçın, *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama* adlı kitabında uyarlama yöntemine bazı örnekler vermektedir. Örneğin, Shakespeare'in en ünlü oyunlarından olan "Romeo ve Juliet" in Türkçeye "Kerem ile Aslı" ya da "Ferhat ile Şirin" olarak uyarlanması bir uyarlama yöntemidir. Tıpkı "Romeo ve Juliet" gibi "Kerem ile Aslı" ve "Ferhat ile Şirin" de iki genç arasında yaşanan ve Türk okuyucusu tarafından yaygın olarak bilinen masallardır. Bu örnekte görüldüğü gibi, kaynak metindeki kültürel unsur erek dil ve kültür okuyucusunun anlayacağı şekilde uyarlanıp aktarılmaktadır (Yalçın, 2015: 104). Erek kültür okuyucusunun yabancı olduğu kaynak kültürde yer alan yiyecek içeceklerin, kıyafetlerin ya da çocuk oyunlarının erek kültürde bilinen başka bir karşılıkla aktarılması uyarlama kapsamında ele alınabilmektedir.

Aşağıda, kaynak metinde yer alan ve uyarlama kapsamında ele alınabilecek örnekler verilmiş ve çevirileri değerlendirilmiştir.

1. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Kocaman sarıklı bir hocamız vardı ve okulumuz tek sınıftan ibaretti." (s. 5)

Erek Metin: "It had just one class, and our teacher wore a huge turban on his head." (s.5)

Sarık, Osmanlı İmparatorluğu'nda ulema sınıfının giydiği bir başlık çeşididir. Kavuk, takke ve fes gibi bir başlık ve üzerine sarılı ince uzun bir örtüden oluşur. Hz. Muhammed'in de Mekke'nin fethi sırasında sarık giydiği varsayılmaktadır (Bozkurt, 2009: 152). Kaynak metinde geçen bu kültürel unsur Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir. Erek metinde, çevirmenin *turban* (*türban*) şeklinde bir karşılık ile aktarıldığı görülmektedir. Türban, Müslümanlar ve bazı Asyalılar tarafından kullanılan ince bir

başörtüsüdür. Türbanın bazı doğulu Hristiyanlar ve Yahudiler tarafından da kullanıldığı görülmektedir (Glassé, 2001: 459). “Sarık” ile kıyaslandığında, erek kültürde daha yaygın olduğu için ve okuyucularının daha yakından bildiği düşünülerek çevirmen tarafından *turban (türban)* şeklinde uyarlanarak aktarılmıştır. Erek odaklı yaklaşımdan dolayı çevirmenin Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir.

2. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Diz çöküp oturduk. Önlerimizde cüzlerimiz. Hoca içimizden rasgele birini okuturken biz sinek avlar, kışına kâğıt takıp bırakırdık.” (s. 5)

Erek Metin: “We would file in and kneel down on the floor. Each of us would have a bound section of the Koran in front of us, and the teacher would choose someone at random to start reading.” (s. 5)

İslamiyet’te, din görevlilerine *hoca* denmektedir. Medreselerde öğrenimlerini tamamlayan, sarık ve cübbe giyen din adamları da hoca olarak adlandırılmaktadır. Dinî bir görev ile ilgili kavram olduğundan dolayı Newmark’ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamında değerlendirilebilir. Türk kültüründe hocalar, resmî dinî görevlerinin yanında çocuklara İslamiyet’i ve Kur’an okumayı da öğretirlerdi. Okul eğitiminin dışında yazın çocuklar toplanırlar ve hocalardan eğitim alırlardı. Erek metinde, *hoca* için *teacher (öğretmen)* karşılığının yer aldığı görülmektedir. Çevirmen, erek kültür okuyucusunun bu kültürel kavrama yabancı olabileceğini ve erek metni anlamada sorun çıkarabileceğini düşünerek erek kültürde yaygın olarak bilinen *teacher (öğretmen)* karşılığı ile uyarlayarak aktarmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla, erek odaklı bir yaklaşımla “yerlileştirme” stratejisini kullanmıştır.

3. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Pavli Dayı’nın gülüşü korkunçtu. Pavli Dayı gülmezdi, Pavli Dayı sanki ağlardı. Onunla ahbaplık ettiğime kızan babaannemi ‘Pis, bitli, gâvur’ derdi.” (s. 6)

Erek Metin: “Uncle Pavli, had a terrible laugh. He didn’t really laugh; it was more a cry. My grandmother would get cross with me for being friends with him and mutter things like ‘Dirty man. Flea-ridden foreigner.’” (s. 6)

Gâvur, Türkçede dinsiz ya da Müslüman olmayan kimse anlamına gelmektedir. Tarihsel, dilbilimsel ve sosyolojik olarak fazlaca çağrışım yapan *gâvur* sözcüğü, Müslüman olmayanların düşmanlıkla ilişkilendirildiği bir bağlamda kullanımı hem yazılı hem de sözlü olarak kullanımı oldukça yaygındır. Kaynak metinde de roman kahramanının babaannesi bu sözcüğü bir aşağılama söylemi olarak kullanmıştır. Günlük dil kullanımına ait bir söylem olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girdiği söylenebilir. Çevirmenin, dinî bağlama göre değil, erek okuyucuyu göz önünde bulundurarak ve sadece “yabancılık” anlamını vurgulayarak bir uyarlama yaptığı görülmektedir. Kaynak metindeki kültürel kavram, erek okuyucunun anlam karmaşası yaşamaması açısından *foreigner* (yabancı) karşılığı ile aktarılmıştır. Bu tercihiyle çevirmen, erek odaklı bir yaklaşım olan “yerlileştirme” stratejisini benimsemiştir.

4. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Böyle zamanlarda, bilhassa geceleri, annem evdecinin karısı Seher Bacıyla hizmetçi kız Gülizar'ı çağırır, ‘Haydin’, derdi, ‘şu sofrayı yere serin de, o yokken ağız tadıyla bir yemek yiyelim...” (s. 13)

Erek Metin: “At these times, particularly in the evening, my mother would call our handyman's wife, Auntie Seher, and the young maid Gülizar. ‘Come on,’ she'd say. ‘Let's get out some food, sit on the floor and have a nice mea together while he's away.’ (s. 15)

Bacı, Türkçede hem kız kardeş anlamında hem de kadınlara seslenme sözü olarak kullanılmaktadır. Romanda, herhangi bir akrabalık bağı olmadan roman kahramanının kendisinden büyük bir kadına hitap şekli olarak kullanılmıştır. Amca, teyze, abla, bacı gibi sözcükler her ne kadar akrabalık bağına ifade etse de dilimizde kendimizden büyük kişilere hitap ve seslenme sözü olarak da kullanılmaktadır. Günlük dil kullanımı ile ilgili olduğundan dolayı Newmark'ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir. Erek dilde bu tür hitap ve seslenme sözlerinin farklılığından dolayı çevirmen *hala/teyze* (aunt) sözcüğünün daha samimî söylenişi olan *auntie* (halacığım/teyzeciğim) şeklinde uyarlayarak aktarmıştır. Bu durumda, erek okuyucunun kaynak metinde olmayan bir akrabalık ilişkisinin var olduğunu düşünme ihtimali vardır. Bu farklılığa rağmen, çevirmen erek odaklı bir

yaklaşım ile erek dilde daha yaygın olan bir kavram tercih ettiği için Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir.

5. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Biz de misafir çocuklarıyla ya karıkocalık oynar ya dağılırdık tarlalara..." (s. 15)

Erek Metin: "We would run off with their children, playing Mothers and Fathers or just scattering into the fields." (s. 17)

Karıkocalık ya da *evcilik* oyunu, çocukların ebeveynlerinden esinlenip oynadığı ve aile hayatını canlandırdıkları bir oyundur. Oyunda mutlaka bir anne, bir baba ve oyuncak bebekler olur. Erek metinde, bu çocuk oyununun *Mothers and Fathers* (anne babacılık) şeklinde uyarlanarak aktarıldığı ve sözcüklerin ilk harflerini büyük yazarak oyun ismine dikkat çekildiği görülmüştür. Erek odaklı bir yaklaşımla, çevirmenin bu oyun ismini erek kültürde ve dilde daha yaygın bir kullanımla uyarlayarak aktardığı görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmen, Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak kültürde çocukların boş zamanlarını geçirmek için gerçekleştirdikleri bir aktivite olduğu için kaynak metindeki ifade Newmark'ın sınıflandırmasında "sosyal kültür" kapsamına dâhil edilebilmektedir.

6. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Doğrusu Eyüp sabrı varmış evlatçığımda. Bu pasaklı kariyla yaşamak değme babayiğidin harcı değil..." (s. 19)

Erek Metin: "My poor son must have had the patience of a saint! Most men wouldn't have put up with such a slovenly woman." (s. 21)

Türkçede, *Eyüp sabrı* ya da *peygamber sabrı*, başkalarının dayanamayacağı sorunlar, dertler ve sıkıntılar karşısında dayanıklı olma, yılmama ve dirençli durma gücünü anlatmak için kullanılan bir deyimdir. Dinî bağlamda, peygamberlere bir yandan müjde ve mükâfat verilirken diğer yandan bunların karşılığı olarak peygamberlerin, normal insanların kaldıramayacağı ve sabredemeyeceği boyutta sıkıntılar ve sorunlar ile sınandığı inancı

vardır. Eyüp peygamber de bolluk ve bereket içinde yaşarken peygamberlik ile müjdelenmesinden sonra malını, mülkünü kaybedip çok uzun yıllar süren hastalık karşısında gösterdiği sabır ile bilinmektedir. Kaynak metindeki sözcük grubu erek metne, *the patience of a saint (aziz sabrı)* olarak aktarılmıştır. Söz konusu ifade erek dilde ve kültürde daha bilinen ve hâkim bir söylem olduğu için erek okuyucunun ön planda tutulduğu görülmektedir. Çevirmenin bu tercihiyle, Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsediği görülmektedir. Kaynak metinde geçen ifade, günlük dil kullanımına ait bir kavram olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında "deyimler ve ifadeler" kapsamına girmektedir.

7. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Kalabalık, kalabalık, hep kalabalık... Aynı parkelere basan ayakkabılı, çarıklı veya yalınayakların mahşeri hatırlatan, insanı coşturan müthiş kalabalığı." (s. 20)

Erek Metin: "Crowds, crowds, always crowds. Magnificent crowds, in shoes, in clogs, barefoot, all treading the cobbles, a thrilling sight, as if they came for Judgement Day." (s. 22)

Çarık, TDK'ye göre "işlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı" anlamına gelmektedir. Türk kültüründe, geleneksel el sanatı ürünlerinden olan çarık, teknoloji ve sanayinin henüz gelişmediği zamanlarda günlük yaşamda hem kadınlar hem de erkekler tarafından giyilen geleneksel bir ayakkabı çeşididir. Oxford Sözlüğünde *clog*, "a shoe with a thick wooden sole" olarak, yani "kalın ahşap tabanlı bir ayakkabı" olarak tanımlanmıştır. İki ayakkabı türü farklı görüntülere sahip olsa da erek kültür okuyucusunun daha çok bildiği bir sözcük kullanılarak erek odaklı bir yaklaşım sergilenmiş ve çevirmen Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde yer alan kültürel ifade, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir.

8. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Akşam, müşteriler yemeklerini yedi, aboneler dağıldı, tam bulaşığa oturacaktım, Niyazi bana ters ters bakarak, Süreyya Usta’ya, ‘Allahaısmarladık usta!’ dedi.” (s. 27)

Erek Metin: “That evening, after all the customers had eaten and the regulars had dispersed, I was about to get down to the washing up when Niyazi, looking at me darkly, called out to Sureyya, ‘Goodbye!’” (s. 30)

Allahaısmarladık, ayrılık zamanında gidenlerin kalanlara söylediği, “Allah’a emanet ol” anlamına gelen bir vedalaşma sözüdür. Dilimizde yaygın olarak kullanılmaktadır. Erek metinde çevirmen, erek kültürde ve dilde çokça kullanılan ve hâkim bir söylem olan *goodbye* (*hoşça kal*) sözünü kullanmıştır. Dinî bağlamından bağımsız olarak, erek dilde yaygın olan ve benzer anlama gelen bir kullanımı tercih etmiştir. Erek odaklı yaklaşımından dolayı Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsemiştir. Kaynak metindeki ifade, Türkçede günlük hayatta çokça kullanılan bir söz olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir.

9. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Omuz silkti. ‘Ben zaten zayıfım, yoruluyorum bir de... Beybabam dedi ki, zorsunuyorsan çalışma oğlum, dedi.’” (s. 28)

Erek Metin: “He shrugged. ‘You know, I’m weak. I tire so easily, and anyway dad told me not to strain myself.’” (s. 31)

Beybaba, Türkçede baba yerine kullanılan ve özellikle de çocukların babalarına karşı kullandığı saygı sözüdür. Romanın geçtiği dönem ve romandaki kişiler ele alındığında, kullanılan *beybaba* sözcüğünün, sevgi ve samimiyetten çok saygı içerdiği görülmektedir. Roman kahramanı baba sert, otoriter ve sevgisini çok gösteremeyen biridir. Dolayısıyla, çocukların gözünde bir otorite figürüdür. Sevmekle birlikte saygı ve korku da hissederler. Bu nedenle, *beybaba* sözcüğünün kullanılmasındaki neden baba ve çocukları arasındaki mesafeyi ve saygıyı vurgulamaktır. Erek metinde, yine erek kültürde ve dilde yaygın bir kullanım olan *dad* (*babacığım*) sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir. Çevirmen, kaynak

kültürdeki kavramın erek kültürde baskın olan kullanımla değiştirerek kullanmayı tercih etmiştir. İki sözcüğün çağrışımı farklı olsa da yani “beybaba” resmiyet ifade ederken *dad* (*babacığım*) samimiyet ifade etse de erek kültür odaklı bir çeviri yapılmış ve erek okuyucunun yaygın olarak kullandığı bir söz tercih edilmiştir. Bu tercihiyle çevirmen Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini kullanmıştır. Türkçede, saygı belirten bir hitap olduğu ve günlük dil kullanımı ile ilgili olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir.

10. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Lokanta iflas edeli bir ayı geçiyordu. Yığınla, tencere, sürahi, çatal, bıçak sattık. Gerek bunların parasını gerekse Niyazi’nin kazandığı günde yedi sekiz kuruş suriyi çok idareli harcıyorduk.” (s. 29)

Erek Metin: “It had been over a month since the restaurant had gone bankrupt. We sold heaps of pots, pans, knives and forks. We were very careful in how we spent the Money we got from the sales and from the few pennies that Niyazi brought home from his job.” (s.32)

Kuruş, Türk lirasının yüzde biri değerinde olan Türk para birimidir. *Penny* ise, Oxford Sözlüğünde, “(...) monetary unit equal to one hundredth of a pound” (pound’un yüzde biri değerinde olan para birimi)” şeklinde tanımlanmıştır. Newmark’a göre, eğer kaynak metin bilimsel içerik barındırmıyorsa ölçü birimleri erek kültürdeki eşdeğeriyle değiştirilmelidir (Newmark, 1988: 217). Türkçe bir kaynak metinde yer alan metrik sistem değerleri eşdeğerlik sağlamak ve anlaşılır olmak için Amerikan ya da İngiliz ölçü birimlerine dönüştürülebilir. Bunun dışında, dolar gibi yaygın olarak bilinen para birimleri haricindeki para birimlerinin anlaşılabilirliğini sağlamak için erek metinde azlık ya da çokluk ifade eden sıfatlar eklenebilir (Newmark, 1988: 218). Edebî metinlerde kaynak kültürü koruma amacıyla para birimleri ve ölçü birimleri anlaşılabilirliği bozmadığı sürece çevrilmeden ya da erek dilin yazım kurallarına göre uyarlanarak aktarılabilir. Yukarıda verilen örnekte çevirmenin kaynak metindeki para birimini erek kültürdeki eşdeğeri ile değiştirerek aktarmıştır. Erek kültür dizgesine yakın bir yaklaşım sergileyerek Venuti’nin “yerlileştirme”

stratejisini benimsemiştir. Newmark'ın sınıflandırmasında para birimleri ve ölçü birimleri yer almasa da çeviride sorun yaratabilecek kültürel unsurlardır.

11. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Kamışı kayalardan birisinin kovuğuna sokarak oltamı denizde öylece bırakıp kalktım. Uçak hangarının yanındaki kır kahvesine sığındım.” (s. 30)

Erek Metin: “I pushed the end of the rod into a hollow in the rock, left my line dangling in the sea and stood up. I found myself a shelter in a cafe by the hangar.” (s. 33)

Türk kültüründe *kahve*, genellikle erkeklerin gittiği, kahve, çay, nargile içilen, tavla gibi oyunların oynandığı kiraathane ya da kahvehane için kullanılan bir isimdir. Kahvehaneler, Osmanlı döneminde 16. yüzyıl ortalarında kültürümüze girmeye başlamıştır. Kahvehanelerin, kiraathane yani okuma evi haline gelmesi Kanuni Sultan Süleyman zamanında olmuştur (Yıldız, 2002: 635). Söz konusu kültürel sözcük, erek metne, erek kültürde oldukça yaygın olarak bilinen ve her kesimden insanın gittiği bir yer olan *cafe (kafe)* ile değiştirilerek aktarılmıştır. Çevirmen bu tercihinde Venuti'nin “yerileştirme” stratejisini benimsemiştir. Kaynak metindeki kültürel unsur, insanların boş vakitlerini değerlendirmek için gittikleri bir yer olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamında ele alınabilmektedir.

12. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Meğer rüyamda sayıklamışım, babam sahiden gelmiş, kulağımı çekmiş... Elimde kahvaltı çıkınım, evden çıktım.” (s. 57)

Erek Metin: “It turned out I'd been mumbling in my sleep and my father really had been pulling my ear. Clasp my breakfast bag, I went to work.” (s. 62)

TDK'ye göre *çıkın*, “bir beze sarılarak düğümlenmiş küçük bohça” anlamına gelmektedir. Genellikle, bohçanın içine öteberi konur ve uçları birleştirilir. Kaynak metin genelinde düşündüğümüzde hem romanın geçtiği zaman dilimini hem de insanların o zamanlarda sahip olduğu maddi olanakları kavramak ve Türk kültür dizgesini anlamak için bu gibi eşya isimlerinin metinde önemi artmaktadır. Erek kültür okuyucusunun

muhtemelen yabancı olduğu bu eşya, erek kültür dizgesinde hâkim olan bir benzeri, *bag* (*çanta*) ile değiştirilerek aktarılmıştır. *Çıkın* ve *çanta* görünüşleri farklı olan iki eşya olsa da erek okuyucunun metne karşı yabancılık duymaması için çevirmenin böyle bir tercihte bulunduğu varsayılabilir. Bu açıdan ele alındığında, çevirmenin erek odaklı bir yaklaşım içinde olduğu ve Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini kullandığı sonucu çıkarılabilir. Kaynak metinde yer alan bu kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir.

13. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Kadın, soğuya ısına kaynaya simsiyah olmuş, is kokan, mürekkep ağırlığında bir bardak çayı, taze sulanmış yufka ekmek, peynir ve bir baş kuru soğanla sürermiş kocasının önüne." (s. 84)

Erek Metin: "The poor woman would pass over a glass of stewed tea, by then inky black from being reheated, and some freshly heated pan bread, cheese and onion." (s. 91)

Türk mutfağında *yufka ekmek*, hamurun mayasız bir şekilde hazırlanıp ince bir şekilde açılması ve açılan bu kâğıt inceliğindeki hamurun sac üzerinde pişirilmesiyle elde edilir. Özellikle, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaygın bir şekilde tüketilmektedir. Lavaş olarak da bilinmektedir. Börek yapımında kullanımı da oldukça yaygındır. Erek kültürde, yaygın olarak bilinen *tortilla*'ya görsel olarak benzemektedir. Bununla birlikte, çevirmen erek kültür okuyucusunun yaygın olarak bildiği ve tükettiği bir eşdeğeri olan *pan bread* (*tava ekmeği*) ile değiştirerek aktarmayı tercih etmiştir. Görsel olarak benzemeseler de erek kültür okuyucusu evde yapılan bir ekmek olduğu çıkarımını kolaylıkla yapacaktır. Erek kültürdeki *pan bread* (*tava ekmeği*), bir kalıp içerisine hazırlanan ekmek harcının fırında pişirilmesi ile elde edilmektedir. Kaynak metinde geçen bu kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir. Çevirmenin tercihi ise Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisi kapsamındadır.

14. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Parlak siyah bezden kara donu, yumurta ökçe sarı yemenileri, omzunda lacivert ceketi ve iri taneli kehribar tesbihiyle ağır ağır, salına salına, doğru Melegirmez Sokağı’ndaki köylü kahvesine...” (s. 84)

Erek Metin: “He had shiny black trousers and canary-yellow kerchiefs; a navy jacket would hang from his shoulders. His large amber-beaded rosary would dangle from his hand as he held himself tall and sauntered over to the villagers’ cafe in Melegirmez Street.” (s. 91)

Tespih, İslâmiyet başta olmak üzere Hristiyanlık, Budizm, Hinduizm gibi dinlerde de var olan ve edilen duaları ya da dinî sözcükleri saymak için kullanılan bir eşyadır. İslâmiyet bağlamında düşünüldüğünde, tespih otuz üç veya doksan dokuz boncuk tanesinden oluşmaktadır. *Rosary* ise kaynak metindeki benzerinin aksine, Katoliklerin yine benzer amaçla kullandığı, farklı sayıda boncuk tanesinden oluşan ve mutlaka haç içeren bir çeşit tespihtir (Miller, 2002: 1). Kaynak metinde İslâmiyet ile ilgili olan bu kavram, erek metne Hristiyanların kullandığı ve erek kültür okuyucusunun daha yakından bildiği bir eşdeğeri ile değiştirilerek aktarılmıştır. Çevirmenin bu yaklaşımı ile Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir. Söz konusu kültürel unsur Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir.

15. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Uzatmayalım, beşinci pırla porsiyonundan sonra, iki porsiyon karnıyarık, iki porsiyon pilav, iki porsiyon kuru fasulye yedi, türlü, taskebabi filan, sıra geldi kompostoya.” (s. 89)

Erek Metin: “To cut a long story short, after five portions of lamb chops he had aubergine stuffed with lamb, a double portion of rice, a double portion of beans, a portion of ratatouille and a plate of stew before moving on to the compote.” (s. 96)

Türk mutfağında *türlü*, çeşitli sebzelerden yapılan etli ya da etsiz türleri de olan ve oldukça fazla tüketilen bir yemektir. Genelde elde olan çeşitli sebzeler ve eklenecekse et bir tencerede pişirilir. Türlü, Türk mutfağında en bilindik sebze yemeklerinden biridir. *Ratatouille* (*ratatuy*), Fransız mutfağına ait bir sebze yemeğidir. Etsiz olarak yapılır.

Fransa’da 18. yüzyılda ve genellikle yoksul köylülerin artan sebzelerle pişirdikleri bir yemek olarak ortaya çıkmıştır. Domates, patlıcan, kabak, biber ve baharatlarla yapılan bir tür yahnidir (Manser, 2008: 349). Çevirmen burada, kaynak kültürde oldukça yaygın olan yemeği, erek kültürde yaygın olan ve erek kültür okuyucusunun daha yakından tanıdığı bir benzeri ile değiştirerek aktarmıştır. Erek odaklı yaklaşımdan dolayı çevirmenin, Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir. Türlü, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamında girmektedir.

16. ÖRNEK

Kaynak Metin: “‘‘Heye... Burada, Beykoz’da. Bir lokantalı gazinoda çalışıyor.” (s. 126)

Erek Metin: “‘‘Yeah, him. He’s here, over in Beykoz. He Works in a night-club that has a restaurant.” (s. 138)

Gazino, Türk kültüründe yemek yenilen, müzik dinlenen ve gösterilerin sunulduğu bir eğlence yeridir. Özellikle arabesk ve fantezi müziğin hâkim olduğu gazinolar, 90’lı yıllara kadar Türk kültürünün en önemli eğlence yerlerinin başında gelirdi. *Night-club* (*gece kulübü*) ise erek kültürde benzer anlamlar çağrıştıran eğlence yerleridir. Bar ve disko olarak da adlandırılabilen gece kulüpleri, genelde bir şeyler içmek ve dans etmek için gidilen yerlerdir. Türk eğlence kültürünün önemli bir parçası olan gazino, erek kültürde yaygın olarak bilinen *night-club* (*gece kulübü*) ile değiştirilerek aktarılmış ve çevirmen erek odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu tercihiyle, Venuti’nin “yerileştirme” stratejisini kullanmıştır. *Gazino*, Türk insanının belli döneme kadar sıklıkla eğlenmek için gittiği bir yer olduğundan dolayı Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamında değerlendirilebilir.

17. ÖRNEK

Kaynak Metin: “‘‘Şadiye mutfakta, pastırmalı yumurta pişirmekte, biz yemek odasında, masanın başında, gaz lambasının aydınlığında konuşmaktayız.” (s. 158)

Erek Metin: “‘‘Shadiye had gone into the kitchen to cook up some eggs with beef, and we sat in their dining room at the table by the light of their gas-lamp, talking.” (s. 174)

Türk mutfağında *pastırma*, çiğ etin üzerine tuz ve çemen sürülerek etin güneşte ya da iste kurutulmasıyla elde edilen bir yiyecektir. Çiğ ya da yemeklerin içinde de tüketilebilir ve kurutularak elde edildiği için oldukça dayanıklıdır. Erek kültürün oldukça yabancı olduğu bu kavramı çevirmen herhangi bir kültürel çağrışım olmadan aktarmayı tercih etmiş ve erek kültür okuyucusunun daha yakından tanıdığı *beef (sığır eti)* ile değiştirerek aktarmayı tercih etmiştir. Uyarlanan iki sözcük her ne kadar görsel olarak benzerlik sunmasa da yapıldıkları malzeme nedeniyle yakın çağrışımlar sağlamaktadır. Çevirmen buradaki tercihinde erek odaklı bir yaklaşım olan, Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir. Söz konusu kültürel kavram, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir.

18. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Birden benimki... Yeni yıkanmış ayaklarında nalın, bal renkli margizet entarisi, yanında iki arkadaşı, elinde de beş taşıyla görünür." (s. 189)

Erek Metin: "Suddenly my beloved came out. She had different shoes on her freshly washed feet and was wearing a honey-coloured dress. She was clutching jackstones and was accompanied by two friends." (s. 209)

Nalın, hamamlar başta olmak üzere ıslak tabanlı yerlerde giyilen, yüksek tabanlı ve ağaçtan yapılmış bir terlik çeşididir. *Takunya* olarak da bilinmektedir. Erek kültür okuyucusunun yabancı olduğu bu eşya, çeviri için sorun yaratabilecek bir kültürel unsurdur. Erek metinde, giyilen eşyanın farklılığına vurgu yapmak amacıyla bir sıfat eklenmiş ve erek kültürde en yaygın olan *shoe (ayakkabı)* sözcüğü ile değiştirerek aktarılmıştır. Görüntü olarak aynı olmasalar da erek okuyucu herhangi bir kültürel çağrışımında bulunmayan bu sözcük ile metne yabancılik hissetmeyecektir ve anlam sorunları ortaya çıkmayacaktır. Erek odaklı bu tercihten dolayı çevirmenin, Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsediği görülmektedir. Kaynak metinde yer alan kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir.

19. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Mesela çat kapı. Selamünaleykümle dalmışım odalarına.” (s. 190)

Erek Metin: “For instance, I could walk up to their door; saunter into their home with a ‘How do you do?’” (s. 211)

Selamün Aleyküm, Allah’ın selamı üzerine olsun anlamına gelen bir selamlaşma sözüdür. İslam kültüründe oldukça yaygın olarak kullanılan bu söz, “günaydın, merhaba” gibi selamlaşma sözlerinin bir alternatifi olarak kabul görmekte ve Müslümanlar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Erek metinde bu selamlaşma sözünün yerine kullanılan *how do you do?* (*merhaba*), erek kültürde ilk defa tanıştırılan insanların birbirini selamlama cümlesi olarak kullanılmakta ve resmî bir çağrışım yapmaktadır. Çevirmen kaynak metinde geçen ifadenin dinî çağrışımı göz ardı ederek erek dilde hâkim olan bir karşılık ile aktarmayı tercih etmiş ve erek odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu tercihte, Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde geçen selamlama sözü, günlük dil kullanımı ile ilgili olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir.

20. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Küçük bir idare lambası hafif sarı ışığıyla az ileride...” (s. 201)

Erek Metin: “A small bulb in the far corner was giving off a pale yellow light.” (s. 223)

İdare lambası, en basit şekliyle as ışık veren gaz lambası olarak tanımlanabilir. Aslen, sac ya da tenekeden elde edilen bir aydınlatma ürünüdür. Şekli, ters huni gibidir. Altta bulunan hazneye gaz yağı doldurulur ve üstteki boru benzeri boşluktan da alttaki yağ dolu hazneye bir fitil salınır ve lambanın aydınlatması sağlanır. Eskiden elektriğin ulaşmadığı yerlerde kullanılan ya da elektrik kesildiği zaman insanların kullandığı bir aydınlatma aracıdır. Erek metinde çevirmenin uyarlayarak kullanmayı tercih ettiği *bulb* ise, elektrik lambasının cam olan kısmıdır. Kaynak metindeki kültürel unsurun erek kültür okuyucusu tarafından kavranamayacağı düşünülerek erek kültürde hâkim olan ve bilinen bir karşılık tercih edilmiştir. Görsel olarak benzer olmasalar da işlevsel açıdan benzerlikleri bulunmaktadır. Erek okuyucu göz önünde bulundurularak yapılan bu tercih Venuti’nin

“yerileştirme” stratejisinin kapsamındadır ve kaynak metinde geçen kültürel unsur, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamındadır.

4.3. Çıkarma (Omission)

Çıkarma yöntemi, kaynak metinde geçen kültürel unsurun erek metinde bulundurulmaması, yani bir ifadenin çevirmen tarafından çıkarılmasıdır. Erek odaklı bu yöntem, Venuti’nin “yerileştirme” stratejisi kapsamında değerlendirilmektedir.

Çıkarma, çok keskin bir yöntem olsa da belli bir noktaya kadar bazı sözcüklerin ve ifadelerin çıkarılması ya da silinmesi erek metne zarar vermeyebilir. Belli bir sözcük ya da ifadenin vermek istediği mesaj ya da iletmek istediği anlam metnin geri kalanı için önemli değilse, erek metin okuyucusunun yabancı ifadelerle karmaşıklık ve anlama sıkıntısı yaşamaması için çevirmenler söz konusu sözcük ya da ifadeyi çıkarabilir (Baker, 1992: 49). Diğer yandan, çevirmen çıkarma yöntemini tercih ettiğinde bu çevirmenin söz konusu sözcük için karşılık bulma konusunda başarısızlık yaşaması olarak da algılanabilir (Dimitriu, 2004). Yaygın olarak kullanılmamasına ve zorunlu olmamasına rağmen, metin için önemli olsun ya da olmasın çevirmenin herhangi bir sözcüğü çıkarması çok tavsiye edilen bir yöntem değildir ve çıkarma yönteminin tercih edilmesi, kaynak metin yazarına karşı saygı konusunda soru işaretleri ortaya çıkarabilir (Aksoy, 2002: 92). Tartışmalı bir yöntem olmasına ve kaynak metne sadakat konusunda soru işaretleri oluşturmalarına rağmen çevirilerde oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Çalışmada yer alan romanın çevirisinde de çevirmen çıkarma yöntemini oldukça sık kullanmayı tercih etmiştir ve erek metin odaklı bir yaklaşım sergilemiştir.

Aşağıda, romanda çıkarma yöntemi kapsamında değerlendirilebilecek en belirgin örnekler açıklanarak incelenmiştir.

1. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Ben doğduğum zaman, babam Çanakkale’de, Dardanos’ta bataryasının başında, kumral bıyıklı, enveriyeli bir ‘topçu teğmeni’ymiş.” (s. 1)

Erek Metin: “At the time of my birth my father was a chestnut-moustached lieutenant in the artillery corps, in charge of his battery at Dardanos, Çanakkale.” (s. 1)

Enveriye, Türk askerlerinin I. Dünya Savaşı zamanında giydiği, bezden üretilen bir tür başlık ya da miğferdir. Adını, o dönemde başkomutan vekili olan Enver Paşa’dan almıştır. Çevirmen, erek metinde bu sözcüğü çıkarmıştır. Erek kültür okuyucusunun sözcüğe olan yabancılığı ya da metinde önemli olmadığını düşündüğü için söz konusu sözcüğü çıkarmış ve erek odaklı bir yaklaşımla Venuti’nin “yerlileştirme” stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde yer alan kültürel unsur, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir.

2. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Babaannemin titreyen dudaklarında Elham, Kulhüvallahü, Allahüla... Annemle halalarım kireç kesilmişlerdi.” (s. 9)

Erek Metin: “My grandmother, through trembling lips, uttered one prayer after another. My mother and aunts blanched.” (s. 10)

Kaynak metinde geçen altı çizili sözcük grubu Kur’an’da yer alan Fatiha ve İhlas surelerinin ve Ayetel Kürsi duasının halk dilinde yaygın olarak kullanılan isimleridir. Erek metne ise söz konusu duaların ve isimlerin adına yer verilmemiş ve erek kültür okuyucusunun kültürel olarak yakın olmadığı sözcükler olduğu düşünülerek erek metne dâhil edilmemiştir. Bu tercihte, çevirmenin “yerlileştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir. Kaynak metinde yer alan dinî unsurlar, Newmark’ın sınıflandırmasında “dinî kavramlar” kapsamına girmektedir.

3. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Babam, yerde yemeye, bulgurdan yapılan ve haşlanmış taze asma yaprağıyla yenilen ‘batırık’lara müthiş kızardı.” (s. 13)

Erek Metin: “My father always hated eating on the floor and the fingers of bulgur and fresh vine leaves which people ate by hand.” (s. 15)

Batırık, bulgur, ceviz, nane, domates, soğan, maydanoz, limon suyu ve tahin ile yapılan, asma yaprağı ile yenen bir çeşit salattır. Genelde, ülkemizde Akdeniz bölgesinde yaygın olarak bilinmekte ve tüketilmektedir. Erek kültür okuyucusunun yabancı olduğu bu yiyecek, çevirmen tarafından erek metne dâhil edilmemiştir. Bu tercihin nedeni çevirmenin bu kültürel unsurun metinde büyük önem taşımadığını düşünmesi ve çıkarmanın metinde çok büyük bir kayba neden olmayacağını düşünmesi olabilir. Bu tercihinde çevirmen, Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde geçen söz konusu kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamındadır.

4. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Yemekten sonra sofrayı evin hanımıyla hizmetçiler yardımlaşarak kaldırırlar, sonra sıra kuru üzüm, incir, ceviz içi, incir pestiline gelirdi." (s. 14)

Erek Metin: "After we ate, the lady of the house and the servants would clear up together, and we would start on the dried fruit and nuts." (s. 16)

Pestil, ince bir katman hâlinde kurutulmuş meyve ezmesidir. Genellikle yazın yapılır ve kış için de saklanır. Tatlı olarak tüketilmektedir. Erek metinde çevirmen, incir pestili sözcüğünü kullanmamıştır. Kaynak metinde çok önemli bir detay olmadığını düşünerek böyle bir tercih yapmış olabilir. Bu tercihiyle, Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metindeki kültürel unsur Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir.

5. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Yedi başlı müthiş devler, cadılar, cinler, periler, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte Araplar, Zümrüdüanka kuşları, padişahlar, padişah kızları, sihirbazlar ve şehzadelerle dolu masallardı." (s. 14)

Erek Metin: "Tales full of amazing giants with seven heads, witches, genies and imps or a marvellous phoenix, together with sultans, sultans' daughters, sheikhs and wizards." (s. 16)

Kaynak metinde geçen altı çizili deyim, genellikle masallarda korkunç ve çirkin dev gibi zenci karakterleri betimlemek için kullanılır. Erek metinde çevirmen bu deyimi

kullanmamayı tercih etmiştir. Bunun nedeni, aynı çağrışımı yapacak bir karşılığın bulunamayacağını düşünmesi ya da erek dilde ve kültürde benzeri bir kullanımın olmaması olabilir. Bu yaklaşımıyla çevirmen erek metinden yana bir tavır sergilemiştir ve Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde geçen kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "deyimler ve ifadeler" kapsamına girmektedir.

6. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Bu sesler, mezarlıklarda kefenleriyle dolaşan hortlakların kemik gıcırtiları, yahut masallarından fırlamış cadılarla sihirbazların ulumaları gibi gelirdi bana." (s. 14-15)

Erek Metin: "It seemed that these were the sounds of creaking bones or of witches escaping from their fairy dimensions with a shriek, haunting screams from the graveyard or perhaps the howls of evil magicians." (s. 16)

Kefen, İslamiyet'te ölen kişinin defnedilmeden önce sarıldığı beyaz bezdir. Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir. *Hortlak* ise hayali bir kavramdır ve mezardan çıkan ve insanları korkuttuğuna inanılan varlıklardır. Çevirmenin kefen sözcüğünü erek metinden çıkarmasının nedeni erek kültürde karşılığının olmaması olabilir. Hortlak sözcüğünü çıkarmasının nedeni ise metinde çok önemli bir detay olmadığını düşünmesi olabilir. Her iki sözcüğün de erek metinde olmamasının anlam kayıplarına neden olmayacağını düşünerek erek kültür okuyucusu için yabancı olan bu kavramları çıkarmış ve erek odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu nedenle, Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsediği görülmektedir.

7. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Hiç unutmam, babamın bile hürmet ettiği ak saçlı bir ihtiyar beyefendi, bir gün buğday başağının tanelerini saydıktan sonra, 'Fesupanallah,' demişti, 'doğrusu cennetten bir köşe!" (s. 15)

Erek Metin: "I'll never forget one day when an elderly gentleman, whom even my father respected, was inspired by the grains on a sheaf of wheat. 'This is truly a piece of heaven on earth!' he proclaimed." (s. 17)

Fesupanallah, Türkçede sıklıkla kullanılan ve şaşkınlık belirten bir sözdür. Çevirmenin bu dinî sözü erek metinden çıkardığı görülmektedir. Bunun nedeni, çevirmenin erek metin okuyucusunun söz konusu ifadenin amacını metinde anlayamayacağını düşünmesi olabilir. Onun yerine şaşkınlık belirten bir fiil ile konuşma cümlesini aktarmıştır. Bu yöntemiyle, Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metindeki kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "deyimler ve ifadeler" kapsamında ele alınabilir.

8. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Babam bar bar bağırıyor, kapıyı yumrukluyor, sövüp sayıyordu. Bu sırada Karabaş'la Sarı it de havlamaya başladılar..." (s. 17)

Erek Metin: "My father was shouting his head off, banging on the door, swearing loudly. Then the dogs started to bark." (s. 19)

Karabaş ve *Sarı it*, köpekler verilen isimlerin başında gelir. Özellikle de *Karabaş*, köpek ismi olarak oldukça yaygındır. Köpeklerin renklerine göre değişkenlik gösteren bu iki ismin erek metinden çevirmen tarafından çıkarıldığı görülmektedir. Bunun yerine sadece, *dogs* (*köpekler*) karşılığını kullanmış ve köpekler verilen özel isimleri kullanmamıştır. Bunun nedeni, erek metin okuyucusunun Türk kültürüne ve diline özgü bu isimlerin romanı genel olarak anlamasına engel olacağını düşünmesi olabilir. Bu nedenle, özel isimler yerine sadece hayvanların ne olduğuna ilişkin açıklayıcı bir ifadeyi tercih etmiştir. Bu tercihiyle, çevirmen Venuti'nin "yerileştirme" stratejisini benimsemiştir.

9. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Kediler, köpekler, serçe kuşları, yarasalar. Ulu Cami, saathane, Siptilli Pazarı... Hepinize elveda!" (s. 22)

Erek Metin: "The cats, the dusty dogs, the little sparrows, the bats, the big mosque, the clock-house, the market... Goodbye to them all." (s. 25)

Ulu Cami ve *Siptilli Pazarı*, romanın ilk bölümünün geçtiği Adana'da bulunmaktadır. Çevirmen erek metinde hem caminin hem de pazarın özel isimlerini atmış ve caminin ve

pazarın sözlük anlamlarını kullanmayı tercih etmiştir. Çevirmen, bu özel isimleri erek metne aktarmanın romanın genel olarak anlaşılması için önemli olmadığını düşünmüş olabilir. Bu nedenle, erek odaklı bir yaklaşım benimsemiş ve Venuti'nin "yerleştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde yer alan özel yer isimleri, Newmark'ın sınıflandırmasında "çevresel unsurlar" kapsamında ele alınabilir.

10. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Lokanta iflas edeli bir ayı geçiyordu. Yiğınla, tencere, sürahi, çatal, bıçak sattık. Gerek bunların parasını gerekse Niyazi'nin kazandığı günde yedi sekiz kuruş suriyi çok idareli harcıyorduk." (s. 29)

Erek Metin: "It had been over a month since the restaurant had gone bankrupt. We sold heaps of pots, pans, knives and forks. We were very careful in how we spent the Money we got from the sales and from the few pennies that Niyazi brought home from his job." (s.32)

Suri, Suriye para birimidir. Roman kahramanları, bir süre Beyrut'ta yaşamak ve orada hayatta kalabilmek için çalışmak zorunda kalmışlardır. Romanın bu bölümünde kendi ülkelerinden uzakta olduklarını anlatan önemli göstergelerden biridir. Bununla birlikte, çevirmen bu para birimini metinden çıkarmış ve azlık kavramını belirten erek metinde yaygın olarak kullanılan bir karşılık kullanmayı tercih etmiştir. Bu tercihin nedeni söz konusu para biriminin metnin geneli için çok önemli olmadığını düşünmüş olması olabilir. Bu nedenle, erek odaklı bir yaklaşım sergilemiş ve Venuti'nin "yerleştirme" stratejisini benimsemiştir. Newmark'ın sınıflandırmasında para birimleri ve ölçü birimleri yer almasa da çeviride sorun yaratabilecek kültürel unsurlardır.

11. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Ufuk hala mosmordu. Bir Çukurova türküsü tutturdum." (s. 30)

Erek Metin: "The horizon was a deep shade of purple. I hummed a folktune and thought of my homeland." (s.34)

Çukurova, günümüzde Güney Anadolu'daki coğrafi ve kültürel bir bölge olup Adana, Hatay, Mersin ve Osmaniye illerini kapsamaktadır. Roman kahramanlarımız Adanalıdır ve belli sebeplerden ötürü Adana'dan ayrılmak zorunda kalırlar. Sık sık Adana ve oradaki hayatlarını anımsayıp özlemlerini dile getirirler. Bu örnekte de yine memleket hasretiyle bir yerel halk türküsü söylemeye başlar. Çevirmen kaynak metindeki özel ismi çıkarmış ve sadece yöresel bir şarkı olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedeni, söz konusu özel ismin metnin geneli için önemli olmadığını düşünmesi ve erek okuyucunun kavramsal ve anlamsal açıdan kafa karışıklığı yaşamasını önlemek olabilir. Kaynak metinde yer alan kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında "çevresel unsurlar" kapsamına girmektedir.

12. ÖRNEK

Kaynak Metin: "(...) Annem gene tatar böreği pişirir, çiğköfte yoğurur." (s. 42)

Erek Metin: "'(...) our mother baking nice food again, mixing up all the ingredients..." (s.46)

Tatar böreği ve *çiğköfte*, Türk mutfağının geleneksel yiyeceklerinden ikisidir. Newmark'ın sınıflandırmasında "maddi kültür" kapsamına girmektedir. Erek kültür okuyucusuna yabancı olan bu yemek isimleri çevirmen tarafından erek metinden çıkarılmıştır. Bunun yerine, *bake* (*fırında pişirmek*) sözcüğünü kullanarak fırında pişirilen bir yiyecek olduğunu metinde hissettirmiştir. Çiğköfte de farklı malzemelerin ve baharatların karıştırılarak yapılan bir yiyecektir. Bunu anlatmak için de *mixing up all the ingredients* (*tüm malzemeleri karıştırmak*) ifadelerini kullanmıştır. Özel isimleri erek metinden çıkararak çevirmen erek odaklı bir yaklaşım sergilemiş ve Venuti'nin "yerleştirme" stratejisini benimsemiştir.

13. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Yuşa tepelerini işaret etti: 'Şuradan şöyle basar gideriz!'" (s. 127)

Erek Metin: "He indicated the hills in the distance. 'We'll head that way!'" (s. 139)

Yuşa Tepesi, İstanbul'da Beykoz ilçesinde bulunan bir tepedir. Erek metinde tepenin özel ismi çevirmen tarafından çıkarılmış ve sadece bire bir çeviri ile tepenin karşılığı olan *hill* sözcüğü kullanılmıştır. Çevirmen, söz konusu özel ismin erek okuyucunun metni kavraması

için önemli bir detay olmadığını düşündüğü için böyle bir tercihte bulunmuş olabilir. Sonuç olarak, erek odaklı bir yaklaşımla Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metindeki kültürel unsur da Newmark'ın sınıflandırmasında "çevresel unsurlar" kapsamına girmektedir.

14. ÖRNEK

Kaynak Metin: "İşlerin yolunda gittiğini, masanın istediğinden âlâ hazırlandığını görünce, caza, 'Vur bir harmandalı!' dedi." (s. 182)

Erek Metin: "Once he was satisfied that the tables were in order he turned to the band. 'Let's have some music to dance to!'" (s. 202)

Harmandalı, ülkemizde Ege Bölgesi'ne özgü bir tür zeybek oyunudur ve yalnızca erkekler tarafından oynanır. Erek metinde, dansın özel adı çevirmen tarafından atılmış ve sadece *dance (dans)* sözcüğü kullanılmıştır. Erek okuyucu için oldukça yabancı olan bu kavram, metinde anlam karmaşası olmaması ve erek okuyucunun metinde yabancılik hissetmemesi açısından çevirmen tarafından çıkarılmıştır. Bu yaklaşımla çevirmen, Venuti'nin "yerlileştirme" stratejisini benimsemiştir. Kaynak metinde geçen kültürel unsur, insanların eğlenmek için gerçekleştirdikleri bir aktivite olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında "sosyal kültür" kapsamında ele alınabilir.

15. ÖRNEK

Kaynak Metin: "Üçümüz yan yana yürüyorduk. Ona laf atıyorlardı etraftan. Oysa, Adana'nın Bebekli Kilisesi'nden, Papazın Bahçesi, Dilberler Sekisi'nden bahsederken duruyor, edepsizce takılan birine edepsizce karşılıklar veriyor, kahkahalar yükseliyordu." (s. 67)

Erek Metin: "The three of us walked along together. People made lewd remarks as we went by. As fort he woman, she would stop in the middle of a conversation about Adana's Bebekli Church, about the Priest's Garden and the monuments, turn to those making the remarks and respond with equally lewd, snappy ripostes, making them laugh." (s. 72-73)

Dilberler Sekisi, romanda ana yerleşim yeri olan Adana'nın en önemli gezilecek ve görülecek yerlerinin başında gelir. Kaynak metinde de baş harfler büyük olarak yazılmış ve

bu özel isimlere dikkat çekilmiştir. Kaynak metindeki bu kültürel unsur, Newmark'ın sınıflandırmasında “çevresel unsurlar” kapsamına girmektedir. Çevirmen, erek metinde art arda sıralanmış olan ve Adana'nın önemli yerlerinin isimlerinin ikisini metinde muhafaza etmiş ve bir tanesini çıkarmıştır. Bu tercihin nedeni, kaynak metin kültürünü yeteri kadar yansıtmış olabileceğini ve üçüncü bir ismin metnin devamı için önemli olmadığını düşünmüş olması olabilir. Bu nedenle, çevirmen erek okuyucuyu ön planda tutarak Venuti'nin “yerileştirme” stratejisini benimsemiştir.

4.4. Aktarım (Transference)

Aktarım, erek kültürde tam bir karşılığı ve çevirisi olmayan kavramların (coğrafi isimler, tarihî isimler, unvanlar, kurum ve kuruluş isimleri, gazete, dergi ve kitap isimleri v.b.) olduğu gibi erek metne aktarılması yöntemidir. Bu yöntemde kaynak kültüre sadakat ön plandadır. Aşağıda romandan seçilen en belirgin örnekler bulunmaktadır.

1. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Adana çiğköftesini ekseriya kırdı yedik...” (s. 36)

Erek Metin: “We would sit in the fields and eat our Adana-style raw köfte” (s. 39)

Bu örnekte, çevirmen hem bire bir çeviri yapmış hem de köfte sözcüğünü olduğu gibi bırakmış, sadece italik olarak yazmıştır. *Çiğköfte*, Türk mutfağının yöresel yiyeceklerinden biridir. Kaynak metinde geçen bu kültürel unsur Newmark'ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Erek kültürde bilinmeyen bu kavram metne değiştirilmeden aktararak erek kültür okuyucusunun metnin çeviri bir metin olduğunu hissetmesi sağlanmıştır. Erek kültür okuyucusu, bu yabancı sözcüğün ne anlama geldiğini cümledeki *eat* (*yemek yemek*) sözcüğünden çıkarabilecektir. Çevirmen, kaynak metinde yer alan kültürel kavramı değiştirmeden olduğu gibi aktararak kaynak metin odaklı bir yaklaşım sergilemiş, kendini görünür kılmış ve Venuti'nin “yabancılaştırma” kavramını benimsemiştir.

2. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Babam, yerde yemeye, bulgurdan yapılan ve haşlanmış taze asma yaprağıyla yenilen ‘batırık’lara müthiş kızardı.” (s. 13)

Erek Metin: “My father always hated eating on the floor and the fingers of bulgur and fresh vine leaves which people ate by hand.” (s. 15)

Bulgur, “kabuğu soyulmuş kuru buğday” olarak tanımlanmaktadır (Manser, 2008: 58). Bu kültürel unsur, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Çevirmen, kaynak metindeki sözcüğü değiştirmeden erek metinde muhafaza etmeyi tercih etmiştir. Bu tercihiyle, kaynak metin odaklı bir yaklaşım sergilemiş ve Venuti’nin “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiştir. Metinde bu sözcüğü değiştirmeden kullanmasının sebebi erek kültür okuyucusunun sözcüğü bildiğini düşünmüş olması olabilir.

3. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Bir kenarda ehemmiyetsiz, ufacık kalakalmıştım. İbrahim Efendi’nin gürültülü sesi geliyordu.” (s. 43)

Erek Metin: “I felt unimportant and small among all that activity. I could hear the rumble of Ibrahim effendi’s voice.” (s. 48)

Kaynak metinde yer alan *efendi* sözcüğü, Osmanlı İmparatorluğu zamanında okuma yazması olanlara unvan olarak verilen bir isimdir (Pakalın, 1993: 505). Günümüzde ise, yine bir unvan olan bey sözcüğünden farklı olarak özel isimlerden sonra kullanılan bir unvandır. Günlük hayatta kullanılan hitap ve unvan şekli olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamında ele alınabilir. Çevirmen, kaynak metnin kültürel olarak farklı olduğunu hissettirerek, sözcüğü erek metne aktarmayı tercih etmiştir. Sadece, erek dilin yazım ve heceleme kurallarına göre iki “f” harfi kullanılmış ve kaynak metnin yabancılığı erek metinde de korunmuştur. Böylece, çevirmen kaynak metne sadık kalarak Venuti’nin yabancılaştırma stratejisini benimsemiştir.

4. ÖRNEK

Kaynak Metin: “(...) bu tarafta kırmızı kuşaklı bir delikanlı rakı içiyordu.” (s. 121)

Erek Metin: “Over on the other a young man with a red waistband was drinking raki.” (s. 132)

Rakı, “aslan sütü” de denilen Türk kültürüne özgü bir alkollü içecektir. En basit şekilde, üzüm ve incir gibi meyvelerin damıtılması ve anason ile tatlandırılması ile elde edilir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıktığı ve zamanla Anadolu'ya yayıldığı düşünülmektedir. Çevirmen, kaynak metnin yabancılığını erek metinde de koruyarak, sadece erek dilin heceleme ve yazım kurallarına göre değişiklik yaparak kültürel unsuru raki şeklinde erek metne aktarmıştır. Çevirmenin bu tercihi, Venuti'nin “yabancılaştırma” stratejisinin kapsamındadır ve söz konusu kültürel kavram, Newmark'ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamındadır.

5. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Maçlar yapardık... Gazozuna, ellişer kuruşuna...” (s. 91)

Erek Metin: “We would play football among ourselves; sometimes betting a round of fizzy drinks or fifty kurus, a player” (s. 98)

Kuruş, Türk lirasının yüzde biri değerinde olan Türk para birimidir. Kaynak metindeki bu kültürel unsur erek metne sadece erek dilin heceleme ve yazım kurallarına göre değişiklik yapılarak kurus şeklinde aktarılmıştır. Edebî metinlerin çeviri sürecinde, ölçü ve para birimlerinin nasıl aktarılacağı çevirmenin amacına bağlıdır. Bu sözcükler metne değiştirilmeden aktarılabilirdi gibi, erek kültürdeki benzerleri ile değiştirilerek de aktarılabilir (Newmark, 1988: 218). Bu örnekte, çevirmen kaynak metnin yabancılığını korumuş ve kaynak metne sadık bir çeviri tercihinde bulunmuştur. Bu tercih, Venuti'nin “yabancılaştırma” stratejisi kapsamındadır. Newmark'ın sınıflandırmasında para birimleri ve ölçü birimleri yer almasa da çeviride sorun yaratabilecek kültürel unsurlardır.

6. ÖRNEK

Kaynak Metin: “‘Bana,’ dedi, ‘evvela zeytinyağlı dolma...” (s. 136)

Erek Metin: “‘First,’ said Gazi, ‘bring me some cold dolma...” (s. 149)

Dolma, Türk mutfağının önemli yiyeceklerindendir. Patlıcan, kabak, domates, biber gibi sebzelerin içine pirinç, bulgur ve kıyma konularak yapılır. Bu kültürel unsur, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamına girmektedir. Erek metinde, sözcüğün hiçbir değişiklik yapılmadan aktarıldığı görülmektedir. Kaynak metnin yabancılığı korunmuş ve erek kültür okuyucusu için yabancı bir kavram erek metinde kullanılmıştır. Bu sayede, erek metin okuyucusu yabancı ve çeviri bir metin okuduğunu anlayacaktır ve çevirmen, kendini görünür kılmıştır. Çevirmen, bu örnekte Newmark’ın “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiş ve kaynak metin odaklı bir çeviri yapmıştır.

7. ÖRNEK

Kaynak Metin: “‘İyi bir lokantaya. Şöyle rakısıyla, mezesiyle...” (s. 138)

Erek Metin: “To a decent place. With raki and proper meze.” (s. 132)

Bu örnekte, iki kaynak kültür unsuru erek metne aktarılmıştır. Rakı daha önceki örneklerde açıklanmıştır. Çevirmen, yine erek dilin yazım ve heceleme kurallarına göre değişiklik yaparak rakı şeklinde aktarmış ve kültürel unsurun yabancılığı erek metinde korunmuştur. Meze ise, içki ve özellikle de rakı içilirken tüketilen yiyeceklerdir. Söz konusu bu iki kültürel unsur, Newmark’ın sınıflandırmasında “maddi kültür” kapsamındadır. Yine meze de hiçbir değişikliğe uğramadan, kaynak metnin yabancılığı korunarak erek metne aktarılmıştır. Çevirmen, bu örnekte Venuti’nin “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiştir.

4.5. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Literal Translation)

Çevirisi yapılacak olan kültürel unsurlar, isimler, cümleler ve yan cümleler erek kültürdeki eşdeğerlikleri ile aktarma yöntemidir. Örneğin, “stove” sözcüğü “ocak, fırın” olarak değil, sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılarak “soba” olarak aktarılır (Aksoy, 2002: 91). Romanda, yerileştirme stratejisi baskın olduğundan dolayı, yabancılaştırma stratejisi için

fazla örnek bulunmamaktadır. Romandan seçilen üç sözcüğü sözcüğüne çeviri örneği aşağıda açıklanmıştır.

1. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Evvela babamla annemin elini öpmek lazımdı.” (s. 38)

Erek Metin: “But first we had to kiss the hands of our parents.” (s. 42)

Türk toplumunda el öpme, genellikle bayramlar başta olmak üzere özel günlerde gerçekleştirilen ve geçmişten günümüze varlığını korumuş bir gelenektir. Özellikle küçükler bayramlarda büyüklerinin ellerini öper ve alınlarına götürür. Bu, bir çeşit saygı, sevgi ve hürmet göstergesidir. Geçmişten günümüze varlığını korumuş ve bayramlarda sıklıkla gerçekleştirilen bir eylem ve gelenek olduğu için Newmark’ın sınıflandırmasında “sosyal kültür” kapsamında ele alınabilir. Erek metinde çevirmenin bire bir çeviri yaptığı görülmektedir. Bu örnekte, erek metin okuyucusu kültürel bağlamı anlayamayacak ve el öpmenin neyi çağrıştırdığını anlayamayacaktır. Dolayısıyla, metnin yabancılığı erek metinde korunmuş olacaktır. Çevirmen, bu cümlelerin çevirisinde Venuti’nin “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiştir.

2. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Pavli Dayı’nın gülüşü korkunçtu. Pavli Dayı gülmezdi, Pavli Dayı sanki ağlardı.” (s. 6)

Erek Metin: “Uncle Pavli, had a terrible laugh. He didn’t really laugh; it was more a cry.” (s. 6)

Türkçede dayı, amca, teyze, abla, gibi sözcükler her ne kadar akrabalık bağıını ifade etse de kendimizden yaşça büyük kişilere hitap ve seslenme sözü olarak da kullanılmaktadır. Günlük dil kullanımı ile ilgili olduğundan dolayı Newmark’ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamına girmektedir. Bu örnekte, roman kahramanı kendisinden büyük olan birine hitap şekli olarak dayı sözcüğünü kullanmaktadır. Çevirmen, bire bir çevirerek aktarmayı, yani dayının erek dildeki karşılığı olan uncle sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Ancak, bu iki sözcüğün kaynak ve erek metindeki

çağrışımları aynı değildir. Kaynak metinde herhangi bir akrabalık bağı bulunmazken erek metin okuyucusu bir akrabalık bağı olduğunu düşünecektir. Bu nedenle, kültürel olarak aynı çağrışım elde edilemeyecektir. Çevirmen, kaynak odaklı bu tercihiyle Venuti'nin “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiştir.

3. ÖRNEK

Kaynak Metin: “Beyrut’un cetvelle çizilmiş gibi dümdüz uzanan kalabalık caddelerinde beş parasız dolaşırken çoğu kez bir oyuncakçı dükkânının vitrini önünde saatlerce kalırdım.” (s. 40)

Erek Metin: “The streets of Beirut went in straight lines, as if they had been drawn with a ruler (...)” (s. 44)

Kaynak metinde yer alan altı çizili benzetme ifadesi, bahsedilen yerin ya da nesnenin düzlüğünü ve pürüzsüzlüğünü anlatmak için kullanılmaktadır. Bir mecaz olduğu için kaynak metindeki ifadenin bire bir çeviri yoluyla erek metne aktarılmış olması erek metin okuyucusu açısından anlam karmaşasına yol açacak ve herhangi bir çağrışımda bulunmayacaktır. Erek metinde, caddelerin gerçekten de birileri tarafından cetvelle çizilip yerleştirildiği şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Ancak, bu ifade erek metin okuyucusu için anlamlı bir ifade değildir. Çevirmen bu örnekte, kaynak metne sadık kalmış ve metnin yabancılığını korumuştur. Dolayısıyla, Venuti'nin “yabancılaştırma” stratejisini benimsemiştir. Söz konusu kültürel unsur, günlük dil kullanımı ile ilgili olduğu için Newmark'ın sınıflandırmasında “deyimler ve ifadeler” kapsamında ele alınabilir.

4.6. Açıklama (Explanation)

Newmark'ın kültürel unsurların çevirisi için önerdiği diğer bir çeviri yöntemi de açıklamadır. Açıklama yöntemi, Venuti'nin “yabancılaştırma” stratejisi kapsamında ele alınmaktadır. Kısaca, kaynak kültürdeki kavramı daha iyi anlatabilmek ve erek kültür okuyucusunun daha iyi anlayabilmesi için başka sözcükler ve kavramlar eklenmesi şeklinde açıklanabilir. Romanın çevirisi için çevirmen genellikle “yerlileştirme” stratejisini benimsediğinden dolayı, romanda açıklama ile ilgili örnek bulunamamıştır.

SONUÇ

Çeviri, kaynak ve erek kültürler arasındaki mesafeyi kaldırır ve birbirine yabancı iki kültürü birbirine yaklaştırır. Bir edebî eserin çevrilmesi sadece sözcüklerin ve cümlelerin bir dilden başka bir dile aktarılması değil, aynı zamanda bir kültür aktarımıdır. İki farklı kültür arasındaki etkileşimi sağlayanlar ve kültür aktarımı gerçekleştirenler olarak çevirmenlerin, edebî eser çevirilerinde karşılaştıkları en büyük engel iki kültür arasındaki farklılıklardır. Kaynak metnin erek dile ve kültüre uyarlanması ve aynı zamanda da edebiyatın gerektirdiği koşulların erek metinde sağlanması edebî çevirinin en önemli koşuludur.

Edebî çeviri sürecinde, kaynak metinde yer alan kültürel unsurlar çeviri için bazen sorunlar ortaya çıkarır ve çevirmenler de bu problemleri ortadan kaldırmak için bazı kararlar almak ve çeviri sürecini o kararlara göre yönlendirmek zorunda kalır. Çünkü çevirmenler, hem kaynak metin yazarının üslubunu dikkate almak zorunda kalacak hem de erek metnin, erek kültürde kabul görmesini ve erek kültür okuyucusu tarafından anlaşılmasını sağlayacaklardır. Bu durumlar karşısında çevirmen, kültürel unsurların çevirileri ve erek metne aktarımı için ekleme, çıkarma, açıklama, kültürden bağımsız sözcüklerle aktarma ya da bire bir çevirme gibi bazı yöntemler uygular.

Çeviri sürecinde, çevirmenin kültürel unsurların aktarımında başvurabileceği birçok çeviri yöntemi vardır. Günümüze kadar, çok sayıda çeviribilimci kültürel unsurlar sınıflandırılması ortaya koymuş ve bu sınıflandırma göre çeviri yöntemleri önermiştir. Bu çeviribilimcilerden biri olan Peter Newmark da kendi sınıflandırmasını ve bu bağlamda uygulanabilecek çeviri yöntemlerini A Textbook of Translation adlı kitabında açıklamıştır. Newmark, kaynak metindeki kültürel unsurların erek dilde ve kültürde karşılığı olmama ihtimalinin çevirin temel sorunu olarak görmektedir. Çevirmenlerini bu noktada kaynak metni ve kültürü analiz etmesi ve çözümlemesi sağlıklı bir çeviri süreci için en önemli aşamadır. Newmark, bu görüşüyle kaynak öncelikli bir yaklaşımı savunmuştur. Kaynak metin çözümlemesiyle birlikte erek kültür ve metin de dikkate alınarak çeviri sürecinin yönlendirilmesi gerekmektedir.

Lawrence Venuti ise, çevirmenler için “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” şeklinde iki ayrı strateji ortaya koymuştur. Yerlileştirme stratejisinde, kaynak metnin yabancı unsurları erek kültür okuyucusunun anlayacağı şekilde aktarılır. Yabancılaştırma stratejisinde ise, kaynak metnin erek kültürde karşılığı olmayan yabancı unsurları korunur.

“Yerlileştirme” stratejisi ile Venuti, erek kültür okuyucusunun beklentilerini karşılamayı ve erek dil özelliklerinin baskın olduğu bir çeviri sürecini tanımlar. Çevirmenin bu stratejiyi seçmesinin altında çeşitli sebepler olabilir. Erek kültür okuyucusunun metni anlaşılır olarak kabul etmesini sağlamanın yanında ekonomik, siyasi ve ideolojik sebepler de bu stratejinin tercih nedenleri arasında olabilir. “Yabancılaştırma” stratejisinde ise çevirmen, erek dili ve kültürü arka planda tutar ve kaynak metnin dil ve kültürel özelliklerinin koruyarak erek metinde yabancılik hissini oluşturur. Böylece, erek kültür okuyucuları kaynak kültür ile yakınlaştırılır.

Bu çalışma için Türk Edebiyatı’nın önemli isimlerinden Orhan Kemal’in Küçük Adamın Romanı serisinin ilk iki kitabı olan Baba Evi ve Avare Yıllar seçilmiştir. Küçük Adamın Romanı serisi, Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Dünya Evi ve Arkadaş Islıkları romanlarını içermektedir. Bu eserler, Türk edebiyatının önde gelen eserlerini dünya çapında tanııtma amacı taşıyan TEDA projesi kapsamında Cengiz Lugal tarafından İngilizceye çevrilmiştir. TEDA projesi Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütölmektedir ve 2005 yılında başlamıştır.

Orhan Kemal’in Baba Evi ve Avare Yıllar adlı romanlarında, Türk toplumunun romanın geçtiğı dönemdeki yapısı ve o zamandaki sorunlar çok yalın ve çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Anadolu’yu, gezen ve gözlemleyen Orhan Kemal’in eserleri, hem dönemin koşullarının net bir şekilde anlaşılması hem de bireylerin yaşadıkları sıkıntıların ve bu sıkıntıların onlar üzerinde yarattığı etkinin yalın ifadelerden yola çıkarak şeffaf bir şekilde anlaşılması için çok değerli kaynaklar niteliğı taşımaktadır. Çalışmada, dinî unsurlar başta olmak üzere kaynak kültüre ait çokça unsuru barındıran Orhan Kemal’in Baba Evi ve Avare Yıllar adlı romanlarında geçen bu kültürel unsurlar belirlenmiş ve erek metne nasıl aktarıldıkları analiz edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde çeviri ve çeviribilim kavramları detaylıca açıklanmış ve çeviribilim tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, çağdaş çeviri kuramları ve edebî çeviri ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. İkinci bölümde, kaynak metin yazarı Orhan Kemal'in hayatına, kişiliğine ve eserlerine kısaca değinilmiş ve çalışmanın kaynak metinleri olan Baba Evi ve Avare Yıllar tanıtılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çeviri ve kültür ilişkisi açıklanmıştır. Kültürel unsurların tanımları verilmiş, Newmark ve Venuti'nin yöntemleri ve stratejileri ve önerileri detaylıca açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise önce kaynak metinlerde geçen kültürel unsurlar tespit edilmiş, örnekler belirlenmiş ve Newmark'ın sınıflandırılmasına göre incelenmiştir. Bu unsurların İngilizce çevirileri ise Newmark'ın önerdiği çeviri yöntemlerine göre analiz edilmeye ve Venuti'nin stratejileri ile bağdaştırılmaya çalışılmıştır.

Kaynak metinlerden, toplam 67 adet kültürel unsur seçilmiştir. Seçilen bu örneklerden, işlevsel çeviri kapsamında 22, uyarlama kapsamında 20, çıkarma kapsamında 15, aktarım kapsamında 7 ve sözcüğü sözcüğüne çeviri kapsamında 3 örnek incelenmiştir. Bu seçilen örnekler, Venuti'nin stratejileri ile bağdaştırıldığında, "yerileştirme" kapsamında 57 ve "yabancılaştırma" kapsamında toplam 10 örnek olduğu saptanmıştır.

İşlevsel çeviri kapsamında incelenen örneklerin, Newmark'ın sınıflandırmasında ağırlık olarak dinî kavramlar ve maddi kültür kapsamında olduğu görülmüştür. Kaynak metinde yer alan özellikle dua isimlerinin, bazı yiyecek isimlerinin ve gelenek göreneklerin kültürden bağımsız ifadeler kullanılarak aktarıldığı görülmüştür. Böylelikle, erek metin okuyucusunun metinde yabancı unsurların varlığından etkilenmeden metni okuması ve anlaması amaçlanmıştır.

Uyarlama kapsamında incelenen örneklerin Newmark'ın sınıflandırmasında günlük dil kullanımı ile ilgili olduğu görülmüştür. Örneklerin çoğunluğunda deyimler ve sözlü edebiyat bağlamında değerlendirilebilecek ifadeler ve maddi kültür kapsamına giren unsurlar olduğu bulunmuştur. Söz konusu bu kültürel unsurlar, erek kültürdeki benzerleriyle değiştirilerek aktarılmış ve metnin yabancılığı ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Çıkarma kapsamında toplam 15 örnek ele alınmıştır. Bu örneklerin, Newmark'ın sınıflandırmasında çevresel unsurlar kapsamına girdiği görülmüştür. Özellikle, romanda geçen yer isimleri ve özel isimlerin ve bazı yöresel yemek isimlerinin metinde yabancılik hissi yaratmaması açısından çıkarıldığı görülmüştür. Metnin devamı için önemli olmadığı düşünülen ya da erek kültürde karşılığı bulunamayan sözcükler metinden çıkarılmıştır.

Aktarma kapsamında toplam 7 örnek incelenmiştir ve bu örneklerin çoğunluğunun maddi kültür kapsamında olduğu görülmüştür. Yöresel yemek isimleri ve içecekler metne ya erek dilin yazım ve heceleme kurallarına göre küçük değişikliklerle ya da hiç değiştirilmeden aktarılmıştır. Böylece, metinde yabancı unsurlar korunarak erek metin okuyucusunun dikkati kaynak kültüre çekilmiştir.

Sözcüğü sözcüğüne çeviri kapsamında toplam 3 örnek incelenmiştir. Örneklerden iki tanesinin günlük dil kullanımı kapsamında, bir tanesinin de sosyal kültür kapsamında olduğu görülmüştür. Çevirmen, özellikle deyimleri sözcüğü sözcüğüne çevirerek erek dilde olmayan ifadelerle metinde yer vermiş ve erek metin okuyucusu böylece metnin yabancılığının farkına varmıştır. Newmark'ın önerdiği diğer bir yöntem olan açıklama ile ilgili romanda herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Çalışmada Newmark'ın ve Venuti'nin yöntemleri ve stratejileri ile incelenen 67 örnek sonucunda, çevirmenin genellikle işlevsel çeviri, uyarlama ve çıkarma yöntemlerini kullandığı tespit edilmiştir. Bu tercihiyle erek metinde baskın olan stratejinin “yerileştirme” olduğu sonucuna varılmıştır. Çevirmen, kaynak metnin yabancı unsurlarını erek kültür okuyucusunu göz önünde bulundurarak değiştirmeyi ya da çıkarmayı tercih etmiştir. Kaynak metnin doğası korunamamış olmakla birlikte, erek okuyucunun metni kabul etme ve anlama süreci kolaylaştırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aixelá, J. F. (1996). Culture-Specific Items in Translation. In R. Álvarez & M. C. A. Vidal (Eds.), *Translation, Power, Subversion*. Clevedon: Multilingual Matter, 52-78.
- Aksoy, B. (2000). “Kültür Odaklı Çeviri ve Çevirmen”. *Türk Dili*, 583, 51-57.
- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman Antolojisi 1930-1940*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Alimen, N., Bozkurt, E., Karadağ A. (2015). “Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel’in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri”. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (2), 93-112. Web: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/rumelide/article/view/5000171098/5000154418> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alındı.
- Alver, A. (2014). “Türk Edebiyatında 1940’lı Yıllarda Yazılan Bazı Toplumcu Gerçekçi Romanların Emek-Sermaye Bağlamında Analizi”. *Journal of Social Sciences / Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 129–152. Web: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=102414730&lang=tr&site=eds-live> adresinden 7 Nisan 2018 tarihinde alındı.
- Azertürk, S. İ. (2014). “Çivi Yazısı ve Çin'in Fal Yazıtları”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (37), 70-85. Web: [http://sbedergi.erciyes.edu.tr/37.sayi/makale/05-\(70-85\).pdf](http://sbedergi.erciyes.edu.tr/37.sayi/makale/05-(70-85).pdf) adresinden 25 Şubat 2019 tarihinde alındı.
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge.
- Başaran, O. (2000). “Yazının Başlangıcı ve İran’da Kullanılan Yazı Çeşitleri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 129-137. Web: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisosbd/article/view/1025008710/1025007294> adresinden 7 Ocak 2019 tarihinde alındı.
- Baykan, A. (2005). “Sosyal-Kültürel Faktörlerin Çevirideki Rolü”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (14), 177-197. Web: <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/638> adresinden 14 Nisan 2018 tarihinde alındı.
- Bezirci, A. (1984). *Orhan Kemal*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Bıçkıcı, T. (2016). “Çeviri Kuramları Işığında Edebi Çeviri Eleştirisi”. *The Journal of Academic Social Science*, (24), 373-383. Web: http://www.asosjournal.com/Makaleler/509332869_1056%20Tu%C4%9Fba%20BI%C3%87KICI.pdf adresinden 25 Nisan 2018 tarihinde alındı.

- Bozkurt, N. (2009). "Sarı". *TDV İslam Ansiklopedisi*, (36), 152-154. Web: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/36/C36024115.pdf> adresinden 29 Nisan 2019 tarihinde alındı.
- Boztaş, İ. (1993). "Çeviri, Çevirmen, Dilbilim İlişkisi Çeviride Eşdeğerlik ve Kayıplar". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 55-68. Web: www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/download/784/556 adresinden 3 Mart 2019 tarihinde alındı.
- Davies, E. E. (2003). "A goblin or a dirty nose? The treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter book". *The Translator*, 9 (1), 65-100. Web: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13556509.2003.10799146> adresinden 1 Kasım 2018 tarihinde alındı.
- Demez, N. (2014). *Türkiye’de Çeviribilimin Gelişimi Açısından Paradigma Kavramı ve Değişiminin Yansımaları*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dimitriu, R. (2004). Omission in Translation. *Perspectives: Studies in Translatology*. New York/ London: Routledge, 12 (3), 163–175.
- Ece, A. (2007). "Erek-Odaklı Kuram, Skopos Kuramı ve Bağlantı Kuramı Bağlamında Çeviri Eğitimi". *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 26 (26), 49-58. Web: <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/1206?show=full> adresinden 25 Temmuz 2018 alındı.
- Ece, A. (2010). *Edebiyat Çevirisinin ve Çevirmenin İzinde*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Erkurt, G. Ş. (2014). "Kişilik ve Kültür Etkileşimi Bağlamında Çevirmen İdiokültürü’nün Çeviri Ürün Aracılığıyla Erek Sosyal Yapıya Etkisi". *Tarih Okulu Dergisi* (19), 23-46. doi: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh567>
- Erten, A. (1992). "Çeviride Kültürel Etkenler". *Çeviribilim Uygulamaları*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü, 68-74.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Even-Zohar, I. (2004). "Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu (Çev. S. Parker)". M. Rıfat. *Çeviri Seçkisi II: (Çeviri(bilim) Nedir*. İstanbul: Sel Yayınları, 191-201.
- Glassé, C. (2001). *The new encyclopedia of Islam*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- Göktürk, A. (2014). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Gülsevin, G. (2012). "Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde İki Dillilerin Türkçeleri Üzerine". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 7 (2), 99-110. Web: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933305.pdf> adresinden 24 Nisan 2019 tarihinde alındı.

Gürbüz, F. (2017). *Çeviride Sadakat Problemi*. Ankara: Otto Yayınları.

Gürçağlar, Ş. T. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.

Işık, Y. (2016). "Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Işığında Aziz Nesin'in "Tek Yol" Adlı Romanının Farsça Tercümesinin İncelenmesi". *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 11(20), 305-320.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&elimesec=214144 adresinden 15 Kasım 2018 tarihinde alındı.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd3d1a53785b7.52300292 adresinden 14 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd3d2dd5a5d63.12279327 adresinden 14 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd3d313e74c43.79743461 adresinden 14 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd3d3683f3255.98274496 adresinden 17 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: TDK. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd3d36e045134.32987794 adresinden 17 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: Oxford Dictionaries. Web: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/clog> adresinden 18 Nisan 2019 tarihinde alındı.

İnternet: Oxford Dictionaries. Web: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/penny> adresinden 18 Nisan 2019 tarihinde alındı.

Kacıroğlu, M. (2016). "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında (1923–1940) Toplumcu-Gerçekçi Edebiyat Tartışmaları". *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 27-71. <http://etusbe.com/DergiTamDetay.aspx?ID=29&Detay=Ozet> adresinden 28 Ekim 2018 tarihinde alındı.

Kaplan, M. (1982). *Dil ve Kültür*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Katan, D. (2014). *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. New York: Routledge.

Kayaoğlu, T. (1998). *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*. İstanbul: Kitabevi.

- Kemal, O. (2016). *Baba Evi-Avare Yıllar Küçük Adamın Romanı 1-2*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2016). *My Father's House-The Idle Years The Story of Little Man 1-2* (Çev. Cengiz Lugal). İstanbul: Everest Yayınları.
- Kızıltan, R. (2000). "Tarihte Çeviri: Antik Çağdan 19. Yüzyıl Sonuna Kadar Edebi Çeviri Kuramları -1. Antik Çağdan Barok Çağın Sonuna Kadar." *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(1-2), 71-88. Web: <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/1651/1474> adresinden 11 Şubat 2019 tarihinde alındı.
- Kızıltan, R. (2001). "Tarihte Çeviri: Aydınlanma ve Erken Romantizmin Edebi Çeviri Kuramları". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 41(1), 37-68. Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1013/12300.pdf> adresinden 11 Şubat 2019 tarihinde alındı.
- Komissarov, V. (1991). "Language and Culture in Translation: Competitors or Collaborators?". *TTR: traduction, terminologie, rédaction*, 4(1), 33-47. Web: <https://www.erudit.org/fr/revues/ttr/1991-v4-n1-ttr1474/037080ar.pdf> adresinden 12 Nisan 2018 tarihinde alındı.
- Lefevere, A. (1992). *Translating, Rewriting and Manipulation Literary Fame*. London: Routledge.
- Manser, M.H. (Ed.). (2008). *The Facts on File Dictionary of Foreign Words and Phrases*. The United States of America: An imprint of Infobase Publishing.
- Miller, J. D. (2002). *Beads and Prayers: The Rosary in History and Devotion*. London: Burns and Oates.
- Moran, B. (2001). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies Theories and Applications*. (Third edition). London: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *Textbook of Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Nord, C. (1997). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester, UK: St. Jerome Pub.
- Odacıoğlu, C., Barut, E. (2018). "Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme". *Tarih Okulu Dergisi* (34), 1363-1392. Web: http://www.johschool.com/Makaleler/556203497_53.%20Cem%20Odac%C4%B1o%C4%9Flu%20-%20%C3%87eviri.1363-1392..pdf adresinden 25 Mayıs 2018 tarihinde alındı.
- Öner, I. (2001). *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Özçelebi, H. (2007). "Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçi Eleştiri Anlayışının Temelleri", *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri)*, 10-15 Eylül 2007, Ankara: Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Cilt 3, 1251-1275, Web: <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/pdf> adresinden 24 Mart 2019 tarihinde alındı.
- Özkaral, T. C. (2015). "Eskiçağda Yazı, Kitap ve Kütüphanenin Oluşum Süreci; Günümüz Eğitimine Katkıları". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 371-384. Web: <http://sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/view/157/151> adresinden 3 Ocak 2019 tarihinde alındı.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Rıfat, M. (2008). *Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Riley, P. (2007). *Language, culture and identity: An ethnolinguistic perspective*. London: Continuum.
- Sapir, E. (1921). *Language: An introduction to the study of speech*. New York: Harcourt Brace & Company.
- Shiyab, S. (2017). *Translation: Concepts and Critical Issues*. Antwerp: Garant.
- Şevik, N., Gündoğdu, M., Tosun, M. (2015). "Skopos Kuramını Yeniden Anlamak: Skopos Kuramında Amaç Kavramına Geniş Ölçekli Bir Bakı". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 179-196. Web: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/skad/article/view/5000131308> adresinden 15 Temmuz 2018 tarihinde alındı.
- Şulha, P. (2015). *Sözden Temsile Çeviribilim*. İstanbul: Çeviribilim.
- Tanrıkulu, L. (2018). "Çoğuldizge Kuramı Işığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan Adlı Romanının İncelenmesi". *Journal of Social Sciences Education*, 4(1), 27-38.
- Toury, G. (1995). "The Nature and Role of Norms in Translation", *The Translation Studies Reader*, (Editor: L. Venuti) London and New York: Routledge, 198-211.
- Turhan, H., Başoğlu, D. A. (2013). "Orhan Kemal'in Avare Yıllar Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 38-50. Web: <http://www.anadiliegitimi.com/download/article-file/14858> adresinden 15 Kasım 2018 tarihinde alındı.
- Tymoczko, M. (2006). "Translation: Ethics, Ideology, Action". *The Massachusetts Review*, 47(3), 442- 461. Web: <http://www.jstor.org/stable/25091110> adresinden 5 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.
- Uslucan, F. (2006). "Orhan Kemal'in Bazı Romanlarında Bir Eleştiri Unsuru Olarak Din". *Türkoloji Dergisi* (2), 101-128.

- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Venuti, L. (1998). "Strategies of Translation". *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, (Editor: M. Baker). Londra and New York: Routledge, 240-244.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavramları ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, C. (2015). *Amin Maalouf'un Romanlarının Türkçe Çevirileri: Çoğuldizge Kuramı Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir Çözümleme*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. Cengiz. (2002). "Türk Kültür Tarihinde Kahve ve Kahvehane". *Türkler*, C.10. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 635-639.
- Yılmaz, H. (2016). "Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinde Bolşevizm Algısı ve İslam Dünyasına Bakış (1920-1921)". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (04), 23-41. Web: <http://dergipark.org.tr/ksbd/issue/16233/170010> adresinden 28 Nisan 2019 tarihinde alındı.
- Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Yücel, F. (2013). *Çeviribilimin Paradigmaları*. Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı.
- Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*. İstanbul: Çeviribilim.
- Zeytinkaya, D. (2016). "Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı Işığında Bedrettin Tuncel'in İnsandan Kaçan Başlıklı Çevirisi". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 1).Web: <https://zenodo.org/record/1160736#.XNGnKBQzbIU> adresinden 3 Mart 2019 tarihinde alındı.
- Zeytinkaya, D. (2018). "Tiyatro Çevirisi Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(59), 289-296. Web: http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt11/sayi59_pdf/1dil_edebiyat/zeytinkaya_dilber.pdf adresinden 4 Nisan 2019 tarihinde alındı.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Soyadı, adı : ÖZTÜRK, Merve
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1987, Karabük
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 05303578464
e-mail : merveozturk232@gmail.com

Eğitim

Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviri ve Kültürel Çalışmalar	2019
Lisans	Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık	2010
Lise	Mustafa Yazıcı Y.D.A Lisesi/Karabük	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-Devam Ediyor	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik	Öğretim Görevlisi
2011-2014	İkarus Tercüme/Ankara	Tercüman

Yabancı Dil

İngilizce, Almanca

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

